

At: Aelodau'r Pwyllgor Gwasanaethau
Democrataidd

Dyddiad: 12 Hydref 2017

Rhif Union: 01824 712589

ebost: democrataidd@sirddinbych.gov.uk

Annwyl Gyngorydd

Fe'ch gwahoddir i fynychu cyfarfod y **PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD, DYDD GWENER, 20 HYDREF 2017** am **10.00** am yn **YSTAFELL BWLLGOR 1A, NEUADD Y SIR, RHUTHUN**.

Yn gywir iawn

G Williams

Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd

AGENDA

1 YMDDIHEURIADAU

2 DATGAN CYSYLLTIAD (Tudalennau 3 - 4)

Dylai'r Aelodau ddatgan unrhyw gysylltiad personol neu gysylltiad sy'n rhagfarnu ag unrhyw fater a nodwyd fel un i'w ystyried yn y cyfarfod hwn.

3 MATERION BRYD FEL Y CYTUNWYD GAN Y CADEIRYDD

Rhybudd o eitemau y dylid, ym marn y Cadeirydd, eu hystyried yn y cyfarfod fel materion brys yn unol ag Adran 100B (4) Deddf Llywodraeth Leol, 1972.

4 COFNODION Y CYFARFOD DIWETHAF (Tudalennau 5 - 10)

Cael cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a gynhaliwyd ar 31 Mawrth 2017 (copi ynghlwm).

5 ADRODDIAD BLYNYDDOL DRAFFT PANEL ANNIBYNNOL CYMRU AR GYDNABYDDIAETH ARIANNOL 2018/19 (Tudalennau 11 - 98)

Ystyried adroddiad gan y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd (copi ynghlwm) ar fersiwn ddrafft Adroddiad Blynyddol Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol.

6 ARCHWILIO'R BWRDD GWASANAETHAU CYHOEDDUS YN Y DYFODOL (Tudalennau 99 - 134)

Ystyried adroddiad oddi wrth y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd (copi ynghlwm) ar y gofynion statudol sy'n ymwneud â gwaith archwilio'r awdurdod lleol ar y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus.

7 YMGYNGHORIAD AR DDIWYGIO ETHOLIADOL (Tudalennau 135 - 172)

Cael adroddiad er gwybodaeth oddi wrth y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd (copi ynghlwm) ar ymgynghoriad diweddar Llywodraeth Cymru ar ddiwygio etholiadol.

8 RHAGLEN GWAITH I'R DYFODOL (Tudalennau 173 - 174)

Ystyried rhaglen gwaith i'r dyfodol y Pwyllgor (copi wedi'i amgáu).

MEMBERSHIP

Y Cynghorwyr

Rachel Flynn
Hugh Irving
Alan James
Huw Jones

Gwyneth Kensler
Christine Marston
Andrew Thomas

COPIAU I'R:

Holl Gynghorwyr er gwybodaeth
Y Wasg a'r Llyfrgelloedd
Cynghorau Tref a Chymuned

DEDDF LLYWODRAETH LEOL 2000

Cod Ymddygiad Aelodau

DATGELU A CHOFRESTRU BUDDIANNAU

Rwyf i,
(enw)

*Aelod /Aelod cyfetholedig o
(*dileuer un)

Cyngor Sir Ddinbych

YN CADARNHAU fy mod wedi datgan buddiant ***personol / personol a sy'n rhagfarnu** nas datgelwyd eisoes yn ôl darpariaeth Rhan III cod ymddygiad y Cyngor Sir i Aelodau am y canlynol:-
(*dileuer un)

Dyddiad Datgelu:

Pwyllgor (nodwch):

Agenda eitem

Pwnc:

Natur y Buddiant:

(*Gweler y nodyn isod*)*

Llofnod

Dyddiad

Noder: Rhwch ddigon o fanylion os gwelwch yn dda, e.e. 'Fi yw perchennog y tir sy'n gyfagos i'r cais ar gyfer caniatâd cynllunio a wnaed gan Mr Jones', neu 'Mae fy ngŵr / ngwraig yn un o weithwyr y cwmni sydd wedi gwneud cais am gymorth ariannol'.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD

Cofnodion cyfarfod o'r Pwyllgor Gwasanaethau Democritaidd a gynhaliwyd yn YSTAFELL BWLLGOR 1A, NEUADD Y SIR, RHUTHUN, Dydd Gwener, 31 Mawrth 2017 am 10.00 am.

YN BRESENNOL

Y Cynghorwyr Bill Cowie, Martyn Holland, Gwyneth Kensler, Barry Mellor (Cadeirydd) ac Arwel Roberts

Arsylwr: Y Cynghorydd Meirick Lloyd Davies

HEFYD YN BRESENNOL

Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, Adnoddau Dynol a Democritaidd (Gary Williams), Rheolwr y Gwasanaethau Democritaidd (Steve Price) a Gweinyddwr Pwyllgorau (Sharon Walker).

1 YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau am absenoldeb oddi wrth y Cynghorwr(wyr) Joan Butterfield, Stuart Davies, Bob Murray a/ac Merfyn Parry

2 DATGAN CYSYLLTIAD

Datganodd y Cynghorwyr Bill Cowie, Arwel Roberts, Gwyneth Kensler, Meirick Lloyd Davies a Martyn Holland i gyd gysylltiad personol ag Eitem 5 – Cyrff Allanol.

3 MATERION BRYG FEL Y CYTUNWYD GAN Y CADEIRYDD

Ni chodwyd unrhyw fater bryg.

4 COFNODION Y CYFARFOD DIWETHAF

Cyflwynwyd cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Gwasanaethau Democritaidd a gynhaliwyd ar 1 Gorffennaf 2016 i'w cymeradwyo.

Materion yn codi:

Tudalen 4, Eitem 6 – Hyfforddi a Datblygu Aelodau Etholedig.

Eglurodd y Rheolwr Gwasanaethau Democritaidd bod posibilrwydd y bydd presenoldeb Aelodau yn cael ei gyfeirio fel mater at y Pwyllgor Safonau yn y dyfodol.

Awgrymwyd yn y Papur Gwyn diweddar, i gynghorwyr gael eu cosbi oherwydd diffyg presenoldeb, byddai angen i 20% o'r ward arwyddo deiseb cyn y gallai hynny ddigwydd.

Byddai presenoldeb Aelodau'n cael ei drafod o dan Eitem 6 y Rhaglen bresennol – Protocol Presenoldeb i Aelodau Etholedig.

PENDERFYNWYD, yn amodol ar yr uchod, derbyn a chymeradwyo'r cofnodion fel cofnod cywir.

5 CYRFF ALLANOL

Cyflwynodd Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, Adnoddau Dynol a Democratiaeth adroddiad (a oedd eisoes wedi'i ddsbarthu) i geisio barn yr aelodau am fanteision ac anfanteision parhau i benodi aelodau i'r cyrff allanol a restrir yn Atodiad 1 yr adroddiad atodedig.

Yn 2012, derbyniodd y Cabinet adroddiad ar benodi aelodau etholedig i gyrff allanol a gofynnwyd iddo benderfynu pa gyrff ar y rhestr a ddylai barhau i dderbyn penodiadau. O ganlyniad i'r ymarferiad hwn rhoddwyd y gorau i benodi aelodau i rai cyrff allanol.

Byddai adroddiad yn cael ei gyflwyno i'r Cabinet newydd naill ai ym mis Mehefin neu fis Gorffennaf 2017 i bennu unwaith eto pa gyrff ar y rhestr a ddylai barhau i dderbyn penodiadau.

Gofynnwyd i'r Aelodau a oeddent yn teimlo fod rhai cyrff allanol yn chwarae rhan bwysig yn y gwaith o helpu'r cyngor i gyflawni ei flaenoriaethau corfforaethol.

Yn ystod y drafodaeth codwyd y pwyntiau canlynol:

- Roedd yn bwysig nodi y dylai Aelodau a benodir i gynrychioli'r Cyngor ar gyrff allanol gael hawl i nodi eu presenoldeb yn y cyfarfodydd yng nghyswllt cyrraedd yr isafswm statudol ar gyfer parhau i ddal eu swydd. Cytunodd Aelodau y dylai cofnod o'u presenoldeb mewn cyfarfodydd fel hyn gael ei wneud yn gyhoeddus a chadarnhaodd y Rheolwr Gwasanaethau Democratiaidd y byddai'n ymchwilio i sut y gellid gwneud hyn.
- Yn hytrach na mynd drwy'r rhestr yn ystod y cyfarfod, cadarnhawyd y byddai'r rhestr o gyrff allanol yn cael ei ddsbarthu i bob cynghorydd am adborth. Cadarnhaodd Aelodau'r Pwyllgor nad oedd y canlynol bellach yn bodoli:
  - ❖ Asiantaeth Mentrau Sir Ddinbych
  - ❖ Cymdeithas Parc Isaf Dinbych, a
  - ❖ Bwrdd Partneriaeth Grug a Bryngaerau

Cadarnhaodd yr Aelodau hefyd fod Asiantaeth Gofal a Thrwsio Dinbych bellach wedi cyfuno.

- Holwyd pam fod cynrychiolwyr yn eistedd ar Fwrdd Cysgodol Coleg Glannau Dyfrdwy ac lâl yn ogystal â Chorff Llywodraethu Coleg Glannau Dyfrdwy.
- Mynegodd y Cynghorydd Martyn Holland nad oedd yn cytuno â bod yn gysylltiedig â Chwmnïau Cyfyngedig.
- Soniwyd am y gofyn i Aelodau sy'n mynychu cyfarfodydd cyrff allanol i adrodd yn ôl i'r Cyngor i roi esboniad o'r gwaith gyda'r corff hwnnw. Cynigwyd bod aelodau a benodir i gorff allanol yn gorfod mynychu hyfforddiant ynglŷn â bod yn aelod o gorff allanol a hefyd sut i adrodd yn ôl i'r Cyngor. Roedd Atodiad 3 yr adroddiad yn cynnwys templed adrodd drafft

i aelodau i'w fabwysiadau ar gyfer ystyriaeth y Pwyllgor. Roedd y Pwyllgor yn argymhell y dylai'r ffurflen fod yn syml ac y dylai nodi nifer y cyfarfodydd a fynychwyd mewn blwyddyn, sawl gwaith yr oedd y Pwyllgor yn cyfarfod a p'un a oedd wedi darparu gwerth am arian.

- Cadarnhawyd fod rhai cyrff allanol e.e. Awdurdod Tân Gogledd Cymru ac Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru yn gorfod cael cydbwysedd gwleidyddol yn eu pwyllgorau felly maent yn rhoi gwybod i'r Awdurdodau Lleol aelodau o ba bleidiau gwleidyddol penodol sy'n ofynnol ganddynt.
- Cyn dyrannu Aelodau ar gyrff allanol perthnasol, byddai swydd-ddisgrifiad yn cael ei ddsbarthu yn cadarnhau swyddogaethau'r grŵp. Byddai hyn yn galluogi Arweinwyr y Grŵp i benodi'r unigolyn priodol.

PENDERFYNWYD –

- *Fod y rhestr o gyrff allanol yn cael ei dosbarthu i bob Cynghorydd i gael eu sylwadau ynglŷn â nifer y cyrff allanol sydd angen cynrychiolaeth*
- *Bod presenoldeb aelodau mewn cyfarfodydd cyrff allanol yn cael ei nodi yn eu hystadegau presenoldeb*
- *Bod adborth o gyfarfodydd yn cael ei gasglu i'w gyflwyno i'r cyngor bob 6 neu 12 mis*
- *Nododd y Pwyllgor y canllawiau a roddir i aelodau ar gyrff allanol yn Atodiad 2 yr adroddiad.*

6 PROTOCOL PRESENOLDEB AELODAU ETHOLEDIG

Cyflwynodd Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, Adnoddau Dynol a Democratiaeth adroddiad llafar ynglŷn â'r Protocol Presenoldeb i Aelodau Etholedig.

Er mwyn llywodraethu'r Cyngor yn dda, nodwyd ei bod yn hanfodol i aelodau sy'n ymgysylltiol a deallus fynychu cyfarfodydd cyrff sy'n llunio penderfyniadau a Phwyllgorau Archwilio yn yn rheolaidd. Roedd nifer o aelodau wedi mynegi eu rhwystredigaeth o ran lefelau presenoldeb mewn nifer o Bwyllgorau.

Roedd y Protocol Presenoldeb yn ceisio egluro:

- Beth oedd cyfarfod perthnasol at ddibenion y Protocol?
- Y lefelau presenoldeb isaf a ddisgwylir.
- Ar ba sail y gellir cyfiawnhau absenoldeb aelod o gyfarfod penodol.
- Y canlyniadau os bydd aelod yn methu â chynnal lefelau presenoldeb derbyniol.
- Adrodd am gofnodion presenoldeb.

Cyfarfodydd perthnasol at ddibenion y Protocol oedd:

- Cyfarfodydd llawn y Cyngor
- Cyfarfodydd briffio'r Cyngor gan gynnwys Gweithdai Cyllideb.
- Pob un o gyfarfodydd Pwyllgorau y mae'r Cynghorwyr yn aelodau sefydlog ohonynt
- Cyfarfodydd cyrff mewnol megis Byrddau, Grwpiau Tasg a Gorffen a chyfarfodydd Heriau Gwasanaeth os oedd y Cynghorydd yn Aelod Arweiniol perthnasol neu'n gynrychiolydd enwebedig Pwyllgor Craffu.

Y lefelau presenoldeb disgwylieidig a nodir yn y swydd-ddisgrifiadau yn y Cyfansoddiad ar gyfer aelodau etholedig yw mynychu pob cyfarfod perthnasol. Wrth fabwysiadu'r Protocol hwn, derbyniodd aelodau fod disgwyl rhesymol iddynt fynychu pob cyfarfod perthnasol oni bai fod rheswm cyfiawn y tu hwnt i'w rheolaeth dros eu habsenoldeb.

Os oes unrhyw aelod yn methu â bod yn bresennol, bydd yn hysbysu'r Gwasanaethau Democrataidd cyn gynted ag y bydd yn ymwybodol o'r ffaith na fydd yn gallu mynychu, ac mewn unrhyw achos, cyn amser dechrau disgwylieidig y cyfarfod.

Ni dderbynnir ymddiheuriadau yn y cyfarfod ar ran yr aelod gan aelodau eraill ac eithrio mewn amgylchiadau argyfyngus.

Mewn achosion o absenoldebau ailadroddus, mae'n bosibl y bydd y Swyddog Monitro yn gofyn am dystiolaeth o'r rheswm dros yr absenoldeb ac yn pennu a oedd yr absenoldeb parhaus yn gyfiawn ac yn parhau i'w gofnodi felly. Gall unrhyw aelod a dramgwyddir gan unrhyw un o benderfyniadau'r Swyddog Monitro gyfeirio'r mater at y Prif Weithredwr.

PENDERFYNWYD fod y *Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn cytuno ar y Protocol Presenoldeb i Aelodau Etholedig.*

Ar y pwynt hwn (11.25 am) cafwyd egwyl o 10 munud.

Ailddechreuodd y cyfarfod am 11.35am.

7 CYNNAL BUSNES YN YSTOD CYFARFODYDD Y CYNGOR

Cyflwynodd y Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, Adnoddau Dynol a Democratiaeth adroddiad llafar ynglŷn â Chynnal Busnes yng Nghyfarfodydd y Cyngor.

Cadarnhawyd mai'r Cyngor Llawn oedd y cyfarfod mwyaf ac mewn sawl ffordd dyma'r cyfarfod anoddaf i'r Cadeirydd ei reoli. Roedd sawl Aelod wedi mynegi rhwystredigaeth â'r ffordd yr oedd cyfarfodydd yn cael eu cynnal a'r difrod posibl y gallai hyn ei achosi i enw da'r cyngor o ganlyniad.

Cafodd y cyfarfod ei ddarlledu'n fyw i'r cyhoedd drwy system weddarlledu'r Cyngor ac roedd modd ei wyllo ar wefan y Cyngor am hyd at chwe mis ar ôl y cyfarfod. Gallai enw da'r Cyngor cael ei bardduo pe bai cyfarfodydd yn cael eu gweld fel rhai anhrefnus ac amhroffesiynol.

Dylai'r ffordd y caiff y cyfarfodydd eu cynnal gynorthwyo ac nid rhwystro gallu'r cyhoedd i ddilyn yr hyn a drafodir a deall y mater dan sylw a hefyd y penderfyniad.

Awgrymwyd y dylid meithrin rhywfaint o ddisgyblaeth a threfn er mwyn cynorthwyo'r cadeirydd a'r Aelodau i gyflawni'r nodau hyn.

Mae pleidiau gwleidyddol yn cyfarfod cyn bob Cyngor Llawn ac awgrymwyd bod Pleidiau Gwleidyddol yn enwebu llefarydd cyn y cyfarfod i siarad ar ran eu Plaid ynglŷn ag unrhyw fater penodol.

Byddai'r llefarydd hwnnw yn cyflwyno barn y Blaid er mwyn ei gwneud yn haws i Aelodau eraill a'r cyhoedd ddilyn y ddatl.

Lle bo hynny'n bosibl, dylid cyfeirio cwestiynau sy'n gofyn am eglurhad neu fanylion at awdur yr adroddiad cyn y cyfarfod.

Os yw Aelod yn dymuno cynnig newid i argymhelliad, byddai o gymorth pe bai hynny'n cael ei wneud gan lefarydd enwebedig y Blaid. Byddai hefyd o gymorth pe bai'r Swyddog Monitro / Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, Adnoddau Dynol a Democratiaeth yn cael eu hysbysu cyn y cyfarfod lle trafodir y newid a fwriedir, yn ysgrifenedig os yw hynny'n bosibl, fel bo modd iddo ystyried p'un a ellir caniatáu'r newid o dan Reolau Gweithdrefnol y Cyngor.

Dim ond Aelodau sy'n chwilio am gyngor am Reolau Gweithdrefnol y Cyngor a gynhwysir yn y Cyfansoddiad, neu gwestiwn cyfreithiol ddylai godi ar bwyntiau o drefn.

PENDERFYNWYD *fod y Pwyllgor yn cytuno ar y dull cynnal busnes yng nghyfarfodydd y Cyngor.*

8 HYFFORDDIANT AELODAU

Cyflwynodd y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd yr adroddiad (a oedd eisoes wedi'i ddisbarthu) i geisio barn y Pwyllgor ynglŷn â chynnwys a chyfeiriad y rhaglen hyfforddi a datblygu.

Roedd y wybodaeth a adroddwyd wedi dangos fod y rhaglen hyfforddiant yn 2008 wedi bod yn annigonol ond bod y rhaglen hyfforddiant yn 2012 wedi bod yn rhy ddwys. Gan hynny, lluniwyd y rhaglen hyfforddi bresennol i gynnwys modiwlau e-ddysgu i Aelodau fel eu bod yn gallu ymgymryd â hyfforddiant a briffiau ar amseroedd ac mewn lleoliadau cyfleus iddyn nhw. Gallai rhai o'r modiwlau hyn ategu at sesiynau arferol lle bo'n briodol.

Yn unol â Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 roedd gofyn i Adolygiad Datblygu Personol (ADP) fod ar gael i bob cynghorydd. Nid arfarniad o berfformiad oedd yr ADP ond modd o gefnogi a datblygu aelodau. Nid oedd gofyn i'r Aelodau ymgymryd ag ADP ond byddai'r cyfle yn cael ei gynnig i bob cynghorydd yn ystod 2017.

Roedd y Rhaglen Hyfforddi a Datblygu Aelodau wedi'i datblygu mewn ymgynghoriad â'r deiliad portffolio, y Cynghorydd Barbara Smith, ac ystyriwyd drafft cynharach o'r Rhaglen gan aelodau etholedig mewn sesiwn Briffio'r Cyngor ar 6 Mawrth 2017.

Roedd aelodau a fynychodd y sesiwn Briffio'r Cyngor wedi cefnogi nodau ac amcanion y Rhaglen Hyfforddi a Datblygu. Roedd Swyddogion wedi cymryd rhan yn natblygiad y Rhaglen a byddent yn parhau i wneud hynny.

Holodd aelodau pwy fyddai'n gyfrifol am dalu am y cyrsiau preswyl a ddarperir gan CLILC ar 7-8 Tachwedd a 12-13 Rhagfyr. Hefyd pwy fyddai'n gyfrifol am dalu am Weithdy Rhanbarthol CLILC ar 3 Tachwedd, neu a fyddai'n cael ei gynnal am ddim? Cadarnhaodd y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd y byddai'n canfod pwy sy'n gyfrifol am dalu ac yn rhannu'r wybodaeth ag Aelodau.

PENDERFYNWYD y dylai aelodau wneud nodyn o'r Rhaglen Hyfforddi a Datblygu.

9 TGCH AR GYFER AELODAU

Cyflwynodd y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd adroddiad llafar ynglŷn â TGCh i Aelodau.

Treialwyd pedair dyfais Windows ond cafwyd adborth negyddol am bob un ohonynt. Gan hynny, penderfynwyd dosbarthu ipads i'r holl Gynghorwyr ym mis Mai yn dilyn yr etholiad.

PENDERFYNWYD y dylai aelodau nodi'r wybodaeth a ddarparwyd ynglŷn â TGCh i Aelodau.

10 CYNLLUN GWAITH I'R DYFODOL

Cyflwynodd y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd y Cynllun Gwaith i'r Dyfodol.

Hysbysodd yr Aelodau fod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn cwrdd ddwywaith y flwyddyn ac os oedd Aelodau am ychwanegu eitemau at y Cynllun Gwaith i'r Dyfodol, dylent gysylltu ag ef yn uniongyrchol.

PENDERFYNWYD fod Aelodau yn gwneud nodyn o'r Cynllun Gwaith i'r Dyfodol.

Gan mai dyma gyfarfod olaf y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd cyn yr etholiad ym mis Mai, ar y pwynt hwn datganodd y Cadeirydd, y Cynghorydd Barry Mellor, ei fod am ddiolch i'r Cynghorydd Bill Cowie (a oedd wedi penderfynu peidio â sefyll i gael ei ail-ethol) am ei holl waith caled ar y Pwyllgor.

Daeth y cyfarfod i ben am 12.35pm.

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd
Dyddiad y Cyfarfod:	20 Hydref 2017
Swyddog Arweiniol:	Gary Williams (Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, Adnoddau Dynol a Democrataidd)
Awdur yr Adroddiad:	Steve Price (Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd)
Teitl:	Ymgynghoriad ar Adroddiad Blynyddol Drafft Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol 2018/19

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol (IRPW) yn cyhoeddi adroddiad blynyddol ar y lefelau o daliadau a chymorth i aelodau bob blwyddyn. Mae fersiwn ddrafft yr adroddiad blynyddol bellach ar gael a chaiff ei amlinellu yn yr adroddiad hwn.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Mae Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol (IRPW) yn penderfynu ar y lefelau o daliadau a chymorth sydd ar gael i aelodau. Mae'r penderfyniadau hynny yn cael eu cyhoeddi mewn adroddiad blynyddol sy'n cael ei ragflaenu gan fersiwn ddrafft er mwyn ymgynghori. Mae'r adroddiad blynyddol drafft wedi ei dderbyn ar gyfer sylwadau'r Pwyllgor.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod y Pwyllgor yn adolygu adroddiad blynyddol drafft yr IRPW ac yn ystyried ymateb i ymarfer ymgynghori yr IRPW.

4. Manylion yr Adroddiad

4.1 Y mis diwethaf bu'r IRPW yn ymweld â Sir Ddinbych a'r holl awdurdodau unedol eraill er mwyn trafod materion taliadau a chymorth gyda chroestoriad o aelodau a swyddogion. Mae'r IRPW bellach wedi cyhoeddi adroddiad blynyddol drafft ar y taliadau a'r cymorth sydd ar gael i aelodau ar gyfer blwyddyn y cyngor sy'n cychwyn ym mis Mai 2018. Mae'r IRPW yn croesawu sylwadau ar y cynigion drafft a daw eu ymgynghoriad i ben ar 29 Tachwedd 2017.

4.2 Disgwylir i'r adroddiad blynyddol terfynol gael ei gyhoeddi fis Chwefror 2018.

4.3 Mae penderfyniadau'r adroddiad blynyddol drafft yn dilyn y strwythur a osodwyd mewn adroddiadau blynyddol blaenorol, er bod peth newid. Mae'r IRPW yn amlygu fod fforddiadwyedd yn broblem i'r cynghorau ac i'r trethdalwyr ac mae hyn yn golygu taw dim ond cynnydd cymedrol y gallant ei roi yn y taliadau i aelodau. Er hyn,

dymuniad yr IRPW yw atal y cyswllt a ddefnyddiwyd yn wreiddiol ar gyfer taliadau aelodau gydag enillion Cymru ar gyfartaledd rhag erydu ymhellach.

4.4 Mae'r IRPW yn adrodd fod sawl aelod wedi dweud yn ystod eu hymweliadau â chynghorau, pan fydd y cyflog sylfaenol yn cael ei gymharu â chyflogaeth am dâl traddodiadol – 'swydd', mae'r cyflog yn rhy isel i atynnu pobl iau ac i annog amrywiaeth. Nododd Aelodau hefyd y gwahaniaethau sylweddol rhwng taliad cydnabyddiaeth a chymorth sydd ar gael i aelodau etholedig ar lefelau eraill o lywodraeth yng Nghymru a chynigiwyd y dylid codi'r lefel o gyflog sylfaenol yn sylweddol felly mewn cydnabyddiaeth o bwysigrwydd rôl aelod etholedig mewn prif gyngor. Fodd bynnag mae'r IRPW yn cydnabod nad gweithwyr yw aelodau etholedig prif gynghorau ac nid ydynt yn cael eu talu fel y cyfryw a bod cyfraniad gwasanaeth cyhoeddus heb dâl yn berthnasol wrth gyflawni rôl aelod etholedig.

4.5 Mae penderfyniad 6 yn yr adroddiad blynyddol drafft yn nodi:

'Mae'r Panel wedi penderfynu y dylai pob awdurdod, drwy ei Bwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, sicrhau fod ei holl aelodau yn cael cymaint o gymorth ag sy'n angenrheidiol i'w galluogi i gyflawni eu dyletswyddau'n effeithiol. Dylid rhoi digon o adnoddau ffôn, e-bost a rhyngwrwyd sy'n rhoi mynediad electronig at wybodaeth addas i bob aelod etholedig.

4.6 Mae'r IRPW yn cynnig cynyddu'r cyflog sylfaenol ar gyfer pob aelod o £200 ac maent wedi dileu'r opsiwn band tâl isaf ar gyfer aelodau Cabinet a chadeiryddion pwyllgorau. Maent hefyd wedi cadw'r grwpiau sy'n seiliedig ar boblogaeth sy'n pennu'r union daliadau sydd ar gael ar gyfer deiliaid swyddi cyflog uwch yn Sir Ddinbych.

4.7 Mae'r IRPW hefyd am dynnu sylw at eu newidiadau arfaethedig o ran taliadau i aelodau cynghorau dinas, tref a chymuned, o dudalen 40 yr adroddiad blynyddol drafft.

4.8 Mae Atodiad 1 yn lythyr gan Gadeirydd yr IRPW ac mae Atodiad 2 yn cynnwys copi o'r adroddiad blynyddol drafft. Gellir defnyddio'r ddolen ganlynol er mwyn gweld y dogfennau ar-lein ac ar gyfer cael manylion y broses ymgynghori:

<http://gov.wales/irpwsb/home/publication-reports/financial-year-2018-19/?skip=1&lang=en>

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Dim cyfraniad uniongyrchol.

6. Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Nid oes yna unrhyw gostau yn gysylltiedig â'r ymarfer ymgynghori. Bydd rhaid cwrdd unrhyw gynnydd mewn taliadau neu gostau cymorth ar gyfer aelodau o ganlyniadau i benderfyniadau terfynol yr IRPW o gyllideb y Cyngor o fis Mai 2018.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

Nid oes angen Asesiad o Effaith ar gyfer yr adroddiad hwn.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gydag Archwilio ac eraill?

Mae ymateb i ymgynghoriad gan yr IRPW yn un o swyddogaethau'r Pwyllgor Gwasanaethau Democraataidd. Bydd pob aelod yn derbyn hysbysiad am yr eitem hon a bydd modd iddynt fynychu cyfarfod y Pwyllgor. Bydd adroddiad ar y penderfyniadau terfynol yn cael ei ddwyn i'r Cyngor yn gynnar y flwyddyn nesaf.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Dim angen.

10. Pa risgiau sydd yna ac oes yna unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae awdurdod gan yr IRPW i osod lefel y taliadau ar gyfer aelodau a gwneud penderfyniadau o ran rhai materion cymorth. Does dim risgiau wedi eu nodi gyda'r materion a godwyd yn yr adroddiad hwn.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Adran 111 Deddf Llywodraeth Leol 1972

Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Arweinwyr a Phrif Weithredwyr Cynghorau Sir a Chynghorau Bwrdeistref Sirol
Cadeiryddion a Phrif Weithredwyr Awdurdodau Parciau Cenedlaethol
Cadeiryddion a Chlercod Awdurdodau Tân ac Achub
Cadeirydd a Phrif Weithredwr Un Llais Cymru
Arweinydd a Phrif Weithredwr Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru
Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd/Aelodau Cynghorau Sir a Chynghorau Bwrdeistref
Sirol, Awdurdodau Parciau Cenedlaethol ac Awdurdodau Tân ac Achub
Cynghorau Cymuned a Chynghorau Tref

4 Hydref 2017

Annwyl Cydweithwyr,

Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol - Adroddiad Blynyddol 2018/19

Gweler ynghlwm Adroddiad Blynyddol drafft y Panel a fyddai'n dod i rym yn Ebrill 2018. Byddwn yn gwerthfawrogi a chroesawu sylwadau yn ystod y cyfnod ymgynghori sy'n dod i ben ar **29 Tachwedd 2017**.

Mae'r etholiadau cyngor ym mis Mai wedi arwain at nifer o aelodau a gweinyddiaethau newydd, felly rydym wedi cymryd y cyfle i ymweld â phob prif gyngor dros y misoedd diwethaf. Mae'r ymweliadau hyn wedi bod yn addysgiadol ac yn codi materion y byddwn yn eu hystyried yn y dyfodol.

Rydym yn gwerthfawrogi'r croeso a'r lletygarwch a gawsom gan y cynghorau ac roeddem yn ddiolchgar iawn am faint yr ymgysylltiad gan lawer o aelodau a wnaethon gyfarfod â hwy.

Mae'r Adroddiad drafft yn cynnwys nifer o newidiadau arfaethedig i'n fframwaith cydnabyddiaeth ariannol, gan gynnwys cynnydd bach yn y cyflog sylfaenol a rhai newidiadau sylweddol mewn perthynas â chynghorau cymuned a thref.

Byddwn yn ystyried yr holl ymatebion i'r drafft hwn cyn cynhyrchu'r Adroddiad terfynol i'w gyhoeddi ym mis Chwefror 2018.

Yn gywir,

John Bader, Cadeirydd.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol

Adroddiad Blynyddol

DRAFFT

Chwefror 2018

Tudalen 17

Rhagair

Mae 2017 wedi bod yn flwyddyn etholiadau i Brif Gyngorau a Chyngorau Tref a Chymuned. Yn unol â'n dull blaenorol pan fo cynghorau newydd yn cael eu ffurfio mae'r Panel wedi ymweld â phob un o'r 22 awdurdod unedol. Mae hyn yn rhoi cyfle inni drafod materion gyda thrawstoriad o aelodau ac uwch swyddogion. Mae hwn wedi bod yn ymarfer defnyddiol iawn ac mae'n ein helpu i bennu'r cyfeiriad ar gyfer ystyriaeth yn y dyfodol. Ar ran fy nghydweithwyr hoffwn fynegi ein diolch i'r holl cynghorau am eu hymgysylltiad â'r ymweliadau a'r croeso a'r lletygarwch a gawsom.

Bu'r ymweliadau a'r trafodaethau a ddeilliodd ohonynt o gymorth inni barhau i sicrhau bod gennym ddealltwriaeth gynhwysfawr am ddatblygiad rôl cynghorydd a'r pwysau o ran llwyth gwaith sydd i'w gweld yn cynyddu'n gyffredinol.

Lle bynnag y bo'n bosibl, mae'r casgliadau o'n trafodaethau wedi cael eu hymgorffori yn ein penderfyniadau ac yn arbennig y cynnydd bach yr ydym yn ei gynnig yn y cyflog sylfaenol.

Fel Panel rydym ni'n credu bod y mwyafrif llethol o'r 1254 aelod etholedig o'r 22 cyngor yn ymrwymedig i wasanaethu eu cymunedau a chyfrannu nifer o oriau na allai'r gydnabyddiaeth ariannol sylfaenol dalu amdanynt. Mae fforddiadwyedd yn fater sydd o bwys i'r cynghorau a threthdalwyr ac mae hyn yn golygu mai dim ond costau ychwanegol cymedrol y gellir eu hychwanegu at gyfanswm y taliadau i aelodau. Yr hyn yr ydym yn dymuno'i atal yw erydiad pellach y cyswllt ag enillion cyfartalog yng Nghymru.

Mae newidiadau eraill yr ydym yn eu cynnig ar gyfer 2018 wedi'u nodi yn yr Adroddiad.

Hoffwn ddiolch yn bersonol i'm cyd-aelodau o'r Panel sy'n gyson yn dangos yr wybodaeth a'r brwdfrydedd i sicrhau ein bod yn cynhyrchu adroddiadau sy'n seiliedig ar wybodaeth allweddol.

Hoffwn fynegi fy ngwerthfawrogiad hefyd o waith ein hysgrifenyddiaeth, na fyddem yn gallu gweithredu'n effeithiol hebdi.

John Bader
Cadeirydd

Aelodau'r Panel

John Bader – Cadeirydd

Gregory Owens – Is-gadeirydd

Stephen Mulholland

Julie May

Saz Willey

Roger Symonds

Ceir gwybodaeth fanwl am yr aelodau ar y wefan:

<http://gov.wales/irpwsb/home/?lang=cy>

Cynnwys

Cyflwyniad	3
1. Fframwaith y Panel: Egwyddorion Cydnabyddiaeth Ariannol i Aelodau	7
2. Tudalen Grynodedb yr Adroddiad Blynyddol	9
3. Taliadau i Aelodau Etholedig Prif Gyngorau: Cyflogau Sylfaenol, Uwch Gyflogau a Chyflogau Dinesig	10
4. Cydbwyllgorau Trosolwg a Chraffu	21
5. Darpariaeth Pensiwn ar gyfer Aelodau Etholedig Prif Gyngorau	23
6. Hawl i Absenoldeb Teuluol	24
7. Taliadau i Aelodau o Awdurdodau Parciau Cenedlaethol	24
8. Taliadau i Aelodau o Awdurdodau Tân ac Achub Cymru	29
9. Taliadau i Aelodau Cyfetholedig Prif Gyngorau, Awdurdodau Parciau Cenedlaethol ac Awdurdodau Tân ac Achub	33
10. Ad-dalu Costau Gofal	35
11. Absenoldeb Oherwydd Salwch i Ddeiliaid Uwch Gyflogau	36
12. Ad-dalu Costau Teithio a Chynhaliaeth Pan Fo'r Aelod ar Fusnes Swyddogol	38
13. Taliadau i Aelodau o Gyngorau Tref a Chymuned	40
14. Cydymffurfio â Gofynion y Panel	45
15. Cyflogau Penaethiaid Gwasanaeth Cyflogedig Prif Gyngorau ac Awdurdodau Tân ac Achub a Phrif Swyddogion Prif Gyngorau	46
Atodiad 1: Penderfyniadau'r Panel ar gyfer 2018/19	56
Atodiad 2: Rheoliadau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol	62
Atodiad 3: Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol Aelodau	77
Atodiad 4: Cyhoeddi Cydnabyddiaeth Ariannol – Gofynion y Panel	79

Cyflwyniad

Dyma ddegfed Adroddiad Blynyddol Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol, a'r seithfed i gael ei gyhoeddi o dan ofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 (fel y'i diwygiwyd).

1. Fel gyda holl Adroddiadau Blynyddol y Panel, mae'r penderfyniadau ar gydnabyddiaeth ariannol aelodau'n seiliedig yr egwyddorion a nodir yn Adran 1.
2. Mae'r Panel wedi mynegi ei farn yn gyson na ellir cynnal gwerthoedd democrataidd llywodraethu lleol heb fynd i gostau. Mae aelodau awdurdodau lleol (gan gynnwys aelodau cyfetholedig ac aelodau penodedig) yno i gynrychioli buddiannau pobl leol, llywodraethu cymunedau lleol, a sicrhau gwasanaethau cyhoeddus priodol sy'n cynnig gwerth am arian i drethdalwyr lleol trwy graffu effeithiol. Mae'r rhain yn dasgau pwysig a sylweddol i aelodau'r awdurdodau perthnasol o fewn cylch gwaith y Panel. Mae taliadau i aelodau ar gael i annog amrywiaeth o bobl barod a galluog i fynd ati i lywodraethu'n lleol, trwy'r rolau y cânt eu hethol, eu penodi neu eu cyfethol iddynt.
3. Wrth bennu lefel y taliadau i aelodau cynghorau lleol, mae'r Panel yn ceisio cydymffurfio ag egwyddor *'derbynioldeb'* trwy sicrhau nad yw'r rhain *'mor uchel fel bod angen dargyfeirio adnoddau sylweddol o flaenoriaethau allweddol cyngor'*. Ond mae Adran 142(8) o'r Mesur yn fwy eglur ar *'fforddiadwyedd'* gan nodi *"wrth osod swm¹ ... rhaid i'r Panel ystyried beth yn ei farn ef fydd effaith ariannol debygol gwneud hynny ar awdurdodau perthnasol"*. Mae ateb gofyniad y Mesur o ran fforddiadwyedd wedi bod yn her i'r Panel, yn enwedig oherwydd diddordeb y cyhoedd mewn taliadau a wneir i aelodau. Mae'r Panel yn cydnabod bod mater fforddiadwyedd – mewn perthynas â chyllidebau gwasanaethau awdurdodau perthnasol ac mewn perthynas ag incwm gwario'r etholaeth – yn debygol o gael effaith ar ganfyddiad y cyhoedd am unrhyw godiadau mewn taliadau i aelodau.
4. Gan mai arian o bwrs y wlad a ddefnyddir, mae'n rhaid i daliadau i aelodau am eu hamser, gwerth a chyfrifoldeb fod, a chael eu gweld i fod, yn deg i'r rhai sy'n cyflawni'r rôl ond gan fod yn fforddiadwy ar yr un pryd. Roedd penderfyniadau'r Panel yn ei Adroddiad yn 2009 yn cysylltu taliadau ag enillion gros canolrifol yr holl weithwyr llawn-amser sy'n byw yng Nghymru, fel

¹ <http://www.legislation.gov.uk/mwa/2011/4/contents/enacted>.

yr adroddwyd yn yr Arolwg Blynyddol o Oriau ac Enillion (ASHE). Pennwyd y cyflog sylfaenol ar lefel a oedd yn dair rhan o bump o Gyflog Canolrifol Cymru Gyfan, ac fe bennwyd uwch gyflogau ar lefelau a oedd yn lluosrifau o'r cyflog canolrifol blynyddol hwn. Wrth bennu'r cyflogau hyn, roedd y Panel yn cydnabod bod yna gyfraniad di-dâl i wasanaeth cyhoeddus.

5. Gan fod 2017 yn flwyddyn etholiad i gynghorau yng Nghymru, mae aelodau'r Panel wedi ymweld â phob un o'r 22 prif cyngor i roi cyfle i'r aelodau a swyddogion wneud sylwadau ar y Fframwaith Cydnabyddiaeth Ariannol ac i gyflwyno sylwadau i'w hystyried yn y dyfodol. Rydym yn gwerthfawrogi'r croeso a gawsom gan bob cyngor a'r trafodaethau defnyddiol a gododd yn ystod ein hymweliadau.
6. Roedd un o'r sylwadau a wnaed gan nifer o aelodau'n ymwneud â chymharu'r cyflog sylfaenol â gwaith cyflogedig traddodiadol – 'swydd' – sef bod y cyflog yn rhy isel i ddenu pobl ifancach ac i annog amrywiaeth. Fe dynnon nhw sylw at y gwahaniaethau sylweddol rhwng cydnabyddiaeth ariannol a'r cymorth sydd ar gael i aelodau etholedig mewn lefelau eraill o lywodraeth yng Nghymru. Roeddent yn cynnig felly y dylai lefel y cyflog sylfaenol gael ei chodi'n sylweddol i gydnabod pwysigrwydd rôl aelod etholedig o brif gyngor. Fodd bynnag, cydnabyddir nad cyflogeion yw aelodau etholedig prif gynghorau ac nid yn cael eu talu fel y cyfryw.
7. Mae'r cyfyngiadau ariannol ar y sector cyhoeddus ac awdurdodau lleol yn benodol wedi golygu na yw'r cysylltiad ag enillion cyfartalog yng Nghymru wedi cael ei gynnal. Mae'r Panel o'r farn bod hyn wedi tanbrisieo gwerth aelodau etholedig. Er mwyn osgoi erydiad pellach mewn perthynas ag enillion cyfartalog mae'r Panel wedi penderfynu cynyddu'r cyflog blynyddol sylfaenol i £13,600 (cynnydd o 1.49%). Ni chynigir cynnydd i uwch gyflogau ond bydd deiliaid y swyddi hyn yn cael y cynnydd yn yr elfen sy'n gyflog sylfaenol.
8. Fe gyflwynodd Adroddiad Blynyddol 2016 ddwy lefel o gyflog ar gyfer aelodau o weithrediaethau cynghorau a chadeiryddion pwyllgorau prif awdurdodau, Awdurdodau Tân ac Achub (ATAau) ac Awdurdodau Parciau Cenedlaethol (APCau). Fe wnaed hyn er mwyn darparu hyblygrwydd i alluogi awdurdodau i adlewyrchu, yn eu rhestrau o gydnabyddiaeth ariannol, amrywiadau yn lefel cyfrifoldeb portffolios a chadeiryddion. Fodd bynnag, i'r graddau y mae'r taliadau i aelodau o weithrediaethau yn y cwestiwn, nid yw'r hyblygrwydd hwn wedi cael ei ddefnyddio ac eithrio mewn un achos. Yn yr un modd, ni chafodd ei ystyried mewn perthynas â chadeiryddion pwyllgorau. Roedd yn amlwg o'r trafodaethau a gododd yn ystod ymweliadau'r Panel bod bron pob Cyngor o'r farn bod y trefniant hwn yn groes i'r awydd i'r Panel fod yn gyfarwyddol yn ei benderfyniadau. Mae'r Panel yn derbyn hyn ac mae felly wedi gwneud i fwrdd

â'r trefniant dwy haen i aelodau o Weithrediaethau ac i gadeiryddion pwyllgorau.

9. O'r trafodaethau yn ystod ein hymweliadau â chynghorau mae'n amlwg mai ychydig iawn o aelodau sy'n defnyddio'r ddarpariaeth yn y fframwaith i ad-dalu costau gofal. Ymddengys fod rhai aelodau'n dal i fod yn gyndyn o hawlio'r cyfan y mae ganddynt hawl i'w hawlio i gefnogi eu gwaith, oherwydd pryderon ynghylch y cyhoeddusrwydd anffafriol y gall hyn ei ddenu. (Gweler Atodiad 4 am y dewisiadau cyhoeddi) Erfyniwn ar Bwyllgorau Gwasanaethau Democratiaidd i gymryd camau i annog mwy o aelodau i ddefnyddio'r elfen hon o'n fframwaith a hwyluso'r broses o'i hawlio fel nad yw'r aelodau dan sylw'n profi anfantais ariannol.
10. Mae'r Panel wedi parhau i gyfrannu lle bynnag y bo'n bosibl at wella amrywiaeth mewn llywodraeth leol yng Nghymru trwy ei benderfyniadau. Er mwyn cymryd cam pellach yn hyn o beth mae'r Panel wedi cynhyrchu taflen ar gyfer darpar ymgeiswyr ar gydnabyddiaeth ariannol i aelodau o gynghorau. Rydym yn ymwybodol ac yn falch bod sawl prif gyngor wedi ychwanegu'r daflen hon at eu gwefannau.
11. Rydym ni o'r farn bod materion pwysig y mae angen rhoi sylw iddynt o hyd gyda chynghorau tref a chymuned a bydd y Panel yn codi'r rhain gyda chynghorau unigol a'r sefydliadau sy'n eu cynrychioli. Fodd bynnag, fel dechrau i'r broses hon rydym yn cynnig cyflwyno trefn lle mae cynghorau'n cael eu grwpio yn ôl lefel yr incwm neu wariant. Rydym yn cynnig bod taliadau gorfodol yn cael eu gwneud i uwch aelodau yn y cynghorau hynny sydd yn y grŵp uchaf. Manylir ar hyn yn Adran 13.
12. Diwygiodd Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 gan fewnosod Adran 143A. Mae hon yn ei gwneud hi'n ofynnol i unrhyw brif gyngor neu awdurdod tân ac achub sy'n bwriadu newid cyflog ei Bennaeth Gwasanaeth Cyflogedig ymgynghori â'r Panel oni bai bod y newid yn gyson â newidiadau a gymhwysir i swyddogion eraill. Mae Adran 143A hefyd yn galluogi'r Panel i ffurfio barn ynglŷn ag unrhyw beth yn Natganiad Polisi Tân awdurdod sy'n ymwneud â chyflog y Pennaeth Gwasanaeth Cyflogedig (fel arfer y Prif Weithredwr neu'r Prif Swyddog Tân). Fe estynnodd Deddf Llywodraeth Leol (Cymru) 2015 y cyfrifoldeb hwn, dros dro, i Brif Swyddogion prif awdurdodau. Caiff y ffordd y mae'r Panel yn defnyddio'r pŵer hwn ei nodi yn Adran 15 o'r Adroddiad hwn ac mae'n cyd-fynd â'r canllawiau i'r Panel a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru.

13. Ers ysgwyddo'r cyfrifoldeb ychwanegol mewn perthynas â newidiadau i gyflogau prif swyddogion prif gynghorau mae'r Panel wedi ymdrin â nifer o geisiadau. Mae penderfyniadau'r Panel wedi'u hatodi yn Adran 15.

1. Fframwaith y Panel: Egwyddorion Cydnabyddiaeth Ariannol i Aelodau

Cynnal ymddiriedaeth a hyder

- 1.1 Mae gan ddinasyddion yr hawl i ddisgwyl bod pawb sy'n dewis gwasanaethu mewn awdurdodau lleol yn cynnal ymddiriedaeth y cyhoedd trwy goleddu'r gwerthoedd a'r foeseg sy'n ymhlyg mewn gwasanaeth cyhoeddus o'r fath. Mae'r egwyddorion hyn yn tanategu'r cyfraniad y mae gwaith y Panel a'i Fframwaith yn ei wneud tuag at gynnal ymddiriedaeth a hyder y cyhoedd.

Symrlwydd

- 1.2 Mae'r Fframwaith yn glir ac yn ddealladwy. Mae hyn yn hanfodol er mwyn i'r Panel allu cyfleu ei benderfyniadau yn effeithiol i bawb yr effeithir arnynt gan ei waith neu sydd â diddordeb ynddo.

Cydnabyddiaeth ariannol

- 1.3 Mae'r Fframwaith yn darparu ar gyfer taliadau i aelodau o awdurdodau lleol sydd â chyfrifoldeb am wasanaethu eu cymunedau. Ni ddylai lefel y gydnabyddiaeth ariannol fod yn rhwystr i ymgymryd â'r gwaith na pharhau ag ef. Ni ddylai fod unrhyw ofyniad bod adnoddau sy'n angenrheidiol i'w galluogi i gyflawni eu dyletswyddau'n cael eu hariannu o'r cyflog. Mae'r Fframwaith yn rhoi tâl ychwanegol i'r rhai y rhoddir mwy o gyfrifoldeb iddynt.

Amrywiaeth

- 1.4 Caiff democratiaeth ei chryfhau pan fo aelodaeth o awdurdodau lleol yn adlewyrchu'n ddigonol gyfansoddiad demograffig a diwylliannol y cymunedau a wasanaethir gan y cyfryw awdurdodau. Bydd y Panel wastad yn ystyried pa gyfraniad y gall ei fframwaith ei wneud i annog y rhai a dangynrychiolir yn sylweddol i gyfranogi ar lefel awdurdod lleol.

Atebolrwydd

- 1.5 Mae gan drethdalwyr a dinasyddion yr hawl i gael gwerth am arian o arian cyhoeddus sydd wedi'i neilltuo i roi cydnabyddiaeth ariannol i'r rhai a etholir, a benodir, neu a gyfetholir i wasanaethu er budd y cyhoedd. Mae'r Panel yn disgwyl bod pob prif gyngor yn trefnu bod gwybodaeth am weithgareddau ei aelodau a chydabyddiaeth ariannol a roddir iddynt ar gael yn rhwydd ac yn briodol.

Tegwch

- 1.6 Bydd yn bosibl cymhwyso'r fframwaith yn gyson i aelodau pob awdurdod lleol sydd o fewn cylch gwaith y Panel fel modd i sicrhau bod lefelau cydnabyddiaeth ariannol yn deg, yn fforddiadwy ac yn gyffredinol dderbyniol.

Ansawdd

- 1.7 Mae'r Panel yn cydnabod bod y cymysgedd cymhleth o ddyletswyddau llywodraethu, craffu a rheoleiddio sydd ar aelodau yn golygu bod yn rhaid iddynt ymgysylltu â phroses o wella ansawdd yn barhaus. Mae'r Panel yn disgwyl i aelodau ymgymryd â'r cyfleoedd hyfforddi a datblygiad personol hynny sy'n angenrheidiol i gyflawni'r dyletswyddau y cânt gydnabyddiaeth ariannol amdanynt mewn modd priodol.

Tryloywder

- 1.8 Mae sicrhau tryloywder cydnabyddiaeth ariannol aelodau er budd y cyhoedd. Mae rhai aelodau yn derbyn lefelau ychwanegol o gydnabyddiaeth ariannol am eu bod wedi'u hethol, neu eu penodi, i fwy nag un corff cyhoeddus. Mae'r fframwaith yn fodd i sicrhau bod gwybodaeth am yr holl gydnabyddiaeth ariannol y mae pob aelod yn ei chael ar gael yn rhwydd i'r cyhoedd.

Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion

- 1.9 Mae'r Panel yn cymhwyso'r egwyddorion hyn, sef tegwch, atebolrwydd a thryloywder, yn ei holl benderfyniadau ynghylch cydnabyddiaeth ariannol i aelodau'r holl awdurdodau sydd o fewn ei gylch gwaith. Mae'r un egwyddorion yn berthnasol pan fo'n ofynnol i'r Panel wneud argymhellion mewn perthynas â chydnabyddiaeth ariannol i swyddogion cyflogedig yr awdurdodau hyn hefyd.

2. Tudalen Grynodedb yr Adroddiad Blynyddol

Math o Daliad	Math o Awdurdod			
	Prif Gynghorau	Awdurdodau Parciau Cenedlaethol	Awdurdodau Tân ac Achub	Cynghorau Tref a Chymuned
Cyflog Sylfaenol	tudalen 11	tudalen 25	tudalen 29	Amherthnasol
Uwch Rolau	tudalen 14	tudalen 26	tudalen 30	tudalen 41
Cadeiryddion Pwyllgorau	tudalen 14	tudalen 27	tudalen 31	Amherthnasol
Grwpiau Gwrthbleidiau	tudalen 14	Amherthnasol	Amherthnasol	Amherthnasol
Penaethiaid a Dirprwyon Dinesig	tudalen 15	Amherthnasol	Amherthnasol	tudalen 41
Aelodau Llywyddol	tudalen 17	Amherthnasol	Amherthnasol	Amherthnasol
Milltired	tudalen 38	tudalen 38	tudalen 38	tudalen 41
Costau Teithio Eraill	tudalen 38	tudalen 38	tudalen 38	tudalen 42
Costau Cynhaliaeth	tudalen 39	tudalen 39	tudalen 39	tudalen 42
Costau Gofal	tudalen 35	tudalen 35	tudalen 35	tudalen 43
Absenoldeb Teuluol	tudalen 24	Amherthnasol	Amherthnasol	Amherthnasol
Absenoldeb Oherwydd Salwch	tudalen 36	tudalen 36	tudalen 36	Amherthnasol
Cydbwyllgorau Trosolwg a Chraffu	tudalen 21	Amherthnasol	Amherthnasol	Amherthnasol
Pensiwn	tudalen 23	Amherthnasol	Amherthnasol	Amherthnasol
Aelodau Cyfetholedig	tudalen 33	tudalen 33	tudalen 33	Amherthnasol
Lwfansau Penodol neu Ychwanegol	tudalen 19	tudalen 27	tudalen 31	Amherthnasol
Taliadau i Gynghorwyr Tref a Chymuned	Amherthnasol	Amherthnasol	Amherthnasol	tudalen 40
Lwfans Colled ariannol	Amherthnasol	Amherthnasol	Amherthnasol	tudalen 43
Datganiad o Daliadau	tudalen 73	tudalen 73	tudalen 73	Tudalen 73
Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol	Tudalen 71	Tudalen 71	Tudalen 71	Tudalen 71
Cyflogau Prif Weithredwyr a Phrif Swyddogion	Tudalen 45	Amherthnasol	Tudalen 45	Amherthnasol

3. Taliadau i Aelodau Etholedig Prif Gynghorau: Cyflogau Sylfaenol, Uwch Gyflogau a Chyflogau Dinesig

Cyflog sylfaenol ar gyfer aelodau etholedig o brif gynghorau

- 3.1 Yn wreiddiol, penderfynodd y Panel yn Adroddiad Blynyddol y Panel Annibynnol ar Gydnabyddiaeth Ariannol 2009) y byddai taliad y cyflog sylfaenol yn cael ei gysoni ag enillion gros canolrifol yr holl weithwyr llawn-amser sy'n byw yng Nghymru, fel yr adroddwyd yn yr Arolwg Blynyddol o Oriau ac Enillion (ASHE). O gofio'r pwysau sydd ar wariant cyhoeddus, nid yw wedi bod yn bosibl cynnal y cysoniad hwn. Pe bai'r cysoniad hwn wedi parhau byddai'r cyflog sylfaenol yn sylweddol uwch na'r swm a ragnodir ar hyn o bryd (yn agos at £15,000 y flwyddyn). Cyfrifir hyn ar sail rhagdybiaeth bod y gweithgarwch sylfaenol y mae'n ofynnol i aelod etholedig ymgymryd ag ef (h.y. heb y gwaith ychwanegol sy'n ofynnol ar gyfer uwch gyflog) yn cyfateb i dridiau o waith yr wythnos.
- 3.2 Mae'r Panel yn dal i fod yn ymwybodol bod y gweithgareddau craidd y mae'n ofynnol i aelod etholedig o brif gyngor eu cyflawni'n amrywio. Dylai dyletswyddau a gyflawnir alluogi'r holl aelodau i gyflawni eu cyfrifoldebau anweithredol craidd i lywodraethu eu cyngor ac i gynrychioli'r rhai sy'n byw yn eu ward. Fel rôl etholedig, nid yw swyddi o'r fath yn cael eu trin yn rhwydd yn yr un modd â chyflogaeth sydd ag oriau wedi'u meintioli'n fanwl gywir. Mae'r gwaith sy'n deillio o gynrychioli trigolion ward yn arbennig o amrywiol gan y dylanwedir arno gan yr amrywiadau mawr mewn amodau economaidd-gymdeithasol, demograffeg a lefelau trefoli a hefyd y gwahanol gymarebau rhwng trigolion a chynghorwyr. Gall yr amgylchiadau hyn amrywio'n sylweddol o fewn awdurdodau unigol yn ogystal â rhwng awdurdodau lleol pan gymharir y rhain ledled Cymru. Pan ymglymerir â swyddi etholedig disgwylir lefel o ymrwymiad personol i'r gymuned sy'n mynd y tu hwnt i oriau diffiniedig, y rhoddir cydnabyddiaeth ariannol amdanynt. Mae'n beth cyffredin i aelodau etholedig ddweud eu bod yn treulio llawer mwy o amser na'r tridiau tybiannol (amser ychwanegol a weithir ac a oedd yn cael ei ddiffinio'n flaenorol gan y Panel fel 'disgownt gwasanaeth cyhoeddus').
- 3.3 Yn 2017 fe barhaodd aelodau'r Panel â'r arfer o ymweld â'r holl brif gynghorau yng Nghymru i gwrdd ag aelodau etholedig i oleuo a diweddarau eu dealltwriaeth am eu gweithgareddau. Mae Arolwg Ymadael CLILC o aelodau a safodd i lawr yn 2017 wedi cael ei ystyried hefyd. Y farn gyffredinol ymhlith aelodau a swyddogion yw bod y llwyth gwaith wedi cynyddu ac roedd y rhan fwyaf yn honni ei fod yn llawer mwy na thridiau. Mewn deialog barhaus gydag aelodau, roedd y Panel yn arbennig o awyddus i ddysgu o unrhyw effaith ar ddyletswyddau sylfaenol cynghorwyr sy'n deillio o raglenni 'cynni' cyhoeddus dros y blynyddoedd diwethaf a hefyd unrhyw newidiadau yn yr hyn a

ddisgwylir gan aelodau etholedig o ganlyniad i ddefnydd cynyddol o gyfathrebu electronig a'r cyfryngau cymdeithasol.

- 3.4 Wrth wneud penderfyniadau ariannol ar gyfer yr Adroddiad Blynyddol hwn, mae'r Panel wedi ystyried y datblygiad mewn amrywiaeth o ffigyrau meincnod ar gyfer y cyfnod o 2010 i 2017. Yn ogystal â ffigyrau enillion gros canolrifol yr Arolwg Blynyddol o Oriau ac Enillion ar gyfer Cymru, fe wnaeth y Panel hefyd ystyried y Mynegai Prisiau Manwerthu, y Mynegai Prisiau Defnyddwyr, Graddfeydd Cyflog y Cydgyngor Cenedlaethol a ffigyrau Cyflog Byw. Nodir bod y ffigyrau hyn yn dangos cynnydd amlwg mewn costau byw ac enillion yn ystod y cyfnod hwn. Mae'n amlwg bod y bwlch rhwng lefel y gydnabyddiaeth ariannol sylfaenol i aelodau etholedig prif gynghorau a dangosyddion perthnasol o godiadau mewn incwm a chostau byw wedi parhau i dyfu. Mae'r Panel o'r farn bod hyn yn teilyngu camau gweithredu i gau'r bwlch a chyfyngu ar gyfradd yr erydiad. Rhaid i unrhyw addasiadau fod yn gyson ag egwyddor y Panel y dylai ei benderfyniadau fod yn fforddiadwy ac yn dderbyniol yn gyhoeddus.
- 3.5 Er bod cyllid y sector cyhoeddus yn dal i fod dan bwysau, mae'r Panel felly o'r farn bod cyfiawnhad dros gynnydd yn y cyflog sylfaenol. Mae wedi penderfynu y dylai fod cynnydd o £200 y.f. (sy'n cyfateb i 1.49%) o wanwyn 2018 i gyflog sylfaenol aelodau o brif gynghorau. Bydd hyn yn helpu i gyfyngu ar erydiad pellach lefelau cymharol o gydnabyddiaeth ariannol yn y cyflog sylfaenol a delir am y dyletswyddau y disgwylir i'r holl aelodau etholedig eu cyflawni.

Uwch Gyflogau ar gyfer Aelodau Etholedig Prif Gynghorau

- 3.6 Bydd y cyfyngiad ar nifer yr uwch gyflogau sy'n daladwy ('y cap') yn parhau. Yn 2018/19, ni fydd uchafswm yr uwch gyflogau sy'n daladwy ym mhob prif gyngor yn cael ei newid (ac eithrio ar gyfer Cyngor Ynys Môn – gweler nodyn ii) a bydd fel yr hyn a nodir yn Nhabl 1. Ni fydd y cyfraddau sy'n daladwy ar gyfer uwch gyflogau'n cael eu newid yn 2018/19 ac eithrio i adlewyrchu'r cynnydd yn y cyflog sylfaenol.

Penderfyniad 1: Bydd y cyflog sylfaenol yn 2018/19 ar gyfer aelodau etholedig prif gynghorau yn £13,600.

Nodyn ar Benderfyniad 1:

- i. Nid yw'r elfen cyfrifoldeb o uwch gyflogau'n cael ei chynyddu ond bydd deiliaid uwch gyflogau'n cael y cynnydd yn y cyflog sylfaenol.
- ii. Mae Ysgrifennydd y Cabinet dros gyllid a Llywodraeth Leol wedi cytuno mewn perthynas â Chyngor Ynys Môn i gynyddu nifer y swyddi sy'n gallu derbyn uwch gyflog tu hwnt i'r uchafswm o 50% sydd yn y Mesur yn amodol ar benderfyniad gan y Panel. Mae'r Panel wedi cyflwyno adroddiad atodol i roi effaith i'r cynnydd hwn.

Tabl 1: Uchafswm yr aelodau o gynghorau sy'n gymwys i gael uwch gyflog

Cyngor	Nifer y cynghorwyr	Nifer yr uwch gyflogau
Grŵp A (poblogaethau dros 200,000)		
Caerdydd	75	19
Rhondda Cynon Taf	75	19
Abertawe	72	19
Grŵp B (poblogaethau rhwng 100,000 a 200,000)		
Pen-y-bont ar Ogwr	54	18
Caerffili	73	18
Sir Gaerfyrddin	74	18
Conwy	59	18
Sir y Fflint	70	18
Gwynedd	75	18
Castell-nedd Port Talbot	64	18
Casnewydd	50	18
Sir Benfro	60	18
Powys	73	18
Bro Morgannwg	47	18
Wrecsam	52	18
Grŵp C (poblogaethau hyd at 100,000)		
Blaenau Gwent	42	17
Ceredigion	42	17
Sir Ddinbych	47	17
Ynys Môn	30	16
Merthyr Tudful	33	16
Sir Fynwy	43	17
Torfaen	44	17

Taliadau i aelodau o'r Weithrediaeth, Cadeiryddion Pwyllgorau, ac Arweinydd yr Wrthblaid

3.7 Nid yw'r Panel wedi newid y penderfyniadau blaenorol ynglŷn â'r uwch gyflogau a delir i'r deiliaid swyddi hyn.

(i) Y Weithrediaeth:

Yn sgîl yr ymweliadau â'r holl brif gynghorau gan y Panel yn 2009 daeth i'r casgliad y dylid ystyried bod aelodau'r Weithrediaeth yn gweithio oriau sy'n cyfateb i amser llawn (hyd at 40 awr yr wythnos), ond nid naw tan bump o reidrwydd. Nid yw'r ymweliadau a'r trafodaethau diweddar gydag aelodau a swyddogion wedi newid y casgliad hwn; a dweud y gwir, dynododd llawer o aelodau o weithrediaethau fod eu llwyth gwaith wedi cynyddu. Mae amrywiaeth o

drefniadau'n dal i fodoli o ran strwythur a gweithrediad cabinetau gan ddibynnu ar ofynion sefydliadol penodol pob awdurdod.

Er bod llawer o gynghorau'n gweithredu gyda chabinet o 10, sef yr uchafswm statudol, mae eraill yn dewis bod â chabinetau llai ac felly mae ystod y portffolios unigol yn llawer mwy. Daethom i'r casgliad yn flaenorol y dylai hyn allu cael ei adlewyrchu yn y fframwaith cydnabyddiaeth ariannol. Ond nid rôl y Panel yw penderfynu ar strwythur cabinetau awdurdodau lleol. Roedd penderfyniadau blaenorol y Panel yn rhoi hyblygrwydd i bob cyngor benderfynu ar ystod briodol o bortffolios i ddiwallu anghenion lleol, ac addasu taliadau o fewn y Weithrediaeth i adlewyrchu'r cyfrifoldeb. O ganlyniad i farn gref a fynegwyd yn ystod yr ymweliadau y dylai'r Panel fod yn rhagnodol o ran cyflogau Aelodau Gweithredol mae'r ddarpariaeth hon wedi'i ddiwygio. O ganlyniad bydd un lefel cyflog o fewn pob grŵp poblogaeth fel a ddangosir yn Nhabl 2 isod:

(ii) Cadeiryddion Pwyllgorau

Mae'r Panel wedi cydnabod y gefnogaeth lethol i'w benderfyniadau fod yn rhagnodol ac felly rydym wedi cael gwared ar y trefniant dwy haen ar gyfer cadeiryddion pwyllgorau er rydym yn parhau i fod o'r farn nad yw cyfrifoldeb a swyddogaeth gadeirio pwyllgor yn gyffredinol yn cael ei ddylanwadu gan boblogaeth yr awdurdod.

Lle telir cadeiryddion pwyllgorau, y tâl yw: £22,300

Y Bandiau Uwch Gyflog

Penderfyniad 2: Mae'r Panel wedi penderfynu y bydd lefelau uwch gyflog yn 2018/19 ar gyfer aelodau o brif gynghorau fel y nodir yn nhabl 2.

Tabl 2: Cyflogau sylfaenol ac uwch gyflogau sy'n daladwy i aelodau o brif gynghorau

Cyflog sylfaenol (sy'n daladwy i'r holl aelodau etholedig) £13,600			
	Grŵp A (Caerdydd, Rhondda Cynon Taf, Abertawe)	Grŵp B (Pen-y-bont ar Ogwr, Caerffili, Sir Gaerfyrddin, Conwy, Sir y Fflint, Gwynedd, Casnewydd, Castell-nedd Port Talbot, Sir Benfro, Powys, Bro Morgannwg, Wrecsam)	Grŵp C (Blaenau Gwent, Ceredigion, Sir Ddinbych, Merthyr Tudful, Sir Fynwy, Torfaen, Ynys Môn)
Uwch gyflogau (gan gynnwys cyflog sylfaenol)			
Band 1 Arweinydd Dirprwy Arweinydd	£53,300 £37,300	£48,300 £33,800	£43,300 £30,300
Band 2 Aelodau Gweithrediaeth	£32,300	£29,300	£26,300
Band 3 Cadeiryddion pwyllgorau (os ydynt yn cael cydnabyddiaeth ariannol):		£22,300	
Band 4 Arweinydd grŵp yr wrthblaid fwyaf ²		£22,300	
Band 5 Arweinwyr yr holl grwpiau gwleidyddol eraill		£17,300	

Nodiadau ar Dabl 2:

² Arweinydd grŵp yr wrthblaid fwyaf. Gweler Rheoliadau Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol, Atodiad 2, Rhan 1(2) ar gyfer diffiniad o "grŵp yr wrthblaid fwyaf" a "grŵp gwleidyddol arall".

- a. Mae'r Panel yn ystyried mai'r swyddi arweinwyr ac aelodau gweithrediaeth (cyflogau Band 1 a 2 yn y drefn honno) sydd â'r atebolrwydd unigol mwyaf a bod 'maint y boblogaeth' yn dal i fod yn ffactor allweddol o ran dylanwadu ar lefelau cyfrifoldeb ac felly mae'r defnydd o'r tri grŵp poblogaeth (A, B ac C) wedi cael ei gadw. Er gwybodaeth: Grŵp Poblogaeth A 200,000 a throsodd; Grŵp Poblogaeth B 100,001 i 199,999; Grŵp Poblogaeth C hyd at 100,000.
- b. Ni chynigir unrhyw gynnydd ar gyfer uwch gyflogau ond bydd deiliaid swyddi'n cael y cynnydd yn y cyflog sylfaenol a delir i'r holl gynghorwyr.
- c. Bydd cadeiryddion pwyllgorau'n cael tâl ar lefel Band 3,; er y gall awdurdod unigol benderfynu peidio â thalu i gadeiryddion penodol.
- d. Mae'r amod bod yn rhaid i arweinydd grŵp gwrthblaid neu arweinydd unrhyw grŵp arall gynrychioli o leiaf 10% o aelodaeth y cyngor cyn bod yn gymwys i gael uwch gyflog yn parhau'n ddigyfnwid.
- e. Mae'r Panel wedi penderfynu bod yn rhaid i gyngor drefnu bod uwch gyflog ar gael i arweinydd grŵp yr wrthblaid fwyaf.
- f. Mae'r Panel wedi penderfynu bod yn rhaid talu uwch gyflog Band 5 i arweinwyr grwpiau gwleidyddol eraill os ydynt yn cael cydnabyddiaeth ariannol.

Gweler Rheoliadau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol, Atodiad 2, Rhan 1(2) ar gyfer diffiniad o "*grŵp yr wrthblaid fwyaf*" a "*grŵp gwleidyddol arall*".

Taliadau i Benaethiaid a Dirprwyon Dinesig (Cyflogau Dinesig)

- 3.8 Mae'r Panel yn dal i fod o'r farn ei bod yn briodol i awdurdodau bennu lefelau cydnabyddiaeth ariannol sy'n adlewyrchu gweithgarwch a chyfrifoldeb penaeithiaid a dirprwyon dinesig yn hytrach na'r boblogaeth leol. Mae'r Panel yn ymwybodol ond wedi'i synnu bod llawer o gynghorau wedi pennu cyflogau ar gyfer eu penaeithiaid a dirprwyon sy'n cyd-daro â grwpiau poblogaeth yn hytrach na rhai sydd o reidrwydd yn adlewyrchu'r cyfrifoldebau penodol sy'n gysylltiedig â'r rolau. Er mwyn osgoi amheuaeth, dylid nodi nid yw'n ofynnol cymhwyso'r tri grŵp sefydledig o brif gynghorau a gyfrifwyd ar sail poblogaeth mewn perthynas â thaliadau i benaethiaid a dirprwyon dinesig.
- 3.9 Mae'r Panel wedi pennu tair lefel o gyflog dinesig y gellir eu talu – uwch, canolig ac is. Mae'n rhaid i bob awdurdod benderfynu pa lefel (os o gwbl) a fydd yn cael ei thalu ar gyfer pob un o'r rolau hyn yn ôl ffactorau lleol. Er enghraifft, gellid talu i bennaeth dinesig cyngor bach ar y gyfradd uchaf, tra gellid talu i bennaeth dinesig cyngor mawr ar y gyfradd isaf. Gallai cyfraddau taliadau i ddirprwy benaethiaid dinesig amrywio yn yr un modd. Mae hyn yn ei gwneud yn bosibl talu i benaethiaid dinesig a'u dirprwyon yn yr un awdurdod ar wahanol lefelau.

3.10 Gall cyngor benderfynu peidio â chymhwyso unrhyw gyflog dinesig i swyddi pennaeth a/neu ddirprwy bennaeth dinesig.

Penderfyniad 3: Mae'r Panel wedi penderfynu bod cyflogau dinesig (lle y'u telir) ar y lefelau canlynol yn daladwy (Tabl 3) ac y byddant yn cael eu cymhwyso gan brif gynghorau yn ôl yr hyn sy'n briodol ym marn pob prif gyngor unigol, gan ystyried llwythi gwaith a chyfrifoldebau disgwylidig.

Tabl 3: Bydd cyflogau dinesig (lle y'u telir) yn daladwy fel a ganlyn i aelodau prif gynghorau

Cydnabyddiaeth ariannol i bennaethiaid dinesig a dirprwy bennaethiaid dinesig (<i>gan gynnwys cyflogau sylfaenol</i>)		
Lefel Cyfrifoldeb	Pennaethiaid dinesig	Dirprwy bennaethiaid dinesig
Lefel 1	£24,300	£18,300
Lefel 2	£21,800	£16,300
Lefel 3	£19,300	£14,300

Nodiadau ar Dabl 3:

- a. Nid yw swyddi'r pennaeth dinesig a'r dirprwy bennaeth dinesig wedi'u cynnwys yn y cap (ac eithrio Cynghorau Ynys Môn a Merthyr Tudful).
  - b. Mae gofyniad y Panel na ddylai aelodau orfod talu am gost y cymorth (gweler penderfyniad 7) y mae ei angen i gyflawni eu dyletswyddau yn berthnasol yn achos pennaethiaid dinesig hefyd. Mae'r Panel yn cydnabod yr ystod o wahanol fathau o ddarpariaeth a wneir ar gyfer pennaethiaid dinesig o ran cludiant, cymorth ysgrifenyddol, rhoddion elusennol a dillad.
- 3.11. Mae swyddi dinesig yn uwch swyddi mewn cynghorau sy'n wahanol i arweinyddiaeth wleidyddol neu weithredol. Yn ogystal â chadeirio cyfarfodydd pwysig, y pennaeth dinesig yw 'dinesydd cyntaf' a 'llysgennad' yr awdurdod, gan gynrychioli'r cyngor i bob math o sefydliadau, ac mae'n ofynnol i ddeiliad y swydd enghreifftio a hyrwyddo dinasyyddiaeth dda.
- 3.12. Mewn sawl achos, mae pennaethiaid dinesig yn cael cymorth ysgrifenyddol, yn cael cludiant ar gyfer dyletswyddau swyddogol, ac yn gallu manteisio ar gyllideb lletygarwch ar wahân sy'n cael ei rheoli gan swyddogion y cyngor.
- 3.13. Mae lefel y cymorth a roddir, y gwariant ariannol personol a'r lefel o weithgarwch yn ystod y flwyddyn yn y swydd yn amrywio'n sylweddol rhwng awdurdodau ac nid yw maint yr awdurdod o anghenraid yn ddangosydd dibynadwy o'r ymrwymiad sy'n ofynnol neu a roddir gan bennaethiaid dinesig.

- 3.14 Mae gan yr holl brif gynghorau nifer o gynghorau cymuned yn eu hardaloedd, ac mae gan lawer gynghorau tref yn eu hardaloedd hefyd. Lle mae gan gyngor cymuned bennaeth dinesig arbennig o weithgar, gall hyn gael rhywfaint o effaith ar lwyth gwaith pennaeth dinesig y prif gyngor.
- 3.15 Mae Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 yn galluogi cynghorau i benodi aelod llywyddol sy'n gyfrifol am gadeirio cyfarfodydd y cyngor cyfan. Lle penodir un, bydd gan y pennaeth dinesig lai o gyfrifoldebau o ganlyniad i hynny.

Taliadau i Aelodau Llywyddol

Penderfyniad 4: Mae'r Panel wedi penderfynu y bydd yn rhaid i aelod llywyddol, os penodwyd un ac os yw'n cael cydnabyddiaeth ariannol, gael uwch gyflog ar Lefel 1 ym Mand 3. Bydd y swydd hon yn cyfrif tuag at y cap.

Penderfyniad 5: Mae'r Panel wedi penderfynu na fydd swydd dirprwy aelod llywyddol yn cael cydnabyddiaeth ariannol.

Y ffactorau allweddol sy'n sail i benderfyniadau'r Panel:

- 3.16 Y cyflog sylfaenol, a delir i bob aelod, yw'r gydnabyddiaeth ariannol am y cyfrifoldeb o gynrychioli'r gymuned a chymryd rhan yn y swyddogaethau craffu, rheoleiddio a swyddogaethau cysylltiedig sy'n rhan o lywodraethu lleol am gyfnod sy'n gyfwerth â thri diwrnod yr wythnos. Mae unrhyw ymrwymiad amser y tu hwnt i dri diwrnod yn gyfraniad di-dâl at wasanaeth cyhoeddus.
- 3.17 Mae'n rhaid talu'r cyflog a'r costau sydd wedi'u pennu yn llawn i bob aelod, oni bai bod unigolyn wedi rhoi gwybod yn ysgrifenedig i swyddog priodol yr awdurdod ei fod wedi dewis yn annibynnol ac yn wirfoddol ei fod am ildio'r holl daliad neu unrhyw elfen ohono. Mae'n hanfodol bod tryloywder yn y broses hon fel bod unrhyw awgrym posibl bod aelodau'n cael eu rhoi dan bwysau i fynd heb rywfaint o'r cyflogau'n cael ei osgoi.

Rhaid cymhwyso'r canlynol:

- a) Ni ddylai aelod etholedig gael cydnabyddiaeth ariannol am fwy nag un uwch swydd o fewn ei awdurdod ef neu hi (ond gweler adran 4 ar Gydbwyllgorau Trosolwg a Chraffu).
- b) Ni ddylid talu uwch gyflog a chyflog dinesig i aelod etholedig.
- c) Mae'r cyflog sylfaenol yn gynnwysedig ym mhob uwch gyflog a chyflog dinesig a delir.
- d) Os yw cyngor yn dewis bod â mwy nag un dirprwy arweinydd sy'n cael cydnabyddiaeth ariannol, dylid rhannu'r gwahaniaeth rhwng uwch gyflog y

dirprwy arweinydd ac aelodau gweithrediaeth eraill â nifer y dirprwy arweinwyr a'i ychwanegu at uwch gyflog aelodau gweithrediaeth eraill er mwyn cyfrifo'r uwch gyflog sy'n daladwy i bob dirprwy arweinydd.

- e) Ni all aelodau sy'n cael uwch gyflog ym Mand 1 neu Fand 2 gael cyflog gan unrhyw Awdurdod Parc Cenedlaethol neu Awdurdod Tân ac Achub y maent wedi'u penodi iddo nac unrhyw Gyngor Tref neu Gymuned y maent yn aelod ohono.

Cefnogi gwaith aelodau etholedig awdurdodau lleol

- 3.18 Yn dilyn yr etholiadau lleol yn 2017 mae aelodau'r Panel wedi ymweld â'r holl brif awdurdodau yng Nghymru. Mae'r ymweliadau hyn wedi cynnig cyfleoedd gwerthfawr i aelodau a swyddogion drafod yr amrywiadau sy'n digwydd a rhannu a deall y manteision a geir trwy fynd ati'n briodol i gefnogi gallu aelodau i gyflawni eu dyletswyddau sylfaenol yn effeithiol.
- 3.19 Mae'r Panel yn disgwyl bod y cymorth a roddir yn ystyried anghenion penodol aelodau unigol. Mae swyddogaethau Pwyllgorau Gwasanaethau Democrataidd yn cynnwys gofyniad i adolygu'r lefel o gymorth a roddir i aelodau i gyflawni'u dyletswyddau a byddai'r Panel yn disgwyl i'r pwyllgorau hyn gynnal adolygiadau a chyflwyno cynigion gerbron y cyngor llawn o ran yr hyn yr ystyrir ei fod yn rhesymol. Dylai unrhyw gynigion gael eu gwneud gan roi sylw dyledus i Benderfyniadau 6 a 7 isod. Er enghraifft, nid yw'r Panel yn ei hystyried yn briodol ei gwneud yn ofynnol i aelodau etholedig dalu am unrhyw ddefnydd o ffôn i'w galluogi i gyflawni eu dyletswyddau ar gyfer y Cyngor fel aelod sy'n cynrychioli ward, aelod o bwyllgor neu aelod o'r cabinet.
- 3.20 Mae'r Panel o'r farn ei bod yn angenrheidiol i bob aelod etholedig gael defnydd hwylus o wasanaethau e-bost a chael mynediad electronig at wybodaeth briodol trwy gyswllt â'r Rhynggrwyd. Nid yw'r Panel yn ei hystyried yn briodol ei gwneud yn ofynnol i aelodau etholedig dalu am unrhyw ddefnydd o'r Rhynggrwyd i'w galluogi i gyflawni eu dyletswyddau ar gyfer y Cyngor fel aelod sy'n cynrychioli ward, aelod o bwyllgor neu aelod o'r cabinet. Mae hyn yn cynnwys y ddarpariaeth angenrheidiol i aelod fod mewn cysylltiad priodol â gwasanaethau'r cyngor a chadw cysylltiad â'r rhai y mae'n eu cynrychioli. Mae llawer o gynghorau yng Nghymru wedi ymrwymo i 'weithio'n ddi-bapur' a heb fynediad electronig o'r fath, byddai aelod yn wynebu cyfyngiadau sylweddol o ran ei allu i gyflawni ei ddyletswyddau. Ni fyddai'n briodol i gyfleusterau y mae ar aelodau eu hangen fod ar gael yn swyddfeydd y cyngor yn ystod oriau swyddfa yn unig.

- 3.21 Cyfrifoldeb pob cyngor trwy ei Bwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yw rhoi cymorth a ddylai fod yn seiliedig ar asesiad o anghenion ei aelodau. Lle ceir anghenion ychwanegol neu faterion sy'n ymwneud ag anabledd, neu lle nodwyd fod gofynion penodol o ran hyfforddiant, bydd angen i bob awdurdod asesu unrhyw ofynion penodol sydd gan aelodau unigol. I aelodau cyfetholedig dylai'r cymorth fod yn briodol ac yn gymesur.

Penderfyniad 6: Mae'r Panel wedi penderfynu y dylai pob awdurdod sicrhau, trwy ei Bwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, bod ei holl aelodau'n cael cymaint o gymorth ag sy'n angenrheidiol i'w galluogi i gyflawni eu dyletswyddau'n effeithiol. Dylid darparu cyfleusterau ffôn, e-bost a rhyngwyd digonol i bob aelod etholedig, a mynediad electronig at wybodaeth briodol.

Penderfyniad 7: Mae'r Panel wedi penderfynu y dylid rhoi cymorth o'r fath heb gostau i'r aelod unigol. Ni ddylai'r priod awdurdod ddidynnu symiau o gyflogau aelodau fel cyfraniad at y costau cymorth y mae'r awdurdod wedi penderfynu eu bod yn angenrheidiol ar gyfer effeithlonrwydd a/neu effeithiolrwydd aelodau.

Uwch gyflogau penodol neu ychwanegol

- 3.22 Mae'r Panel wedi caniatáu mwy o hyblygrwydd trwy roi darpariaeth i awdurdodau wneud cais am uwch gyflogau penodol neu ychwanegol nad ydynt yn perthyn i'r fframwaith cydnabyddiaeth ariannol presennol, neu na ellid gwneud lle iddynt o fewn uchafswm uwch gyflogau'r awdurdod. Os yw'r ychwanegiad arfaethedig yn cael ei gymeradwyo ac yn achosi i'r Cyngor fynd y tu hwnt i'r cap hwn, bydd hyn yn cael ei gynnwys yn y gymeradwyaeth (ac eithrio Cyngorau Merthyr Tudful ac Ynys Môn – gweler troednodyn 5). Mae rhai cyngorau wedi codi'r posibilrwydd o weithredu rhai swyddi ag uwch gyflogau yn ôl trefniant "rhannu swyddi". Mae'r Panel yn cefnogi'r egwyddor hon a chaiff y broses ei nodi ym Mharagraff 3.24

Penderfyniad 8: Mae'r Panel wedi penderfynu cynnwys darpariaeth ar gyfer uwch gyflogau penodol neu ychwanegol nad ydynt yn perthyn o fewn y Fframwaith Cydnabyddiaeth Ariannol presennol.

- 3.23 Cyhoeddwyd canllawiau ar gyfer awdurdodau lleol ynghylch y broses ymgeisio ym mis Ebrill 2014 ac roeddent yn cynnwys yr egwyddorion canlynol:

- a. Ni all cyfanswm yr uwch gyflogau fod yn uwch na hanner cant y cant³ o'r aelodaeth.
- a. Bydd yn rhaid i geisiadau gael eu cymeradwyo gan yr awdurdod yn ei gyfanrwydd (ni ellir dirprwyo'r cyfrifoldeb hwn) cyn eu cyflwyno i'r Panel.
- b. Mae'n rhaid bod tystiolaeth glir bod y swydd/swyddi yn cynnwys cyfrifoldeb ychwanegol a ddangosir gan ddisgrifiad o'r rôl, swyddogaeth a hyd.
- c. Bydd yn rhaid i bob cais ddynodi'r amseriad ar gyfer ystyried adolygiad o'r rôl gan yr awdurdod yn ei gyfanrwydd.

Trefniadau Rhannu Swyddi

I aelodau o weithrediaeth: Bydd pob "rhannwr" yn cael tâl sy'n cyfateb i 50% o gyflog priodol y Grŵp Poblogaeth.

Ni ellir mynd y tu hwnt i'r uchafswm statudol ar gyfer cabinetau felly bydd y ddau rannwr swydd yn cyfrif tuag at yr uchafswm.

Dan y Mesur, nifer y bobl sy'n cael uwch gyflog, nid nifer y swyddi ag uwch gyflogau, sy'n cyfrif tuag at y cap. Felly, ar gyfer yr holl drefniadau rhannu swyddi bydd y cap uwch gyflog yn cael ei gynyddu yn amodol ar yr uchafswm statudol o 50% o aelodaeth y Cyngor.

Rhaid hysbysu'r Panel ynghylch manylion unrhyw drefniadau rhannu swyddi,

Mae penderfyniadau'r Panel ynghylch Teithio a Chynhaliaeth, Ad-dalu costau gofal ac Absenoldeb Teuluol bellach wedi'u nodi mewn adrannau ar wahân o'r Adroddiad Blynyddol hwn.

---

³ Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 Adran 142 (5) Ni chaiff y gyfran a bennir gan y Panel yn unol ag is-adran (4) fod yn fwy na hanner cant y cant oni fydd cydsyniad Gweinidogion Cymru wedi ei sicrhau.

4. Cydbwyllgorau Trosolwg a Chraffu

- 4.1. Er nad yw'r un cyngor wedi defnyddio'r trefniadau hyn hyd yma mae'r Rheoliadau yn dal i fod mewn grym. Mae'r Panel wedi cadw'r trefniadau ar gyfer cydnabyddiaeth ariannol i gadeiryddion Cydbwyllgorau ac Is-bwyllgorau i Gydbwyllgorau Trosolwg a Chraffu⁴. Yn y dyfodol gallent ddarparu'r sail i lywodraethu mewn perthynas â threfniadau gweithio rhanbarthol.

Mae'r penderfyniadau canlynol yn gymwys:

Penderfyniad 9: Mae cadeirydd Cydbwyllgor Trosolwg a Chraffu yn gymwys i gael taliad ychwanegol o £6,700.

Penderfyniad 10: Mewn achosion lle mae'r cadeirydd eisoes yn cael uwch gyflog ar gyfer rôl Band 3, 4 neu 5, bydd y taliad ychwanegol yn £3,350.

Penderfyniad 11: Mae cadeirydd is-bwyllgor i Gydbwyllgor Trosolwg a Chraffu yn gymwys i gael taliad ychwanegol o £1,675.

Penderfyniad 12: Mewn achosion lle mae cadeirydd yr is-bwyllgor eisoes yn cael uwch gyflog ar gyfer rôl Band 3, 4 neu 5, bydd y taliad ychwanegol yn £837.

Penderfyniad 13: Bydd taliadau i gadeiryddion is-bwyllgorau gorchwyl a gorffen ar sail pro rata tra pery'r dasg.

Penderfyniad 14: Mae taliadau a wneir i gadeirydd Cydbwyllgor Trosolwg a Chraffu neu gadeirydd is-bwyllgor i Gydbwyllgor Trosolwg a Chraffu yn ychwanegol at y gyfran uchaf o aelodaeth yr awdurdod sy'n gymwys i gael uwch gyflog. Dylid nodi bod y terfyn statudol o ran dim mwy na 50% o aelodaeth cyngor yn cael uwch gyflog yn gymwys (Adran 142(5) o'r Mesur).

Penderfyniad 15: Nid yw dirprwy gadeirydd Cydbwyllgor neu Is-bwyllgor i Gydbwyllgor Trosolwg a Chraffu yn gymwys i gael taliad.

Penderfyniad 16: Nid yw aelodau cyfetholedig o Gydbwyllgor Trosolwg a Chraffu neu is-bwyllgor yn gymwys i gael ffi aelod cyfetholedig, oni bai eu bod wedi'u penodi gan awdurdod o dan Adran 144(5) o'r Mesur.

- 4.2. Nid yw cydnabyddiaeth ariannol cadeiryddion Cydbwyllgorau Trosolwg a Chraffu (neu is-bwyllgor i Gydbwyllgor Trosolwg a Chraffu) wedi'i rhagnodi a

⁴ [http://www.assembly.wales/Laid%20Documents/SUB-LD9311%20-%20The%20Local%20Authorities%20\(Joint%20Overview%20and%20Scrutiny%20Committees\)%20\(Wales\)%20Regulations%202013-02052013-245903/sub-ld9311-e-English.pdf](http://www.assembly.wales/Laid%20Documents/SUB-LD9311%20-%20The%20Local%20Authorities%20(Joint%20Overview%20and%20Scrutiny%20Committees)%20(Wales)%20Regulations%202013-02052013-245903/sub-ld9311-e-English.pdf)

mater i'r cynghorau cyfansoddol fydd penderfynu a fydd tâl am gyflawni swydd o'r fath. Ond os telir uwch cyflog, rhaid iddo fod ar y lefel a nodir yn adran 4 o'r adroddiad hwn.

5. Darpariaeth Pensiwn ar gyfer Aelodau Etholedig Prif Gynghorau

- 5.1 Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn rhoi pŵer i'r Panel wneud penderfyniadau am hawliau pensiwn ar gyfer aelodau etholedig prif gynghorau.

Penderfyniad 17: Bydd yr hawl i ymuno â'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol yn gymwys i holl aelodau etholedig cymwys prif gynghorau.

6. Hawl i Absenoldeb Teuluol

Mae'r adran hon yn berthnasol i aelodau prif awdurdodau.

- 6.1 Cafodd y Rheoliadau mewn perthynas ag Absenoldeb Teuluol ar gyfer aelodau etholedig o brif gynghorau eu cymeradwyo gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru ym mis Tachwedd 2013⁵ ac maent yn cynnwys absenoldebau mamolaeth, newydd-anedig, mabwysiadu a rhiant o fusnes swyddogol.
- 6.2. Rhoddodd y Panel ystyriaeth i'r goblygiadau ar gyfer cydnabyddiaeth ariannol i aelodau o'r fath y rhoddir absenoldeb iddynt dan delerau Rheoliadau Llywodraeth Cymru a chaiff penderfyniadau'r Panel eu nodi isod.

Penderfyniad 18: Mae gan aelod etholedig hawl i gadw cyflog sylfaenol wrth gymryd absenoldeb teuluol dan y rheoliadau ni waeth beth oedd ei hanes presenoldeb yn union cyn dechrau'r absenoldeb teuluol.

Penderfyniad 19: Pan fo deiliad uwch gyflog yn gymwys i gael absenoldeb teuluol, bydd yn dal i gael y cyflog tra pery'r absenoldeb.

Penderfyniad 20: Mater i'r awdurdod yw penderfynu a yw'n mynd i benodi rhywun i ddirprwyo ar ran y sawl sy'n absennol ai peidio. Bydd yr aelod etholedig sy'n dirprwyo ar ran deiliad uwch gyflog sy'n cymryd absenoldeb teuluol yn gymwys i gael uwch gyflog, os yw'r awdurdod yn penderfynu hynny.

Penderfyniad 21: Os yw talu cydnabyddiaeth ariannol i'r sawl sy'n dirprwyo'n golygu bod yr awdurdod yn mynd y tu hwnt i'r uchafswm uwch gyflogau sy'n berthnasol iddo, fel y nodir yn Adroddiad Blynyddol y Panel, bydd ychwanegiad at yr uchafswm yn cael ei ganiatáu tra pery'r trefniant dirprwyo. Fodd bynnag, ni fyddai hyn yn berthnasol i Gynghorau Ynys Môn na Merthyr Tudful pe bai'n golygu bod nifer yr uwch gyflogau'n uwch na hanner cant y cant o aelodaeth y Cyngor. Mae'n ofynnol cael cymeradwyaeth benodol gan Weinidogion Cymru dan amgylchiadau o'r fath.

Penderfyniad 22: Pan fo Cyngor yn cytuno i dalu i aelod etholedig sy'n dirprwyo yn ystod absenoldeb teuluol, mae'n rhaid hysbysu'r Panel, a hynny o fewn 14 diwrnod i ddyddiad y penderfyniad, ynghylch y manylion gan gynnwys y swydd benodol a hyd y trefniant dirprwyo.

Penderfyniad 23: Mae'n rhaid diwygio rhestr cydnabyddiaeth ariannol y Cyngor i adlewyrchu goblygiadau'r absenoldeb teuluol.

7. Taliadau i Aelodau o Awdurdodau Parciau Cenedlaethol

Strwythur Awdurdodau Parciau Cenedlaethol

⁵ http://www.legislation.gov.uk/wsi/2013/2901/pdfs/wsi_20132901_mi.pdf

- 7.1 Mae 3 Pharc Cenedlaethol yng Nghymru – Bannau Brycheiniog, Arfordir Penfro ac Eryri; fe'u ffurfiwyd i warchod tirweddau ysblennydd a darparu cyfleoedd hamdden ar gyfer y cyhoedd. Deddf yr Amgylchedd 1995 a arweiniodd at greu'r 3 Awdurdod Parc Cenedlaethol (APC) cyfatebol. Wrth reoli'r Parc Cenedlaethol, mae gan yr Awdurdod 3 phrif ddiben:
- gwarchod harddwch naturiol y Parc;
  - helpu ymwelwyr i'w fwynhau a'i ddeall; a
  - meithrin lles pobl leol.
- 7.2 Mae gan Awdurdodau Parciau Cenedlaethol bwyllgor o Aelodau sydd naill ai'n aelodau etholedig a enwebwyd gan y Prif Gynghorau o fewn ardal y Parc Cenedlaethol neu'n aelodau a benodwyd gan Lywodraeth Cymru trwy'r Broses Penodiadau Cyhoeddus. Caiff aelodau a benodwyd gan Lywodraeth Cymru ac aelodau a enwebwyd gan y Cyngor eu trin yn gyfartal o ran cydnabyddiaeth ariannol.
- 7.3 Caiff strwythur y Pwyllgor Aelodau ym mhob un o'r 3 pharc cenedlaethol ei nodi yn Nhabl 4.

Tabl 4: Aelodaeth o Awdurdodau Parciau Cenedlaethol Cymru

Awdurdod Parc Cenedlaethol	Cyfanswm Aelodaeth	Aelodau a Enwebwyd gan Brif Gynghorau	Aelodau a Benodwyd gan Lywodraeth Cymru
Bannau Brycheiniog	24	16: Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent – 1 Cyngor Sir Gaerfyrddin – 2 Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful – 1 Cyngor Sir Fynwy – 2 Cyngor Sir Powys – 8 Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf - 1 Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen - 1	8
Arfordir Penfro	18	12: Cyngor Sir Penfro - 12	6
Eryri	18	12: Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy – 3 Cyngor Bwrdeistref Sirol Gwynedd – 9	6

- 7.4 Hefyd mae gan Bwyllgorau Safonau APCau aelodau Cyfetholedig Annibynnol y mae eu cydnabyddiaeth ariannol wedi'i chynnwys yn y fframwaith fel y nodir yn Adran 9.
- 7.5 Wrth ystyried cydnabyddiaeth ariannol i aelodau o APCau, mae'r Panel wedi seilio'i benderfyniadau ar y pwyntiau allweddol canlynol:

- Mae APCau yn rheoli eu gwaith trwy gyfarfodydd awdurdod ffurfiol, pwyllgorau a grwpiau gorchwyl a gorffen. Mae gan bob un Bwyllgor Datblygu/ Rheoli/ Cynllunio ac mae pwyllgorau eraill yn cynnwys Perfformiad ac Adnoddau ac Archwilio a Chraffu. Mae aelodau cyffredin o Awdurdodau Parciau Cenedlaethol yn aelodau o un pwyllgor o leiaf, yn ogystal â chymryd rhan mewn ymweliadau â safleoedd a phaneli arolygu.
- Mae disgwyl i aelodau gymryd rhan mewn gweithgareddau hyfforddi a datblygu.
- Mae gan gadeirydd APC rôl arwain a dylanwadu yn yr awdurdod, rôl gynrychiadol sy'n debyg mewn rhai ffyrdd i rôl pennaeth dinesig a lefel uchel o atebolrwydd. Nid dim ond arweinydd yr Awdurdod yw'r cadeirydd, ond y cadeirydd hefyd yw wyneb cyhoeddus y parc cenedlaethol dan sylw a'r cysylltiad â'r Gweinidog ac ACau y mae'n cael cyfarfodydd rheolaidd gyda hwy. Mae'r rôl yn galw am lawer o ymrwymiad ac amser.

Cyflogau sylfaenol ac uwch gyflogau

- 7.6 Yn flaenorol mae'r Panel wedi penderfynu y dylai rôl aelodau cyffredin o APC gael ei chysoni â chyflog sylfaenol aelod o brif gyngor a bod yr ymrwymiad amser sy'n ofynnol yn gyfanswm tybiannol o 42 diwrnod y flwyddyn. Dyma yw'r sail i benderfyniadau'r Panel o hyd.
- 7.7 Er bod cyllid y sector cyhoeddus yn dal i fod dan bwysau, mae'r Panel o'r farn bod cyfiawnhad dros gynnydd bach yn y cyflog sylfaenol ac mae wedi penderfynu y bydd cynnydd o £200 y.f. (sy'n cyfateb i ychydig dros 1.49%) o 1 Ebrill 2017 ymlaen i'r cyflog sylfaenol ar gyfer aelodau o brif gynghorau. Bydd hyn yn helpu i gyfyngu ar erydiad pellach lefelau cymharol o gydnabyddiaeth ariannol yn y cyflog sylfaenol a delir am y dyletswyddau y disgwylir i aelodau eu cyflawni.
- 7.8 Felly, ceir cynnydd cyfatebol o £50 (wedi'i dalgrynnu) yn y cyflog sylfaenol ar gyfer aelodau o APCau o 1 Ebrill 2018.
- 7.9 Mae'r Panel hefyd wedi penderfynu'n flaenorol y dylai cydnabyddiaeth ariannol i gadeirydd APC fod yn gyson â'r rhan o uwch gyflog ar Lefel 1 ym Mand 3 a delir i gadeirydd pwyllgor prif gyngor.
- 7.10 Mae'r Panel wedi darparu hyblygrwydd lleol fel bod APC yn gallu penderfynu ar ba un o ddwy lefel y gellir rhoi cydnabyddiaeth ariannol i rolau dirprwy gadeirydd a hyd at 2 gadeirydd pwyllgor arall. Gall APC ddewis talu cyflog o £7,375 neu £6,075 i'w ddirprwy gadeirydd a/neu gadeiryddion pwyllgorau, yn gymesur â'r dyletswyddau sylweddol a pharhaus a fydd yn cael eu cyflawni mewn rôl benodol.
- 7.11 Yn ystod 2016, cyfarfu'r Panel ag aelodau a swyddogion o'r 3 APC. Cafwyd adborth yn ystod ymweliadau'r Panel am bwysigrwydd presenoldeb aelodau mewn cyfarfodydd a'r effaith y gall diffyg presenoldeb ei chael. Mae'r Panel o blaid ystyried hyn ymhellach yn ystod 2016/17.

Uwch Gyflogau Ychwanegol

- 7.12 Cafwyd adborth hefyd yn ystod ymweliadau'r Panel ag APCau y gallai ei benderfyniad y gallai hyd at ddau o Gadeiryddion Pwyllgorau APC gael uwch gyflog fod yn rhwystr i APCau o ran cyflawni eu gofynion llywodraethu.
- 7.13 Mae'r Panel yn caniatáu mwy o hyblygrwydd i brif gynghorau wneud cais am uwch gyflogau penodol neu ychwanegol nad ydynt yn perthyn i'r Fframwaith Cydnabyddiaeth Ariannol presennol. Mae'r Panel yn ymestyn y ddarpariaeth hon i APCau fel a adlewyrchir yn yr egwyddorion canlynol:
- Bydd yn rhaid i geisiadau gael eu cymeradwyo gan yr awdurdod yn ei gyfanrwydd (ni ellir dirprwyo'r cyfrifoldeb hwn) cyn eu cyflwyno i'r Panel.
  - Mae'n rhaid bod tystiolaeth glir bod y swydd/swyddi yn cynnwys cyfrifoldeb ychwanegol a ddangosir gan ddisgrifiad o'r rôl, swyddogaeth a hyd.
  - Bydd yn rhaid i bob cais ddynodi'r amseriad ar gyfer ystyried adolygiad ffurfiol o'r rôl gan yr awdurdod yn ei gyfanrwydd.
- 7.14 Mae'r Panel wedi gwneud y penderfyniadau canlynol:

Penderfyniad 24: Dylai'r cyflog sylfaenol ar gyfer aelodau cyffredin o APC fod yn £3,675

Penderfyniad 25: Dylai'r uwch gyflog ar gyfer cadeirydd APC fod yn £12,375

Penderfyniad 26: Gellir talu uwch gyflog ar gyfer Dirprwy Gadeirydd a hyd at ddau gadeirydd pwyllgor APC lle ceir cyfrifoldeb sylweddol a pharhaus. Gellir talu'r cyflog hwn ar y naill neu'r llall o'r lefelau canlynol, yn ôl yr hyn a bennir gan yr awdurdod i adlewyrchu'r cyfrifoldeb priodol: £6,075 neu £7,375

Penderfyniad 27: Mae'r Panel wedi penderfynu cynnwys darpariaeth i APCau ymgeisio am uwch gyflogau penodol neu ychwanegol nad ydynt yn perthyn i'r Fframwaith Cydnabyddiaeth Ariannol presennol.

Penderfyniad 28: Ni chaiff aelodau dderbyn mwy nag un uwch gyflog gan APC.

Penderfyniad 29: Telir uwch gyflog APC gan gynnwys cyflog sylfaenol yr APC ac mae'n rhaid iddo adlewyrchu cyfrifoldeb sylweddol a pharhaus

Penderfyniad 30: Ni chaiff aelodau o brif gyngor sy'n cael uwch gyflog ym Mand 1 neu Fand 2 dderbyn cyflog gan unrhyw APC arall y maent wedi'u penodi iddo.

Mae penderfyniadau'r Panel ynghylch Teithio a Chynhaliaeth, Ad-dalu Costau Gofal ac Absenoldeb Teuluol bellach wedi'u nodi mewn adrannau ar wahân o'r Adroddiad Blynyddol hwn.

8. Taliadau i Aelodau o Awdurdodau Tân ac Achub Cymru

Strwythur Awdurdodau Tân ac Achub

- 8.1 Mae 3 Awdurdod Tân ac Achub yng Nghymru: ffurfiwyd Awdurdodau Tân ac Achub (ATAau) Canolbarth a Gorllewin Cymru, Gogledd Cymru a De Cymru fel rhan o ad-drefnu Llywodraeth Leol ym 1996.
- 8.2 Mae ATAau yn cynnwys Aelodau etholedig a enwebwyd gan y Prif Gyngorau yn ardal y Gwasanaeth Tân ac Achub.
- 8.3 Caiff strwythur pob un o'r 3 ATA ei nodi yn Nhabl 5

Tabl 5: Aelodaeth o Awdurdodau Tân ac Achub

Enw'r Awdurdod Tân ac Achub	Nifer yr Aelodau a enwebwyd gan Awdurdodau Lleol
Canolbarth a Gorllewin Cymru	25: Cyngor Sir Gaerfyrddin – 5 Cyngor Sir Ceredigion – 2 Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot – 4 Cyngor Sir Penfro – 3 Cyngor Sir Powys – 4 Cyngor Dinas a Sir Abertawe - 7
Gogledd Cymru	28: Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy – 5 Cyngor Sir Ddinbych – 4 Cyngor Sir y Fflint – 6 Cyngor Gwynedd – 5 Cyngor Sir Ynys Môn – 3 Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam – 5
De Cymru	24: Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr– 2 Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent – 1 Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili – 3 Cyngor Dinas Caerdydd – 5 Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful – 1 Cyngor Sir Fynwy – 2 Cyngor Dinas Casnewydd - 2 Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf - 4 Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen – 2 Cyngor Bro Morgannwg -2

- 8.4 Hefyd mae gan Bwyllgorau Safonau ATAau aelodau Cyfetholedig Annibynnol y mae eu cydnabyddiaeth ariannol wedi'i chynnwys yn y fframwaith fel y nodir yn Adran 9.
- 8.5 Wrth ystyried cydnabyddiaeth ariannol i aelodau o ATAau, mae'r Panel wedi seilio'i benderfyniadau ar y pwyntiau allweddol canlynol:

- Mae gan y cadeirydd rôl arwain a dylanwadu yn yr awdurdod, a lefel uchel o atebolrwydd, yn enwedig wrth i faterion dadleuol godi sy'n ymwneud â'r gwasanaeth brys. Yn ogystal â chyfarfodydd yr awdurdod tân, mae gan bob ATA bwyllgorau sy'n cynnwys, mewn gwahanol gyfuniadau: archwilio, rheoli perfformiad, craffu, adnoddau dynol, rheoli adnoddau yn ogystal â grwpiau gorchwyl a gorffen a phaneli disgyblu. Yn ogystal â mynychu cyfarfodydd ffurfiol yr awdurdod a'r pwyllgorau, mae aelodau yn cael eu hannog i ymgymryd â rôl ymgysylltu â'r gymuned, gan gynnwys ymweld â gorsafoedd tân.
- Mae ethos hyfforddi cryf mewn ATAau. Disgwylir i aelodau gymryd rhan mewn gweithgareddau hyfforddi a datblygu. Mae rhaglenni sefydlu ar gael, yn ogystal â hyfforddiant arbenigol ar gyfer apeliadau a gwrandawiaid disgyblu.
- Ychwanegir sesiynau hyfforddi'n aml at gyfarfodydd awdurdod i sicrhau bod hyfforddiant yn hygyrch.

Cyflogau Sylfaenol ac Uwch Gyflogau

- 8.6 Yn flaenorol mae'r Panel wedi penderfynu y dylai rôl aelodau cyffredin o ATA gael ei chysoni â chyflog sylfaenol aelod o brif gyngor a bod yr ymrwymiad amser sy'n ofynnol yn gyfanswm tybiannol o 20 diwrnod y flwyddyn. Dyma yw'r sail i benderfyniadau'r Panel o hyd.
- 8.7 Er bod cyllid y sector cyhoeddus yn dal i fod dan bwysau, mae'r Panel o'r farn bod cyfiawnhad dros gynnydd bach yng nghyflog sylfaenol aelodau etholedig ac mae wedi penderfynu y bydd cynnydd o £200 (sy'n cyfateb i ychydig dros 1.49%) o ddyddiad Cyfarfod Cyffredinol Blyneddol yr Awdurdod i'r cyflog sylfaenol ar gyfer aelodau o brif gynghorau. Bydd hyn yn helpu i gyfyngu ar erydiad pellach lefelau cymharol o gydnabyddiaeth ariannol yn y cyflog sylfaenol a delir am y dyletswyddau y disgwylir i aelodau eu cyflawni.
- 8.8 Felly, ceir cynnydd cyfatebol o £30 (wedi'i dalgrynnu) yn y cyflog sylfaenol ar gyfer aelodau o ATAau o ddyddiad Cyfarfod Cyffredinol Blyneddol yr Awdurdod.
- 8.9 Penderfynodd y Panel y dylai cydnabyddiaeth ariannol i gadeirydd ATA fod yn gyson â'r rhan o uwch gyflog ar Lefel 1 ym Mand 3 a delir i gadeirydd pwyllgor prif gyngor.
- 8.10 Penderfynodd y Panel y bydd cydnabyddiaeth ariannol i ddirprwy gadeirydd ATA yn cael ei chysoni â'r uwch gyflog ym Mand 5 lle ceir cyfrifoldeb sylweddol a pharhaus.
- 8.11 Mae'r Panel wedi penderfynu y gellir rhoi cydnabyddiaeth ariannol i hyd at ddau gadeirydd pwyllgor ATA lle ceir cyfrifoldeb sylweddol a pharhaus.
- 8.12 Yn ystod 2016, cyfarfu'r Panel ag aelodau a swyddogion o'r 3 ATA. Cafwyd adborth am bwysigrwydd presenoldeb aelodau mewn cyfarfodydd a'r effaith y

gall diffyg presenoldeb ei chael. Mae'r Panel o blaid ystyried hyn ymhellach yn ystod 2016/17.

Uwch Gyflogau Ychwanegol

- 8.13 Mae'r Panel yn caniatáu mwy o hyblygrwydd i brif gynghorau wneud cais am uwch gyflogau penodol neu ychwanegol nad ydynt yn perthyn i'r Fframwaith Cydnabyddiaeth Ariannol presennol. Mae'r Panel yn ymestyn y ddarpariaeth hon i ATAau fel a adlewyrchir yn yr egwyddorion canlynol
- Bydd yn rhaid i geisiadau gael eu cymeradwyo gan yr awdurdod yn ei gyfanrwydd (ni ellir dirprwyo'r cyfrifoldeb hwn) cyn eu cyflwyno i'r Panel.
  - Mae'n rhaid bod tystiolaeth glir bod y swydd/swyddi yn cynnwys cyfrifoldeb ychwanegol a ddangosir gan ddisgrifiad o'r rôl, swyddogaeth a hyd.
  - Bydd yn rhaid i bob cais ddynodi'r amseriad ar gyfer ystyried adolygiad ffurfiol o'r rôl gan yr awdurdod yn ei gyfanrwydd.

Byrddau Pensiwn Lleol

8.14 Mae'r Panel wedi ystyried ceisiadau gan ATAau i ganiatáu iddynt dalu cyflogau i gadeiryddion byrddau pensiwn lleol a sefydlwyd dan Reoliadau Cynllun Pensiwn Diffoddwyr Tân (Cymru) 2015. Mae'r Rheoliadau hynny eisoes yn rhoi'r pŵer i ATAau benderfynu sut y dylai byrddau pensiwn lleol weithio a thalu i'r cadeirydd ac aelodau os ydynt yn dymuno. Felly nid yw'n briodol i'r Panel wneud penderfyniad sy'n grymuso ATAau i dalu cyflogau i gadeiryddion byrddau pensiwn lleol. Ni ellir defnyddio'r uwch gyflogau ym Mhenderfyniad 33 na 34 ar gyfer y rôl hon yn unig.

8.15 Mae'r Panel wedi gwneud y penderfyniadau canlynol:

Penderfyniad 31: Dylai'r cyflog sylfaenol ar gyfer aelodau cyffredin o ATA fod yn £1,745
Penderfyniad 32: Dylai'r uwch gyflog ar gyfer cadeirydd ATA fod yn £10,445
Penderfyniad 33: Gellir talu uwch gyflog ar gyfer dirprwy gadeirydd a hyd at ddau gadeirydd pwyllgor ATA lle ceir cyfrifoldeb sylweddol a pharhaus. Dylid talu hwn ar lefel o £5,445
Penderfyniad 34: Mae'r Panel wedi penderfynu cynnwys darpariaeth i ATAau ymgeisio am uwch gyflogau penodol neu ychwanegol nad ydynt yn perthyn i'r Fframwaith Cydnabyddiaeth Ariannol presennol.
Penderfyniad 35: Ni chaiff aelodau dderbyn mwy nag un uwch gyflog gan

ATA.

Penderfyniad 36: Telir uwch gyflog ATA gan gynnwys cyflog sylfaenol yr ATA ac mae'n rhaid iddo adlewyrchu cyfrifoldeb sylweddol a pharhaus

Penderfyniad 37: Ni chaiff aelodau o brif gyngor sy'n cael uwch gyflog ym Mand 1 neu Fand 2 dderbyn cyflog gan unrhyw ATA arall y maent wedi'u henwebu iddo.

Mae penderfyniadau'r Panel ynghylch Teithio a Chynhaliaeth, Ad-dalu Costau Gofal ac Absenoldeb Teuluol bellach wedi'u nodi mewn adrannau ar wahân o'r Adroddiad Blynyddol hwn.

9. Taliadau i Aelodau Cyfetholedig Prif Gynghorau, Awdurdodau Parciau Cenedlaethol ac Awdurdodau Tân ac Achub⁶

- 9.1 Mae'r Panel wedi penderfynu bod ffi dyddiol/am hanner diwrnod yn gydnabyddiaeth ariannol briodol am y rôl bwysig a gyflawni'r gan aelodau cyfetholedig o awdurdodau sydd â hawliau pleidleisio (mae hyn yn cynnwys yr aelod cyfetholedig o Gyngor Tref neu Gymuned). Mae lefel y taliadau yn gyfwerth â'r cyfraddau dyddiol cyfredol ar gyfer cadeiryddion ac aelodau o gyrff a noddir gan Lywodraeth Cymru ym Mand 2. Mae'r Panel yn nodi na fu cynnydd yn lefelau'r taliadau hyn ar draws cyrff o'r fath ers 2010.
- 9.2 Gall prif gyngorau, APCau ac ATAAu benderfynu ar uchafswm y dyddiau mewn unrhyw un flwyddyn y gall aelodau cyfetholedig gael tâl amdanynt.
- 9.3 Nodir y penderfyniadau isod:

Penderfyniad 38: Mae'n rhaid i Brif Gyngorau, APCau ac ATAAu dalu'r ffioedd canlynol i aelodau cyfetholedig (Tabl 6) (sydd â hawliau pleidleisio).

Tabl 6: Ffioedd ar gyfer aelodau cyfetholedig (sydd â hawliau pleidleisio)

Cadeiryddion pwyllgorau safonau a phwyllgorau archwilio	£256 (4 awr a throsodd) £128 (hyd at 4 awr)
Aelodau cyffredin o bwyllgorau safonau sydd hefyd yn cadeirio pwyllgorau safonau ar gyfer cynghorau tref a chymuned	£226 ffi ddyddiol (4 awr a throsodd) £113 (hyd at 4 awr)
Aelodau cyffredin pwyllgorau safonau; pwyllgor craffu addysg; pwyllgor craffu troseddau ac anhrefn a phwyllgor archwilio	£198 (4 awr a throsodd) £99 (hyd at 4 awr)
Cynghorau tref a chymuned sy'n eistedd ar bwyllgorau prif gyngorau	£198 (4 awr a throsodd) £99 (hyd at 4 awr)

Penderfyniad 39: Mae amser rhesymol i baratoi cyn cyfarfodydd yn gymwys i'w gynnwys mewn hawliadau a wneir gan aelodau cyfetholedig – gall swyddog priodol benderfynu faint cyn y cyfarfod.

Penderfyniad 40: Gellir cynnwys amser teithio i'r cyfarfod ac oddi yno yn yr

⁶ Nid yw'r adran hon yn berthnasol i aelodau cyfetholedig o gyngorau tref a chymuned.

hawliadau am daliadau a wneir gan aelodau cyfetholedig (hyd at uchafswm y gyfradd ddyddiol).

Penderfyniad 41: Gall y swyddog priodol yn yr awdurdod bennu ymlaen llaw a yw cyfarfod wedi'i drefnu ar gyfer diwrnod llawn a thelir ffi ar sail y penderfyniad hwn, hyd yn oed os yw'r cyfarfod yn gorffen cyn diwedd pedair awr.

Penderfyniad 42: Mae cyfarfodydd sy'n gymwys am daliad ffi yn cynnwys pwyllgorau a gweithgorau eraill (gan gynnwys grwpiau gorchwyl a gorffen), cyfarfodydd rhagarweiniol gyda swyddogion, hyfforddiant a phresenoldeb mewn cynadleddau neu unrhyw gyfarfod ffurfiol arall y gofynnir i aelodau cyfetholedig ei fynychu.

Mae penderfyniadau'r Panel ynghylch Teithio a Chynhaliaeth, Ad-dalu costau gofal ac Absenoldeb Teuluol bellach wedi'u nodi mewn adrannau ar wahân o'r Adroddiad Blynyddol hwn.

10. Ad-dalu Costau Gofal

- 10.1. Mae'r adran hon yn berthnasol i aelodau o brif gynghorau, Awdurdodau Parciau Cenedlaethol, Awdurdodau Tân ac Achub ac i aelodau cyfetholedig o'r awdurdodau hyn. Rhoddir darpariaeth debyg, ond caniataol, ar gyfer Cynghorau Tref a Chymuned yn adran 13
- 10.2. Diben yr adran hon yw galluogi pobl ag anghenion cymorth personol a/neu gyfrifoldebau gofalu i gyflawni eu dyletswyddau'n effeithiol fel aelod o awdurdod. Mae'r Panel o'r farn na ddylai'r costau gofal ychwanegol sy'n ofynnol i gyflawni dyletswyddau cymeradwy atal pobl rhag dod yn aelod neu barhau i fod yn aelod o awdurdod na chyfyngu ar eu gallu i gyflawni'r rôl.
- 10.3 Mae'r Panel yn cydnabod y materion sy'n gysylltiedig â chyhoeddi'r traul dilys hwn. Caiff hyn ei adlewyrchu yn yr opsiynau ar gyfer cyhoeddi a nodir yn Atodiad 4. I gefnogi aelodau presennol ac i roi anogaeth ar gyfer amrywiaeth mae'r Panel yn erfyn ar awdurdodau i hybu ac annog mwy o aelodau i hawlio'r ad-daliad o gostau gofal

Penderfyniad 43: Mae'n rhaid i'r holl awdurdodau ddarparu ar gyfer ad-dalu costau angenrheidiol ar gyfer gofal am blant ac oedolion dibynnol (a roddir gan ofalwyr anffurfiol neu ffurfiol) ac ar gyfer anghenion cymorth personol hyd at uchafswm o £403 y mis. Rhaid i'r ad-daliad fod am y costau ychwanegol a ysgwyddwyd gan aelodau er mwyn iddynt gyflawni eu dyletswyddau cymeradwy. Dim ond ar ôl dangos derbynebau gan y gofalwr y dylid ad-dalu'r costau.

11. Absenoldeb Oherwydd Salwch i Ddeiliaid Uwch Gyflogau

- 11.1. Mae'r Rheoliadau Absenoldeb Teuluol (a gymeradwywyd gan y Cynulliad Cenedlaethol yn 2014) yn benodol iawn mewn perthynas â hawliau a dim ond i aelodau etholedig o brif gynghorau y maent ar gael. Nid yw absenoldeb oherwydd salwch wedi'i gynnwys.
- 11.2. Mae achosion wedi cael eu dwyn i sylw'r Panel sy'n ymwneud â deiliaid uwch gyflogau ar salwch hirdymor a'r annhegwch canfyddedig o'i gymharu â'r trefniadau ar gyfer absenoldeb teuluol. O ganlyniad, mae cynghorau'n wynebu'r cyfyng-gyngor canlynol:
- Gweithredu heb yr aelod unigol ond parhau i dalu'r uwch gyflog iddo.
  - Disodli'r aelod sydd felly'n colli'r uwch gyflog (ond yn cadw'r cyflog sylfaenol).
- 11.3. Mae'r Panel wedi ystyried hyn ac mae'n diwygio'r Fframwaith i ddarparu trefniadau penodol ar gyfer salwch hirdymor fel y nodir isod:
- a) Caiff salwch hirdymor ei ddiffinio fel absenoldebau ardystiedig y tu hwnt i 4 wythnos.
  - b) Uchafswm hyd absenoldeb oherwydd salwch o fewn y cynigion hyn yw 26 wythnos neu nes bod cyfnod yr unigolyn yn y swydd yn dod i ben, pa un bynnag sydd gyntaf (ond os bydd yn cael ei ailbenodi bydd unrhyw ran o'r 26 wythnos sy'n weddill yn cael ei chynnwys).
  - c) O fewn y terfynau hyn gall deiliad uwch gyflog sydd ar absenoldeb hirdymor oherwydd salwch barhau i gael cydnabyddiaeth ariannol am y swydd a ddelir os yw'r awdurdod yn penderfynu.
  - d) Mater i'r awdurdod yw penderfynu a yw'n mynd i benodi rhywun i ddirprwyo ar ran y sawl sy'n absennol ai peidio ond bydd yr aelod etholedig sy'n dirprwyo'n gymwys i gael yr uwch gyflog sy'n briodol i'r swydd.
  - e) Os yw talu cydnabyddiaeth ariannol i'r sawl sy'n dirprwyo'n golygu bod yr awdurdod yn mynd y tu hwnt i'r uchafswm uwch gyflogau sy'n berthnasol i'r awdurdod hwnnw, fel y nodir yn yr Adroddiad Blynyddol, bydd ychwanegiad at yr uchafswm yn cael ei ganiatáu tra pery'r trefniant dirprwyo. (Fodd bynnag, ni fyddai hyn yn berthnasol i gynghorau Ynys Môn na Merthyr Tudful pe bai'n golygu bod mwy na 50% o'r aelodaeth yn cael uwch gyflog. Ni fyddai'n berthnasol ychwaith mewn perthynas ag aelod o weithrediaeth cyngor pe bai'n golygu bod y cabinet yn mynd y tu hwnt i 10 swydd – yr uchafswm statudol).
  - f) Pan fo'r Cyngor yn cytuno i dalu i aelod etholedig sy'n dirprwyo, mae'n rhaid hysbysu'r Panel, a hynny o fewn 14 diwrnod i ddyddiad y penderfyniad, ynghylch y manylion gan gynnwys y swydd benodol a hyd

disgwyliedig y trefniant dirprwyo. Mae'n rhaid diwygio Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol yr awdurdod yn unol â hynny.

- g) Nid yw'n berthnasol i aelodau etholedig o brif gynghorau nad ydynt yn ddeiliaid uwch swyddi gan eu bod yn parhau i gael cyflog sylfaenol am o leiaf chwe mis ni waeth beth fo'u presenoldeb a mater i'r awdurdod yw unrhyw estyniad y tu hwnt i'r raddfa amser hon.

- 11.4. Mae'r trefniant hwn yn berthnasol i aelodau o brif gynghorau, Awdurdodau Parciau Cenedlaethol ac Awdurdodau Tân ac Achub sy'n ddeiliaid uwch gyflogau, gan gynnwys aelodau a benodwyd gan Lywodraeth Cymru, ond nad ydynt yn aelodau cyfetholedig.

Sylwer:

Mae'r Rheoliadau Absenoldeb Teuluol yn berthnasol i aelodau etholedig mewn achosion o absenoldeb mamolaeth, newydd-anedig, mabwysiadu a rhiant o fusnes swyddogol. Nid ydynt yn berthnasol i aelodau a benodwyd gan Lywodraeth Cymru.

12. Ad-dalu Costau Teithio a Chynhaliaeth Pan Fo'r Aelod ar Fusnes Swyddogol

- 12.1. Mae'r adran hon yn berthnasol i aelodau o brif awdurdodau, Awdurdodau Parciau Cenedlaethol, Awdurdodau Tân ac Achub ac i aelodau cyfetholedig o'r awdurdodau hyn. (Rhoddir darpariaeth debyg ar gyfer Cynghorau Tref a Chymuned yn adran 13 gan fod dull gwahanol yn berthnasol i aelodau o'r fath, yn bennaf bod y ddarpariaeth yn ganiataol.)
- 12.2. Gall aelodau hawlio ad-daliadau ar gyfer costau teithio a chynhaliaeth (prydau a llety) lle mae'r rhain wedi deillio o ganlyniad i gyflawni dyletswyddau swyddogol. Mae treuliau a ad-delir i aelodau gan eu hawdurdod lleol wedi'u heithrio rhag Treth Incwm a Chyfraniadau Yswiriant Gwladol gan y cyflogai.
- 12.3. Mae'r Panel yn ymwybodol bod aelodau ag anableddau wedi bod yn gyndyn o hawlio treuliau teithio dilys mewn rhai achosion oherwydd ymateb anffafriol yn dilyn cyhoeddi eu costau teithio. Fel dewis arall gallai trefniadau teithio gael eu gwneud yn uniongyrchol gan yr awdurdod dan amgylchiadau o'r fath.
- 12.4. Mae'r Panel wedi penderfynu na fydd unrhyw newid i gyfraddau milltiredd y mae gan aelodau hawl i'w hawlio. Dim ond yn ôl cyfraddau cyfredol Cyllid a Thollau Ei Mawrhydi y gall yr holl awdurdodau ad-dalu costau teithio eu haelodau sy'n ymgymryd â busnes swyddogol o fewn a/neu'r tu allan i ffiniau'r awdurdod, ac mae'r cyfraddau hyn fel a ganlyn:

Ad-dalu costau milltiredd

45c y filltir	Hyd at 10,000 o filltiroedd mewn blwyddyn mewn car
25c y filltir	Dros 10,000 o filltiroedd mewn blwyddyn mewn car
5c y filltir	Am bob teithiwr sy'n cael ei gludo ar fusnes yr awdurdod
24c y filltir	Beiciau modur
20c y filltir	Beiciau

- 12.5. Lle mae aelod sydd ar fusnes swyddogol yn cael ei gludo gan drydydd parti (nad yw'n un o aelodau na swyddogion yr awdurdod hwnnw), gall yr aelod hawlio milltiredd yn ôl y cyfraddau a ragnodir ac unrhyw ffoedd parcio neu dollau ar yr amod bod yr awdurdod wedi'i argyhoeddi bod yr aelod wedi ysgwyddo'r costau hyn.

Ad-dalu costau teithio eraill

- 12.6. Mae'n rhaid i'r holl hawliadau eraill am gostau teithio gael eu had-dalu dim ond os dangosir derbynebaw sy'n dangos y gost wirioneddol a byddant yn amodol ar unrhyw ofyniad neu gyfyngiad pellach y gall awdurdod ei bennu. Dylai aelodau wastad fod yn ymwybodol o'r angen i ddewis y dull teithio mwyaf cost-effeithiol.

Ad-dalu costau cynhaliaeth

£28 y dydd	Lwfans dydd ar gyfer prydau, gan gynnwys brecwast, lle nad yw'n cael ei ddarparu yn y tâl am aros dros nos
£200 y nos	Llundain
£95 y nos	Ardaloedd eraill
£30 y nos	Aros gyda ffrindiau a/neu deulu

- 12.7. Mae'r cyfraddau hyn yn unol â chyfraddau Llywodraeth Cymru. Argymhellir bod yr awdurdod perthnasol fel arfer yn archebu llety dros nos ac yn talu amdano ar ran aelodau, ac mewn achos o'r fath gall awdurdod bennu ei derfynau rhesymol ei hun ac nid yw'r terfynau sy'n berthnasol pan fo aelod unigol yn hawlio'n ôl-ddyledus am lety dros nos yn berthnasol bryd hynny.
- 12.8. Mae'n rhaid i bob awdurdod barhau i ad-dalu costau cynhaliaeth ar gyfer eu haelodau hyd at y cyfraddau uchaf a nodir uchod ar sail hawliadau gyda derbynebaw, ac eithrio ar achlysuron lle mae aelodau'n aros gyda ffrindiau a/neu deulu.
- 12.9. Efallai y bydd achosion lle bydd awdurdod wedi pennu bod costau teithio o fewn ei ffiniau'n daladwy a bod angen ailadrodd y daith ar ddiwrnodau olynol. Lle y bo'n rhesymol ac yn gost-effeithiol ad-dalu costau llety dros nos yn hytrach na chostau milltired dyddiol dro ar ôl tro, ceir caniatâd i wneud hynny.
- 12.10. Nid oes angen dyrannu'r gyfradd ddyddiol uchaf (£28 y dydd) rhwng gwahanol brydau, gan fod y gyfradd ddyddiol uchaf ad-daladwy yn cwmpasu cyfnod o 24 awr a gellir ei hawlio am unrhyw bryd os yw hynny'n berthnasol, cyn belled ag y cyflwynir derbynebaw gyda hawliad o'r fath.

13. Taliadau i Aelodau o Gyngorau Tref a Chymuned

- 13.1. Mae'r Panel wedi bod yn gyfrifol am gydnabyddiaeth ariannol i gyngorau tref a chymuned ers Mesur 2011 a daeth ei benderfyniadau cyntaf ar gyfer aelodau o'r fath i rym ym mlwyddyn ariannol 2013/2014. Mae Adroddiadau Blyneddol dilynol wedi datblygu syniadau ar gyfer cydnabyddiaeth ariannol i gyngorwyr tref a chymuned, gan ganiatáu hyblygrwydd i gwrdd â chyfrifoldebau priodol.
- 13.2. Mae'r Panel yn cydnabod bod amrywiadau eang o ran daearyddiaeth, cwmpas a graddfa ar draws 735 o gyngorau tref a chymuned yng Nghymru, o gyngorau cymuned bychain â gwariant cymharol isel ac ychydig o gyfarfodydd i gyngorau tref mawr ag asedau a chyfrifoldebau sylweddol.
- 13.3. Ers cyhoeddi ei adroddiad diwethaf, cyfarfu'r Panel â 104 o Gyngorwyr a Chlercod a oedd yn cynrychioli 68 o Gyngorau Tref a Chymuned mewn 4 cyfarfod ledled Cymru. Fe wnaeth y trafodaethau gadarnhau'r farn gyffredin bod y rolau y mae cyngorau unigol yn eu cyflawni'n amrywio'n sylweddol. Roedd ymchwil ddilynol a gyflawnwyd gan y Panel i incwm a gwariant cyngorau a chymarebau rhwng cyngorwyr a'r boblogaeth yn ategu'r amrywiad eang hwn ymhellach.
- 13.4. Mae'r Panel o'r farn bod yn rhaid bod cyfrifoldebau ac atebolrwydd cyngorwyr yn amrywio hefyd yn unol â'r amrywiad eang hwnt. Mae cyngorwyr sy'n rheoli incwm neu wariant o £1m a'r rhai sy'n darparu gwasanaethau arwyddocaol, gan gynnwys rhai a allai fod wedi cael eu dirprwyo gan brif gyngorau, yn gweithredu mewn amgylchedd mwy cymhleth o lawer na chyngor â chyllideb flynyddol o £10,000.
- 13.5. Felly mae'r Panel yn cynnig ffurfio grwpiau o Gyngorau Tref a Chymuned i adlewyrchu'r gwahaniaethau hyn. Archwiliwyd ystod o fesurau y gallai'r Panel eu defnyddio fel sail i unrhyw grwpiau ac mae'n ystyried mai 4 grŵp sy'n seiliedig ar lefel incwm *neu* wariant, pa un bynnag yw'r uchaf, sydd fwyaf priodol. Mae defnyddio ffigurau incwm *neu* wariant yn rhoi adlewyrchiad gwell o lefelau gweithgarwch cyngor na chymarebau poblogaeth, y canfu'r Panel nad oes cydberthynas rhyngddynt ac incwm neu wariant. Mae hefyd yn hawdd i gyngorau ddeall i ba grŵp y maent yn perthyn.

Tabl 7 Grwpiau Cyngorau Tref a Chymuned

Grŵp Cyngorau Tref a Chymuned	Incwm <i>neu</i> Wariant:
A	£200,000 ac uwch
B	£60,000 - £199,999
C	£10,000 - £59,999
D	Islaw £9,999

- 13.6. Mae'r Panel o'r farn nad yw Cynghorwyr Tref a Chymuned yn wirfoddolwyr gan eu bod, yn dilyn y broses ddemocrataidd, wedi derbyn cyfrifoldebau ffurfiol a'u bod i gyd yn wynebu rhywfaint o atebolrwydd, mewn perthynas â swyddogaethau gan y Cyngor y maent yn eu rhedeg. Hefyd, mae'r Panel am i unrhyw aelod sydd ag anghenion cymorth personol a/neu gyfrifoldebau gofalu allu cyflawni ei rôl. I adlewyrchu hyn, mae'r Panel yn gorchymyn bod cyfraniad yn cael ei dalu tuag at gostau a threuliau, a bod costau gofal yn cael eu had-dalu, i holl aelodau Cynghorau Tref a Chymuned fel y nodir ym Mhenderfyniadau 44 a 51.
- 13.7 Mae'r Panel hefyd o'r farn bod Cynghorau yng Ngrŵp A yn debygol o fod â nifer fwy o bwyllgorau, sy'n adlewyrchu eu lefel gweithgarwch; ac mae felly'n gorchymyn hefyd bod taliad yn cael ei wneud am gyflawni uwch rolau fel y nodir ym Mhenderfyniad 45. Lle nad oes gorchymyn, mae pob penderfyniad yn ei gwneud yn ofynnol i bob un o'r cynghorau tref neu gymuned hyn wneud penderfyniad ffurfiol yn flynyddol. Gall Cyngor fabwysiadu unrhyw rai neu'r cyfan o'r penderfyniadau nad ydynt yn cynnwys gorchymyn ond os yw'n gwneud penderfyniad o'r fath, rhaid iddo fod yn berthnasol i'w holl aelodau.
- 13.8 Ym mhob achos, gall unrhyw aelod unigol wneud penderfyniad personol i ddewis rhoi heibio rhan neu'r cyfan o'r hawl i unrhyw un o'r taliadau hyn trwy hysbysu swyddog priodol y Cyngor yn ysgrifenedig.
- 13.9 Ni all aelodau sy'n cael uwch gyflog ym Mand 1 neu Fand 2 gan brif gyngor gael taliad am gyflawni uwch rôl gan unrhyw Gyngor Tref na Chymuned.

Taliadau tuag at gostau a threuliau

- 13.10. Er mwyn digolledu aelodau o gynghorau tref a chymuned am dreuliau a chostau sy'n gysylltiedig â chyflawni eu dyletswyddau, mae'r Panel wedi penderfynu bod yn rhaid i gynghorau wneud taliad i bob aelod.

Penderfyniad 44: Mae'n rhaid i gynghorau tref a chymuned dalu £150 y flwyddyn i bob un o'u haelodau am gostau a ysgwyddir mewn perthynas â defnyddio'r ffôn, technoleg gwybodaeth, defnyddiau traul a.y.b.

Uwch rolau

- 13.11 Mae'r Panel yn cydnabod y gall rolau penodol ar gyfer aelodau yn enwedig o fewn y cynghorau tref a chymuned mwy, er enghraifft cadeirydd pwyllgor, olygu mwy o gyfrifoldeb. Mae hefyd yn debygol y bydd gan y cynghorau mwy nifer fwy o bwyllgorau, sy'n adlewyrchu eu lefel gweithgarwch. Mae'r Panel felly wedi penderfynu bod yn rhaid i gynghorau yng Ngrŵp A wneud taliad am isafswm o un uwch rôl ac uchafswm o bum uwch rôl. Mae gan gynghorau yng Ngrwpiau B, C a D yr awdurdod i dalu hyd at bum taliad cyfrifoldeb am rolau penodedig.

Penderfyniad 45:

Mae'n rhaid i gynghorau tref a chymuned yng Ngrŵp A wneud taliad blynyddol o £500 yr un i isafswm o 1 ac uchafswm o 5 aelod i gydnabod cyfrifoldebau penodol. Mae hyn yn ychwanegol at y taliad o £150 am gostau a threuliau.

Penderfyniad 46: Mae gan gynghorau tref a chymuned yng Ngrwpiau B, C neu D yr awdurdod i wneud taliad blynyddol o £500 yr un i hyd at 5 aelod i gydnabod cyfrifoldebau penodol. Mae hyn yn ychwanegol at y taliad o £150 am gostau a threuliau os gwneir hwnnw.

Ad-dalu costau teithio a chostau cynhaliath

13.12. Mae'r Panel yn cydnabod y gall fod costau teithio a chynhaliath sylweddol sy'n gysylltiedig â gwaith aelodau o gynghorau tref a chymuned, yn enwedig lle mae ardal y cyngor yn fawr yn ddaearyddol a/neu wrth gyflawni dyletswyddau y tu allan i'r ardal.

Penderfyniad 47: Mae gan gynghorau tref a chymuned yr awdurdod i dalu costau teithio pob aelod ar gyfer mynychu dyletswyddau cymeradwy.⁷ Rhaid i daliadau o'r fath fod yn gostau gwirioneddol teithio ar gludiant cyhoeddus neu lwfansau milltiroedd Cyllid a Thollau Ei Mawrhydi fel y nodir isod:

- 45c y filltir - hyd at 10,000 o filltiroedd yn y flwyddyn.
- 25c y filltir - dros 10,000 o filltiroedd.
- 5c y filltir y teithiwr a gludir ar fusnes yr awdurdod.
- 24c y filltir – beiciau modur preifat.
- 20c y filltir – beiciau.

Penderfyniad 48: Os yw cyngor tref neu gymuned yn penderfynu bod angen arhosiad dros nos ar gyfer dyletswydd benodol, gall roi awdurdod i ad-dalu treuliau cynhaliath i'w aelodau yn ôl y cyfraddau uchaf a nodir isod, ar sail hawliadau gyda derbynebau:

- lwfans o £28 y cyfnod o 24 awr ar gyfer prydau bwyd, gan gynnwys brecwast pan na fydd wedi'i gynnwys.
- £200 – Llundain dros nos.
- £95 – rhywle arall dros nos.

⁷ Lle mae aelod sydd ar fusnes swyddogol yn cael ei gludo gan yrrwr sy'n drydydd parti (ddim yn un o aelodau na swyddogion yr awdurdod hwnnw), gall yr aelod hawlio milltiroedd yn ôl y cyfraddau a ragnodir ac unrhyw ffioedd parcio neu dollau ar yr amod bod yr awdurdod wedi'i argyhoeddi bod yr aelod wedi ysgwyddo'r costau hyn.

- £30 – aros gyda ffrindiau a/neu deulu dros nos.

Digolledu am golled ariannol

13.13 Mae'r Panel wedi cadw'r cyfleuster sy'n galluogi cynghorau i dalu iawndal i'w haelodau pan fyddant yn dioddef colled ariannol o ganlyniad i fod yn bresennol i gyflawni dyletswyddau cymeradwy.

Penderfyniad 49: Mae gan gynghorau tref a chymuned yr awdurdod i dalu iawndal am golled ariannol i bob un o'u haelodau, lle mae colled o'r fath wedi cael ei hysgwyddo mewn gwirionedd, o ganlyniad i fod yn bresennol i gyflawni dyletswyddau cymeradwy fel a ganlyn:

- Hyd at £34.00 am bob cyfnod nad yw'n fwy na 4 awr:
- Hyd at £68.00 am bob cyfnod sy'n fwy na 4 awr ond nad yw'n fwy na 24 awr.

Ad-dalu costau gofal

13.14 Diben yr adran hon yw galluogi pobl ag anghenion cymorth personol a/neu gyfrifoldebau gofalu i gyflawni eu dyletswyddau'n effeithiol fel aelod o awdurdod. Mae'r Panel o'r farn na ddylai'r costau gofal ychwanegol sy'n ofynnol i gyflawni dyletswyddau cymeradwy atal pobl rhag dod yn aelod neu barhau i fod yn aelod o awdurdod na chyfyngu ar eu gallu i gyflawni'r rôl.

13.15 Mae'r Panel yn cydnabod y materion sy'n gysylltiedig â chyhoeddi'r traul dilys hwn. Caiff hyn ei adlewyrchu yn yr opsiynau ar gyfer cyhoeddi a nodir yn Atodiad 4. I gefnogi aelodau presennol ac i roi anogaeth ar gyfer amrywiaeth mae'r Panel yn erfyn ar awdurdodau i hybu ac annog mwy o aelodau i hawlio'r ad-daliad o Gostau Gofal.

Penderfyniad 50: Mae'n rhaid i gynghorau tref a chymuned ddarparu ar gyfer ad-dalu costau angenrheidiol ar gyfer gofal am blant ac oedolion dibynnol (a roddir gan ofalwyr anffurfiol neu ffurfiol) ac ar gyfer anghenion cymorth personol hyd at uchafswm o £403 y mis. Rhaid i'r ad-daliad fod am y costau ychwanegol a ysgwyddwyd gan aelodau er mwyn iddynt gyflawni eu dyletswyddau cymeradwy. Dim ond ar ôl dangos derbynebau gan y gofalwr y dylid ad-dalu'r costau.

Taliad i Bennaeth Dinesig / Dirprwy Bennaeth Dinesig

- 13.16. Gan gydnabod bod rhai meiri a chadeiryddion cynghorau tref a chymuned a'u dirprwyon yn brysur iawn yn ystod eu blwyddyn yn y swydd, mae'r Panel wedi penderfynu y dylai cynghorau tref a chymuned fod ag awdurdod i wneud taliad ar gyfer y rolau hyn. Yn ei adroddiadau blynyddol blaenorol ni phenderfynodd y Panel ar uchafswm taliad i feiri/cadeiryddion a'u dirprwyon.
- 13.17 Fe wnaeth cyfarfodydd ymgynghori'r Panel eleni gadarnhau nad yw'r mwyafrif o gynghorau tref a chymuned yn gwneud unrhyw daliadau neu eu bod yn gwneud taliadau bach i'w harweinwyr dinesig a bod rhai ohonynt yn adrodd ar y gyllideb a ddyrennir ar gyfer swyddogaethau dinesig a gwariant dinesig yn hytrach na'r swm a delir fel uwch gyflog personol i'r unigolyn.
- 13.18 Dim ond y swm a delir i'r meiri/cadeiryddion fel cyflog neu honorariwm sydd o bwys i'r Panel, a hwnnw'n swm i'w ddefnyddio neu ei gadw yn ôl eu disgrisiwn. Mae'r Panel wedi penderfynu y bydd yr uchafswm y gellir ei dalu i gadeirydd/maer cyngor tref neu gymuned yn £1,500. Yr uchafswm y gellir ei dalu i faer/cadeirydd yn y ffordd hon fydd £500.

Penderfyniad 51: Mae gan gynghorau tref a chymuned yr awdurdod i ddarparu taliad Pennaeth Dinesig i faer/cadeirydd y cyngor hyd at uchafswm o £1,500 i gyflawni swyddogaethau'r swydd honno. Mae hyn yn ychwanegol at y taliad o £150 ar gyfer costau a threuliau os gwneir hwnnw.

Penderfyniad 52: Mae gan gynghorau tref a chymuned yr awdurdod i ddarparu taliad Dirprwy Bennaeth Dinesig i ddirprwy faer/dirprwy gadeirydd y cyngor hyd at uchafswm o £500 i gyflawni swyddogaethau'r swydd honno. Mae hyn yn ychwanegol at y taliad o £150 ar gyfer costau a threuliau os gwneir hwnnw.

Gofynion o ran cyhoeddusrwydd

- 13.19. Ceir gofyniad i gynghorau tref a chymuned gyhoeddi manylion yr holl daliadau a wneir i aelodau unigol mewn Datganiad o Daliadau blynyddol. Mae'n rhaid i'r wybodaeth hon gael ei chyhoeddi ar hysbysfyrdau a/neu wefannau cynghorau (gyda mynediad rhwydd) a chael ei darparu ar gyfer y Panel trwy'r e-bost neu drwy'r post fan bellaf erbyn 30 Medi yn dilyn diwedd y flwyddyn y mae'r taliadau'n ymwneud â hi. Mae'r Panel yn tynnu sylw at y gofynion a nodir yn Atodiad 4. Mae'r Panel yn nodi gyda phryder nad yw nifer sylweddol o gynghorau wedi cydymffurfio â'r gofyniad hwn.

14. Cydymffurfio â Gofynion y Panel

Cylch Gwaith y Panel dan y Mesur

- 14.1 Mae Adran 153 o'r Mesur yn galluogi'r Panel i'w gwneud yn ofynnol i awdurdod perthnasol⁸ gydymffurfio â'r gofynion a osodir arno gan Adroddiadau Blynyddol y Panel ac yn galluogi'r Panel i fonitro sut mae awdurdodau perthnasol yn cydymffurfio â phenderfyniadau'r Panel.
- 14.2 Rhaid i awdurdod perthnasol weithredu penderfyniadau'r Panel yn yr adroddiad hwn o ddyddiad ei gyfarfod blynyddol neu ddyddiad a nodir yn yr Adroddiad Blynyddol.

Monitro cydymffurfiaeth

- 14.3 Bydd y Panel yn monitro sut y mae pob awdurdod perthnasol yn cydymffurfio â'r penderfyniadau yn yr Adroddiad Blynyddol hwn trwy ystyried y gofynion canlynol:
- (i) Mae'n rhaid i awdurdod perthnasol gynnal **Rhestr flynyddol o Gydabyddiaeth Ariannol Aelodau** (Rheoliadau 4 a 5 Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol). Mae canllawiau yn Atodiad 3 yn nodi'r hyn y mae'n rhaid ei gynnwys yn y Rhestr.
  - (ii) Mae'n rhaid i awdurdod perthnasol wneud trefniadau ar gyfer cyhoeddi'r Rhestr yn ardal yr awdurdod (Rheoliad 46 Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol) ac anfon y Rhestr at y Panel cyn gynted ag y bo'n ymarferol a dim hwyrach na 31 Gorffennaf yn y flwyddyn y mae'n berthnasol iddi. Mae Atodiad 4 yn cynnwys rhagor o fanylion am y gofynion cyhoeddusrwydd.
  - (iii) Rhaid hysbysu'r Panel am unrhyw ddiwygiadau a wneir i'r Rhestr yn ystod y flwyddyn cyn gynted â phosibl wedi i'r diwygiad cael ei wneud.

Sylwer: Nid yw'r gofynion uchod yn berthnasol i gynghorau tref a chymuned ar hyn o bryd. Mae'r canlynol yn berthnasol i'r holl awdurdodau gan gynnwys cynghorau tref a chymuned.

- (iv) Rhaid i awdurdod perthnasol wneud trefniadau i gyhoeddi o fewn ardal yr awdurdod, y cyfanswm a dalwyd ganddo i bob aelod ac aelod cyfetholedig o safbwynt cyflog (sylfaenol, uwch a dinesig), lwfansau, ffioedd ac ad-daliadau mewn Datganiad o Daliadau (yn unol ag Atodiad 4 sy'n nodi cynnwys y Gofynion o ran Cyhoeddusrwydd) cyn gynted ag sy'n ymarferol bosibl a dim hwyrach na 30 Medi ar ôl diwedd y flwyddyn y mae'n ymwneud â hi. Rhaid iddo gael ei gyflwyno i'r Panel yn ddim hwyrach na'r dyddiad hwn.

---

⁸ Dehongliad o "Awdurdod Perthnasol" yn ôl Rheoliadau Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol (IRPW), Rhan 1, 'Dehongli'.

15. Cyflogau Penaethiaid Gwasanaeth Cyflogedig Prif Gynghorau ac Awdurdodau Tân ac Achub a Phrif Swyddogion Prif Gynghorau

- 15.1 Diwygiodd Adran 63 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 trwy fewnosod adran 143A. Mae hyn yn galluogi'r Panel i lunio barn ynglŷn ag unrhyw beth yn Natganiadau Polisi Tâl yr awdurdodau hyn sy'n ymwneud â chyflog Pennaeth y Gwasanaeth Cyflogedig (y Prif Weithredwr neu'r Prif Swyddog Tân fel arfer). Fe wnaeth adran 39 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Cymru) 2015 ddiwygio'r mesur ymhellach gan ymestyn y swyddogaeth hon i gynnwys Prif Swyddogion Prif Gynghorau.
- 15.2 Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi canllawiau diwygiedig ar gyfer y Panel sydd i'w gweld yn <http://gov.wales/docs/dsjlg/publications/localgov/160212-irp-guide-salaries-en-v2.pdf>. Mae'r rhain yn nodi'r sail y bydd y Panel yn ei defnyddio i gyflawni'r swyddogaeth sydd wedi'i chynnwys yn y ddeddfwriaeth.
- 15.3 Swyddogaethau'r Panel yn eu hanfod a'r gofynion ar awdurdodau a sefydlwyd gan y ddeddfwriaeth a'r canllawiau dilynol yw:
- a) Os yw prif gyngor yn bwriadu newid cyflog pennaeth y gwasanaeth cyflogedig neu brif swyddog, neu os yw awdurdod tân ac achub yn bwriadu newid cyflog ei bennaeth gwasanaeth cyflogedig rhaid iddo ymgynghori â'r Panel oni bai bod y newid yn cyd-fynd â newidiadau a gymhwysir i swyddogion eraill yn yr awdurdod hwnnw (boed y newid yn gynydd neu'n ostyngiad). Mae 'cyflog' yn cynnwys taliadau o dan gontract am wasanaethau, yn ogystal â thaliadau cyflog o dan gontract cyflogaeth.
  - b) Rhaid i'r awdurdod roi sylw i argymhelliad/argymhellion y Panel wrth wneud ei benderfyniad.
  - c) Caiff y Panel ofyn am unrhyw wybodaeth y mae'n ystyried ei bod yn angenrheidiol i ddod i gasgliad a chyflwyno argymhelliad. Mae'n rhaid i'r awdurdod ddarparu'r wybodaeth a geisir gan y Panel.
  - d) Caiff y Panel gyhoeddi unrhyw argymhelliad y mae'n ei wneud. Y bwriad yw, er budd tryloywder, y bydd fel arfer yn gwneud hynny.
  - e) Gallai argymhelliad/argymhellion y Panel:
    - gymeradwyo cynnig yr awdurdod
    - mynegi pryderon am y cynnig
    - argymell amrywiadau i'r cynnig
- ar yr amod bod y rhain yn cydymffurfio ag unrhyw ganllawiau a gyhoeddir gan Lywodraeth Cymru.
- 15.4 Mae gan y Panel bŵer cyffredinol hefyd i adolygu Datganiadau ar Bolisiau Tâl Awdurdodau i'r graddau y maent yn ymwneud â thâl penaethiaid gwasanaeth

cyflogedig (a phrif swyddogion tan 2020).

- 15.5 Mae'n bwysig nodi na fydd y Panel yn penderfynu beth fydd pennaeth gwasanaeth cyflogedig unigol yn ei dderbyn.
- 15.6 Mae'r Panel yn ymwybodol iawn bod y swyddogaeth ychwanegol hon yn wahanol iawn i'w gyfrifoldebau statudol mewn perthynas â chydabyddiaeth ariannol aelodau. Ond bydd yn sicrhau ei fod yn ymgymryd â'r rôl hon drwy fod yn glir ac yn agored, gan ystyried yr holl ffactorau perthnasol mewn perthynas ag achosion unigol penodol. Anogir awdurdodau i ymgynghori â'r Panel yn gynnar yn ei broses ar gyfer gwneud penderfyniad ar y materion hyn. Bydd hyn yn galluogi'r Panel i ymateb mewn modd amserol.
- 15.7 Wedi'u hatodi wrth yr adran hon mae penderfyniadau'r Panel ynghylch:
- Prif Swyddog Tân Awdurdod Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru
  - Ailstrwythuro Prif Weithredwyr yng Nghyngor Sir Ddinbych
  - Ailstrwythuro Prif Weithredwyr yng Nghyngor Sir Fynwy
  - Prif Swyddog yng Nghyngor Sir Penfro
  - Prif Swyddogion yng Nghyngor Dinas Casnewydd
  - Prif Swyddog yng Nghyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot

Datganiadau Polisi Cyflog

- 15.8 Mae paragraff 3.7 o'r canllawiau i'r Panel gan Lywodraeth Cymru yn datgan fel a ganlyn: "Nid yw'r ddeddfwriaeth yn cyfyngu'r Panel i rôl adweithiol". Mae'n galluogi'r Panel i ddefnyddio'i bŵer i wneud argymhellion sy'n ymwneud â darpariaethau o fewn Datganiadau Polisi Cyflog awdurdodau lleol. Mae'r Panel wedi ystyried hyn yng nghyd-destun ei adnoddau ac mae wedi penderfynu bod y rhain yn cyfyngu ar yr amser y gellid ei gymhwyso i'r pŵer agored hwn. Felly bydd yn archwilio newidiadau o flwyddyn i flwyddyn i gyflogau Prif Weithredwyr a Phrif Swyddogion er mwyn sicrhau bod y rhain yn cydymffurfio â gofynion y ddeddfwriaeth.

Reuben Bergman
Pennaeth Adnoddau Dynol
Cyngor Bro Morgannwg

rbergman@valeofglamorgan.gov.uk

30 Ionawr 2017

Annwyl Mr Bergman,

Gostyngiad mewn Cyflog ar gyfer Swydd Prif Swyddog

Ystyriwyd eich e-bost dyddiedig 25 Ionawr gan y Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol. Mynegwyd barn yr holl Banel ar y cynnig, ac fel y gofynnoch chi dderbyn y sylwadau y Panel ar y cynnig hwn cyn 9 Chwefror, gwnaethpwyd hyn drwy e-bost.

Mewn perthynas â swyddogaeth y Panel yn ymwneud â cyflogau prif swyddogion mae cylch gwaith a'r canllawiau gan Lywodraeth Cymru yn caniatáu i'r Panel:

- a) Gymeradwyo'r cynigion
- b) Yn mynegi pryderon ynghylch y cynigion
- c) Argymell amrywiad i'r cynigion

Ar ôl archwilio'r cyflwyniad gan eich awdurdod penderfyniad y Panel yw cymeradwyo'r cynnig am ostyngiad mewn cyflog eich Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol fel y'i cyflwynwyd.

Yn gywir

John Bader
Cadeirydd

Nick Jarman
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol,
Iechyd a Thai
Cyngor Bwrdeistref Sirol Port Talbot Castell-Nedd

n.jarman@npt.gov.uk

27 Chwefror 2017

Annwyl Mr Jarman

Taliad honorariwm i Bennaeth y Gwasanaethau Plant a Phobl Ifanc

Ystyriwyd eich llythyr dyddiedig 15 Chwefror 2017, sy'n mynd gyda'r dogfennau ac yr e-bost esboniadol gan Panel Annibynnol Cymru ar gydnabyddiaeth ariannol yn ei gyfarfod ar 22 Chwefror. Roedd holl aelodau'r Panel yn bresennol ac felly roedd y cyfarfod yn gwneud cworwm. Datganwyd un aelod o'r Panel gwrthdaro buddiannau, ac ni chymerodd unrhyw ran yn y drafodaeth.

Methodd y Panel ystyried a honorariwm a delir i brif swyddog o fewn cylch gwaith y Panel. *Ymgynghorwyd ar y canllaw diwygiedig y Panel annibynnol ar gydnabyddiaeth ariannol ar gyfer Cymru o dan adran 43A o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 ac adran 39 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Cymru) 2015, a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru.* Nid yw'r canllawiau yn diffinio cyflog, felly roedd y Panel yn defnyddio ystyr gyffredin y gair, sef cydnabyddiaeth ariannol yn gyfnewid am wasanaethau o dan gontract cyflogaeth. Mae'r Panel yn fodlon bod ei gylch gwaith yn cwmpasu holl daliadau o'r fath, gan gynnwys rhai a elwir yn talidau honoraria, lwfansau dyrchafiad dros dro, bonysau neu unrhyw delerau eraill sy'n eu gwahaniaethu oddi wrth y cyflog sylfaenol. Ystyriodd y Panel hefyd y cyngor polisi honorariwm Castell-nedd Port Talbot ac yn nodi nad yw'n cynnwys prif swyddogion. Daeth y Panel i'r casgliad bod wneud taliad ychwanegol i brif swyddog I gydnabod neu ei dyletswyddau ychwanegol yw newid mewn cyflog ac yn dod o fewn cylch gwaith y Panel.

Gan fod yr ychwanegiad cyflog cychwynnol yn effeithiol o fis Mawrth 2016, mae'n amlwg felly bod Cyngor Castell-nedd Port Talbot oedd yn torri eu dyletswydd o dan y ddeddfwriaeth i ymgynghori gyda'r Panel.

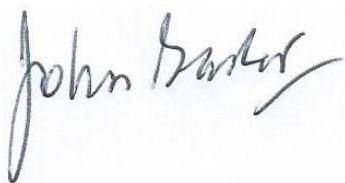
Mewn perthynas â swyddogaeth y Panel yn ymwneud â cyflogau prif swyddogion y cylch gwaith a'r canllawiau gan Lywodraeth Cymru yn caniatáu i'r Panel:

- a) Gymeradwyo'r cynnig
- b) Yn mynegi pryderon am y cynnig
- c) Argymell amrywiad i'r cynnig

Ar ôl archwilio'r Cyflwyniad gan eich awdurdod o ran parhad y taliad ychwanegol, penderfyniwyd y Panel i gymeradwyo'r cynnig fel y'i cyflwynwyd.

Fodd bynnag, mae'r Panel yn pryderu bod methiant y Cyngor i ymgynghori y Panel yn arwydd na fu mor dryloyw ag y gallai fod wedi bod wrth benderfynu i newid cyflog prif swyddog penodol y Cyngor hwn. Roedd eich llythyr yn glir y bydd talu honorariwm hwn yn dod i ben ar 31 Awst 2017, naill ai oherwydd penodiad Pennaeth Gwasanaethau Oedolion neu gyflwyno strwythur rheoli newydd. Os yw strwythur rheoli newydd yn cael ei cyflwyno ac yn arwain at newidiadau i gyflogau prif swyddogion y Cyngor (gan gynnwys ychwanegiadau/honoraria) Mae'r Panel yn disgwyl y bydd yn ymgynghori mewn modd amserol a datgeliad llawn o gyfiawnhad dros y newidiadau caiff ei ddarparu.

Yn gywir

John Bader
Cadeirydd

Carys Edwards MA FCIPD
Pennaeth Proffesiwn
Adnoddau Dynol
Cyngor Sir Ynys Môn
Swyddog Cyngor
Llangefni
Ynys Môn
LL77 7TW

26 Gorffennaf 2017

Annwyl Ms Edwards,

Pennaeth y Gwasanaeth Plant – Cynnydd mewn Lefel Cyflog

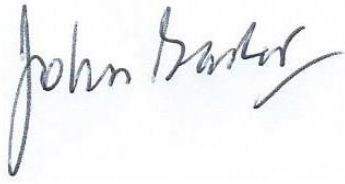
Ystyriwyd eich e-bostau dyddiedig 29 Mehefin, 5 Gorffennaf a 13 Gorffennaf ac adroddiad amgaeedig gan eich Prif Weithredwr wedi'u hystyried gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol yn ei gyfarfod ar 19 Gorffennaf. Roedd holl aelodau'r Panel yn bresennol ac felly roedd y cyfarfod yn gwneud cworwm.

Mewn perthynas â swyddogaeth y Panel yn ymwneud â cyflogau prif swyddogion y cylch gwaith a'r canllawiau gan Lywodraeth Cymru yn caniatáu i'r Panel:

- a) Gymeradwyo'r cynigion
- b) Yn mynegi pryderon ynghylch y cynigion
- c) Argymhell amrywiad i'r cynigion

Ar ôl archwilio'r cyflwyniad gan eich awdurdod penderfyniad y Panel yw gymeradwyo'r cynnig i gynyddu lefel bresennol cyflog Pennaeth Gwasanaethau Plant gwag o £59,757 – £65,933 i uchafswm o £74,000.

Yn gywir

A handwritten signature in black ink that reads "John Bader". The signature is written in a cursive style with a long, sweeping underline.

John Bader
Cadeirydd

Nick Jarman
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol,
Iechyd a Thai
Cyngor Bwrdeistref Sirol Port Talbot Castell-Nedd

n.jarman@npt.gov.uk

26 Gorffennaf 2017

Annwyl Mr Jarman,

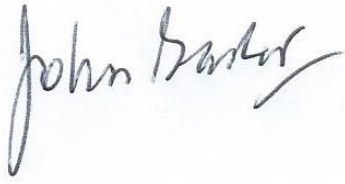
Ystyriwyd eich llythyr dyddiedig 5 Gorffennaf i ymestyn y taliad honorariwm i Bennaeth Plant a Gwasanaethau i bobl ifanc tan 31 Rhagfyr 2017 yn nghyfarfod y Panel ar 19 Gorffennaf. Roedd holl aelodau'r Panel yn bresennol ac felly roedd y cyfarfod yn gwneud cworwm. Datganwyd un aelod o'r Panel gwrthdaro buddiannau, ac ni chymerodd unrhyw ran yn y drafodaeth.

Mewn perthynas â swyddogaeth y Panel yn ymwneud â cyflogau prif swyddogion y cylch gwaith a'r canllawiau gan Lywodraeth Cymru yn caniatáu i'r Panel:

- a) Gymeradwyo'r cynnig
- b) Yn mynegi pryderon am y cynnig
- c) Argymhell amrywiad i'r cynnig

Ar ôl archwilio'r cyflwyniad gan eich awdurdod penderfyniad y Panel yw cymeradwyo'r cynnig i ymestyn y taliad honorariwm tan 31 Rhagfyr 2017. Mae'r Panel yn disgwyl hyn i fod yn estyniad terfynol ac i weld unrhyw gynigion perthnasol ar gyfer ailstrwythuro'r uwch dîm rheoli maes o law.

Yn gywir

A handwritten signature in black ink that reads "John Bader". The signature is written in a cursive style with a long, sweeping underline.

John Bader
Cadeirydd

Will Godfrey
Prif Weithredwr
Cyngor Dinas Casnewydd

20 Medi 2017

Annwyl Mr Godfrey

Gostyngiad o gyflog Prif Swyddog Addysg

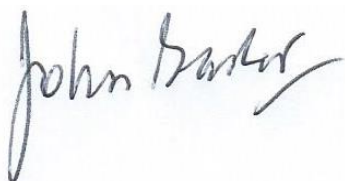
Ystyriwyd yr e-bost dyddiedig 6 Medi 2017 a anfonwyd ar eich rhan gan Rachael Davies gyda'r adroddiad amgaeedig *Adolygiad cyflog Prif Swyddog Addysg Cyngor Dinas Casnewydd Medi 2017* gan Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Cymru yn ei gyfarfod ar 13 Medi. Roedd holl aelodau'r Panel yn bresennol ac felly roedd y cyfarfod yn gwneud cworwm.

Mewn perthynas â swyddogaeth y Panel yn ymwneud â cyflogau prif swyddogion y cylch gwaith a'r canllawiau gan Lywodraeth Cymru yn caniatáu i'r Panel:

- a) Gymeradwyo'r cynnig
- b) Yn mynegi pryderon am y cynnig
- c) Argymhell amrywiad i'r cynnig

Ar ôl archwilio'r cyflwyniad gan eich awdurdod penderfyniad y Panel yw cymeradwyo'r cynnig gostwng lefel bresennol cyflog y Prif Swyddog Addysg o Band 1 (£82,261-£90,923) i Band 2 (£73,841-£79,514) yn dilyn eich diwygiad o'r swydd disgrifiad ar gyfer y Prif Swyddog Addysg gyda'r atebolrwydd ar gyfer ffocws rhanbarthol gael ei ddileu.

Yn gywir

John Bader
Cadeirydd

Atodiad 1: Penderfyniadau'r Panel ar gyfer 2018/19

Prif Gyngorau	
1.	Bydd y cyflog sylfaenol yn 2018/19 ar gyfer aelodau etholedig prif gyngorau yn £13,600.
2.	Mae'r Panel wedi penderfynu y bydd lefelau uwch gyflog yn 2018/19 ar gyfer aelodau o brif gyngorau fel y nodir yn nhabl 2.
3.	Mae'r Panel wedi penderfynu bod cyflogau dinesig (lle y'u telir) ar y lefelau canlynol yn daladwy (Tabl 3) ac y byddant yn cael eu cymhwyso gan brif gyngorau yn ôl yr hyn sy'n briodol ym marn pob prif gyngor unigol, gan ystyried llwythi gwaith a chyfrifoldebau disgwylidig.
4.	Mae'r Panel wedi penderfynu y bydd yn rhaid i aelod llywyddol, os penodwyd un ac os yw'n cael cydnabyddiaeth ariannol, gael uwch gyflog ar Lefel 1 ym Mand 3. Bydd y swydd hon yn cyfrif tuag at y cap.
5.	Mae'r Panel wedi penderfynu na fydd swydd dirprwy aelod llywyddol yn cael cydnabyddiaeth ariannol.
6.	Mae'r Panel wedi penderfynu y dylai pob awdurdod sicrhau, trwy ei Bwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, bod ei holl aelodau'n cael cymaint o gymorth ag sy'n angenrheidiol i'w galluogi i gyflawni eu dyletswyddau'n effeithiol. Dylid darparu cyfleusterau ffôn, e-bost a rhyngwyd digonol i bob aelod etholedig, a mynediad electronig at wybodaeth briodol.
7.	Mae'r Panel wedi penderfynu y dylid rhoi cymorth o'r fath heb gostau i'r aelod unigol. Ni ddylai'r priod awdurdod ddi-dynnu symiau o gyflogau aelodau fel cyfraniad at y costau cymorth y mae'r awdurdod wedi penderfynu eu bod yn angenrheidiol ar gyfer effeithlonrwydd a/neu effeithiolrwydd aelodau.
Uwch gyflogau penodol neu ychwanegol	
8.	Mae'r Panel wedi penderfynu cynnwys darpariaeth ar gyfer uwch gyflogau penodol neu ychwanegol nad ydynt yn perthyn o fewn y Fframwaith Cydnabyddiaeth Ariannol presennol.
Cydbwyllgorau Trosolwg a Chraffu	
9.	Mae cadeirydd Cydbwyllgor Trosolwg a Chraffu yn gymwys i gael taliad ychwanegol o £6,700.
10.	Mewn achosion lle mae'r cadeirydd eisoes yn cael uwch gyflog ar gyfer rôl Band 3, 4 neu 5, bydd y taliad ychwanegol yn £3,350.
11.	Mae cadeirydd is-bwyllgor i Gydbwyllgor Trosolwg a Chraffu yn gymwys i gael

	taliad ychwanegol o £1,675.
12.	Mewn achosion lle mae cadeirydd yr is-bwyllgor eisoes yn cael uwch gyflog ar gyfer rôl Band 3, 4 neu 5, bydd y taliad ychwanegol yn £837.
13.	Bydd taliadau i gadeiryddion is-bwyllgorau gorchwyl a gorffen ar sail pro rata tra pery'r dasg.
14.	Mae taliadau a wneir i gadeirydd Cydbwyllgor Trosolwg a Chraffu neu gadeirydd is-bwyllgor i Gydbwyllgor Trosolwg a Chraffu yn ychwanegol at y gyfran uchaf o aelodaeth yr awdurdod sy'n gymwys i gael uwch gyflog. Dylid nodi bod y terfyn statudol o ran dim mwy na 50% o aelodaeth cyngor yn cael uwch gyflog yn gymwys (Adran 142(5) o'r Mesur).
15.	Nid yw dirprwy gadeirydd Cydbwyllgor neu Is-bwyllgor i Gydbwyllgor Trosolwg a Chraffu yn gymwys i gael taliad.
16.	Nid yw aelodau cyfetholedig o Gydbwyllgor Trosolwg a Chraffu neu is-bwyllgor yn gymwys i gael ffi aelod cyfetholedig, oni bai eu bod wedi'u penodi gan awdurdod o dan Adran 144(5) o'r Mesur.
Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol	
17.	Bydd yr hawl i ymuno â'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol yn gymwys i holl aelodau etholedig cymwys prif gynghorau.
Absenoldeb Teuluol	
18.	Mae gan aelod etholedig hawl i gadw cyflog sylfaenol wrth gymryd absenoldeb teuluol dan y rheoliadau ni waeth beth oedd ei hanes presenoldeb yn union cyn dechrau'r absenoldeb teuluol.
19.	Pan fo deiliad uwch gyflog yn gymwys i gael absenoldeb teuluol, bydd yn dal i gael y cyflog tra pery'r absenoldeb.
20.	Mater i'r awdurdod yw penderfynu a yw'n mynd i benodi rhywun i ddirprwyo ar ran y sawl sy'n absennol ai peidio. Bydd yr aelod etholedig sy'n dirprwyo ar ran deiliad uwch gyflog sy'n cymryd absenoldeb teuluol yn gymwys i gael uwch gyflog, os yw'r awdurdod yn penderfynu hynny.
21.	Os yw talu cydnabyddiaeth ariannol i'r sawl sy'n dirprwyo'n golygu bod yr awdurdod yn mynd y tu hwnt i'r uchafswm uwch gyflogau sy'n berthnasol iddo, fel y nodir yn Adroddiad Blynyddol y Panel, bydd ychwanegiad at yr uchafswm yn cael ei ganiatáu tra pery'r trefniant dirprwyo. Fodd bynnag, ni fyddai hyn yn berthnasol i Gyngorau Ynys Môn na Merthyr Tudful pe bai'n golygu bod nifer yr uwch gyflogau'n uwch na hanner cant y cant o aelodaeth y Cyngor. Mae'n ofynnol cael cymeradwyaeth benodol gan Weinidogion Cymru dan amgylchiadau o'r fath.
22.	Pan fo Cyngor yn cytuno i dalu i aelod etholedig sy'n dirprwyo yn ystod absenoldeb teuluol, mae'n rhaid hysbysu'r Panel, a hynny o fewn 14 diwrnod i ddyddiad y penderfyniad, ynghylch y manylion gan gynnwys y swydd benodol a hyd y trefniant dirprwyo.

23.	Mae'n rhaid diwygio rhestr cydnabyddiaeth ariannol y Cyngor i adlewyrchu goblygiadau'r absenoldeb teuluol.
Awdurdodau Parciau Cenedlaethol	
24.	Dylai'r cyflog sylfaenol ar gyfer aelodau cyffredin o APC fod yn £3,675
25.	Dylai'r uwch gyflog ar gyfer cadeirydd APC fod yn £12,375
26.	Gellir talu uwch gyflog ar gyfer Dirprwy Gadeirydd a hyd at ddau gadeirydd pwyllgor APC lle ceir cyfrifoldeb sylweddol a pharhaus. Gellir talu'r cyflog hwn ar y naill neu'r llall o'r lefelau canlynol, yn ôl yr hyn a bennir gan yr awdurdod i adlewyrchu'r cyfrifoldeb priodol: £6,075 neu £7,375
27.	Mae'r Panel wedi penderfynu cynnwys darpariaeth i APCau ymgeisio am uwch gyflogau penodol neu ychwanegol nad ydynt yn perthyn i'r Fframwaith Cydnabyddiaeth Ariannol presennol.
28.	Ni chaiff aelodau dderbyn mwy nag un uwch gyflog gan APC.
29.	Telir uwch gyflog APC gan gynnwys cyflog sylfaenol yr APC ac mae'n rhaid iddo adlewyrchu cyfrifoldeb sylweddol a pharhaus
30.	Ni chaiff aelodau o brif gyngor sy'n cael uwch gyflog ym Mand 1 neu Fand 2 dderbyn cyflog gan unrhyw APC arall y maent wedi'u penodi iddo.
Awdurdodau Tân ac Achub	
31.	Dylai'r cyflog sylfaenol ar gyfer aelodau cyffredin o ATA fod yn £1,745
32.	Dylai'r uwch gyflog ar gyfer cadeirydd ATA fod yn £10,445.
33.	Gellir talu uwch gyflog ar gyfer dirprwy gadeirydd a hyd at ddau gadeirydd pwyllgor ATA lle ceir cyfrifoldeb sylweddol a pharhaus. Dylid talu hwn ar lefel o £ 5,445.
34.	Mae'r Panel wedi penderfynu cynnwys darpariaeth i ATAAu ymgeisio am uwch gyflogau penodol neu ychwanegol nad ydynt yn perthyn i'r Fframwaith Cydnabyddiaeth Ariannol presennol.
35.	Ni chaiff aelodau dderbyn mwy nag un uwch gyflog gan ATA.
36.	Telir uwch gyflog ATA gan gynnwys cyflog sylfaenol yr ATA ac mae'n rhaid iddo adlewyrchu cyfrifoldeb sylweddol a pharhaus.
37.	Ni chaiff aelodau o brif gyngor sy'n cael uwch gyflog ym Mand 1 neu Fand 2 dderbyn cyflog gan unrhyw ATA arall y maent wedi'u henwebu iddo.

Aelodau Cyfetholedig	
38.	Mae'n rhaid i Brif Gyngorau, APCau ac ATAAu dalu'r ffioedd canlynol i aelodau cyfetholedig (Tabl 6) (sydd â hawliau pleidleisio).
39.	Mae amser rhesymol i baratoi cyn cyfarfodydd yn gymwys i'w gynnwys mewn hawliadau a wneir gan aelodau cyfetholedig – gall swyddog priodol benderfynu faint cyn y cyfarfod.
40.	Gellir cynnwys amser teithio i'r cyfarfod ac oddi yno yn yr hawliadau am daliadau a wneir gan aelodau cyfetholedig (hyd at uchafswm y gyfradd ddyddiol).
41.	Gall y swyddog priodol yn yr awdurdod bennu ymlaen llaw a yw cyfarfod wedi'i drefnu ar gyfer diwrnod llawn a thelir ffi ar sail y penderfyniad hwn, hyd yn oed os yw'r cyfarfod yn gorffen cyn diwedd pedair awr.
42.	Mae cyfarfodydd sy'n gymwys am daliad ffi yn cynnwys pwyllgorau a gweithgorau eraill (gan gynnwys grwpiau gorchwyl a gorffen), cyfarfodydd rhagarweiniol gyda swyddogion, hyfforddiant a phresenoldeb mewn cynadleddau neu unrhyw gyfarfod ffurfiol arall y gofynnir i aelodau cyfetholedig ei fynychu.
Ad-dalu Costau Gofal	
43.	Mae'n rhaid i'r holl awdurdodau ddarparu ar gyfer ad-dalu costau angenrheidiol ar gyfer gofal am blant ac oedolion dibynnol (a roddir gan ofalwyr anffurfiol neu ffurfiol) ac ar gyfer anghenion cymorth personol hyd at uchafswm o £403 y mis. Rhaid i'r ad-daliad fod am y costau ychwanegol a ysgwyddwyd gan aelodau er mwyn iddynt gyflawni eu dyletswyddau cymeradwy. Dim ond ar ôl dangos derbynebaw gan y gofalwr y dylid ad-dalu'r costau.
Cyngorau Tref a Chymuned	
44.	Mae'n rhaid i gyngorau tref a chymuned dalu £150 y flwyddyn i bob un o'u haelodau am gostau a ysgwyddir mewn perthynas â defnyddio'r ffôn, technoleg gwybodaeth, defnyddiau traul a.y.b.
45.	Mae'n rhaid i gyngorau tref a chymuned yng Ngrŵp A wneud taliad blynyddol o £500 yr un i isafswm o 1 ac uchafswm o 5 aelod i gydnabod cyfrifoldebau penodol. Mae hyn yn ychwanegol at y taliad o £150 am gostau a threuliau.
46.	Mae gan gyngorau tref a chymuned yng Ngrwpiau B, C neu D yr awdurdod i wneud taliad blynyddol o £500 yr un i hyd at 5 aelod i gydnabod cyfrifoldebau penodol. Mae hyn yn ychwanegol at y taliad o £150 am gostau a threuliau os gwneir hwnnw.

47.	<p>Penderfyniad 48: Mae gan gynghorau tref a chymuned yr awdurdod i dalu costau teithio pob aelod ar gyfer mynychu dyletswyddau cymeradwy. Rhaid i daliadau o'r fath fod yn gostau gwirioneddol teithio ar gludiant cyhoeddus neu lwfansau milltiroedd Cyllid a Thollau Ei Mawrhydi fel y nodir isod:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 45c y filltir - hyd at 10,000 o filltiroedd yn y flwyddyn. - 25c y filltir - dros 10,000 o filltiroedd. - 5c y filltir y teithiwr a gludir ar fusnes yr awdurdod. - 24c y filltir – beiciau modur preifat. - 20c y filltir – beiciau.
48.	<p>Os yw cyngor tref neu gymuned yn penderfynu bod angen arhosiad dros nos ar gyfer dyletswydd benodol, gall roi awdurdod i ad-dalu treuliau cynhaliaeth i'w aelodau yn ôl y cyfraddau uchaf a nodir isod, ar sail hawliadau gyda derbynebaw:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lwfans o £28 y cyfnod o 24 awr ar gyfer prydau bwyd, gan gynnwys brechwast pan na fydd wedi'i gynnwys. - £200 – Llundain dros nos - £95 – rhywle arall dros nos. - £30 – aros gyda ffrindiau a/neu deulu dros nos.
49.	<p>Mae gan gynghorau tref a chymuned yr awdurdod i dalu iawndal am golled ariannol i bob un o'u haelodau, lle mae colled o'r fath wedi cael ei hysgwyddo mewn gwirionedd, o ganlyniad i fod yn bresennol i gyflawni dyletswyddau cymeradwy fel a ganlyn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hyd at £34.00 am bob cyfnod nad yw'n fwy na 4 awr: - Hyd at £68.00 am bob cyfnod sy'n fwy na 4 awr ond nad yw'n fwy na 24 awr.
50.	<p>Mae gan gynghorau tref a chymuned yr awdurdod i ddarparu ar gyfer ad-dalu costau angenrheidiol ar gyfer gofal am blant ac oedolion dibynnol (a roddir gan ofalwyr anffurfiol neu ffurfiol) ac ar gyfer anghenion cymorth personol hyd at uchafswm o £403 y mis. Rhaid i'r ad-daliad fod am y costau ychwanegol a ysgwyddwyd gan aelodau er mwyn iddynt gyflawni eu dyletswyddau cymeradwy. Dim ond ar ôl dangos derbynebaw gan y gofalwr y dylid ad-dalu'r costau.</p>
51.	<p>Mae gan gynghorau tref a chymuned yr awdurdod i ddarparu taliad Pennaeth Dinesig i faer/cadeirydd y cyngor hyd at uchafswm o £1,500 i gyflawni swyddogaethau'r swydd honno. Mae hyn yn ychwanegol at y taliad o £150 ar gyfer costau a threuliau os gwneir hwnnw.</p>
52.	<p>Mae gan gynghorau tref a chymuned yr awdurdod i ddarparu taliad Dirprwy Bennaeth Dinesig i ddirprwy faer/dirprwy gadeirydd y cyngor hyd at uchafswm o</p>

	£500 i gyflawni swyddogaethau'r swydd honno. Mae hyn yn ychwanegol at y taliad o £150 ar gyfer costau a threuliau os gwneir hwnnw.
--	--

Atodiad 2: Rheoliadau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol (IRPW) ar gyfer:

- a) darparu cydnabyddiaeth ariannol i aelodau ac aelodau cyfetholedig awdurdodau perthnasol**
- b) ar gyfer swyddogaethau sy'n ymwneud â chyflogau penaethiaid gwasanaeth taledig yr awdurdodau lleol**
- c) Prif Swyddogion Prif Gyngorau**

Cyflwyniad

Mae Rhan 8 (adrannau 141 i 160) ac atodlen 2 a 3 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 (y Mesur) yn nodi'r trefniadau ar gyfer taliadau a phensiynau aelodau awdurdodau perthnasol a swyddogaethau a chyfrifoldebau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol (y Panel).

Mae Adrannau 62-67 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 yn diwygio adrannau 142, 143, 144, 147, 148 ac 151 y Mesur ac yn rhoi pwerau ychwanegol i'r Panel.

Mae'r pwerau a geir yn rhan 8 ac atodlenni 2 a 3 o'r Mesur (fel y'u diwygiwyd) wedi disodli'r Offerynnau Statudol canlynol:

- Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Lwfansau i Aelodau Cyngorau Sir a Chyngorau Bwrdeistref Sirol ac Awdurdodau Parciau Cenedlaethol) (Cymru) 2002 (Rhif 1895 (Cy.196)).
- Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Lwfansau i Aelodau Awdurdodau Tân) (Cymru) 2004 (Rhif 2555 (Cy.227)).
- Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Lwfansau i Aelodau) (Cymru) 2007 (Rhif 1086 (Cy.115)).

Mae'r Mesur hefyd wedi disodli'r adrannau yn Neddf Llywodraeth Leol 1972, Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989 a Deddf Llywodraeth Leol 2000 sy'n ymwneud â thaliadau i gynghorwyr yng Nghymru.

Nodir y lwfansau ar gyfer aelodau cynghorau tref a chymuned yn Rhan 5 o'r Rheoliadau hyn. Dirymwyd Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Lwfansau i Aelodau Cynghorau Cymuned) (Cymru) 2003 (Rhif 895 (Cy. 115)) ar 1 Ebrill 2013.

Rhan 1

Cyffredinol

1. a. Teitl byr y Rheoliadau hyn yw: "Rheoliadau IRPW".

- b. Daeth Rheoliadau IRPW i rym ar 1 Ebrill 2012. Nodir y dyddiad gweithredu ar gyfer pob awdurdod perthnasol yn yr Adroddiad Blynyddol neu Adroddiad Atodol y Panel.
- c. Mae'n ofynnol i Awdurdodau Iunio rhestr o daliadau i aelodau ac aelodau cyfetholedig erbyn 31 Gorffennaf bob blwyddyn, er mwyn iddynt allu eu cyflwyno i'r Panel a'u cyhoeddi (gweler paragraff 46).

Dehongli

2. Yn Rheoliadau IRPW:

- Ystyr “Deddf 1972” yw Deddf Llywodraeth Leol 1972.
- Ystyr “Deddf 2000” yw Deddf Llywodraeth Leol 2000.
- “Ystyr “Deddf 2013” yw Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013.
- Ystyr “lwfans” yw'r union swm neu'r uchafswm y gellir ei ad-dalu i aelodau ac aelodau cyfetholedig awdurdod perthnasol am gostau yr aethpwyd iddynt yn anochel wrth gyflawni busnes swyddogol yr awdurdod perthnasol.
- Ystyr “adroddiad blynyddol” yw adroddiad a luniwyd gan y Panel yn unol ag adran 145 o'r Mesur.
- Mae ystyr “dyletswydd gymeradwy” mewn perthynas â chynghorau tref a chymuned fel y nodir yn Rhan 5 o'r Rheoliadau hyn
- Mae ystyr “Lwfans Mynychu” mewn perthynas â chynghorau cymuned neu dref fel y nodir yn Rhan 5 o'r Rheoliadau hyn.
- Ystyr “awdurdod” yw awdurdod perthnasol yng Nghymru fel y'i diffinnir yn Adran 144(2) o'r Mesur ac mae'n cynnwys awdurdod lleol (cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol), awdurdod Parc Cenedlaethol ac awdurdod tân ac achub yng Nghymru, cyngor cymuned neu dref.
- Mae i “Cyflog Sylfaenol” yr un ystyr ag a nodir ym mharagraff 6 o'r Rheoliadau hyn a gellir ei amodi fel “Cyflog Sylfaenol ALI” i gyfeirio at gyflog sylfaenol aelod o brif gyngor; “Cyflog Sylfaenol Parc Cenedlaethol” i gyfeirio at gyflog sylfaenol aelod o awdurdod Parc Cenedlaethol; a “Cyflog Sylfaenol awdurdod tân ac achub” i gyfeirio at Gyflog Sylfaenol aelod o awdurdod tân ac achub yng Nghymru.
- Mae i “Prif Swyddog” prif awdurdod yr ystyr a ddiffinnir yn Neddf Lleoliaeth 2011
- “Pennaeth Dinesig” yw'r sawl a etholwyd gan y cyngor i gyflawni dyletswyddau cadeirydd y cyngor hwnnw, ac mae wedi'i ddynodi'n faer neu'n gadeirydd.
- Mae “pwyllgor” yn cynnwys is-bwyllgor.
- Mae "cyngor tref neu gymuned" yn golygu mewn perthynas â Rhan 8 y Mesur, cyngor cymuned fel y'i diffinnir yn adran 33 Deddf Llywodraeth Leol 1972 neu gyngor tref yn unol ag adran 245B yr un Ddeddf.

- Ystyr “drafft ymgynghori” yw drafft adroddiad Blynyddol neu Atodol a luniwyd gan y Panel o dan Adran 146 (7) neu 147(8) o'r Mesur, y mae'n rhaid i'r Panel ystyried sylwadau a gyflwynwyd arno.
- “Awdurdod cyfansoddol” – yn achos awdurdodau Parciau Cenedlaethol awdurdod lleol a leolir o fewn ardal awdurdod Parc Cenedlaethol yw hwn; yn achos awdurdodau tân ac achub yng Nghymru awdurdod lleol a leolir o fewn ardal awdurdod tân ac achub yw hwn.
- Ystyr “grŵp rheoli” yw grŵp gwleidyddol mewn awdurdod lleol lle mae unrhyw un o'i aelodau yn rhan o'r pwyllgor gweithredol.
- Mae i “aelod cyfetholedig” yr ystyr a nodir yn adran 144 (5) o'r Mesur, hynny yw'r rhai sydd â'r hawl i bleidleisio ar faterion sy'n dod o fewn maes y pwyllgor y maent yn gwasanaethu arno.
- Mae i “ffi aelod cyfetholedig” yr un ystyr ag a nodir ym mharagraff 19 o'r Rheoliadau hyn.
- Mae i “Costau Gofal” yr un ystyr ag a nodir ym mharagraff 21 o'r Rheoliadau hyn.
- Ystyr “Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd” yw'r pwyllgor awdurdod lleol a sefydlwyd o dan adran 11 o'r Mesur.
- “Dirprwy Bennaeth Dinesig” yw'r sawl a etholwyd gan y cyngor i fod yn ddirprwy i faer neu gadeirydd y cyngor hwnnw.
- Ystyr “gweithrediaeth” yw gweithrediaeth awdurdod ar ffurf fel y nodir yn adrannau 11(2) i (5) o Ddeddf 2000, fel y'u diwygiwyd gan adran 34 o'r Mesur.
- Mae i “trefniadau gweithredol” yr ystyr a roddir gan adran 10(1) o Ddeddf 2000.
- Mae i “absenoldeb teuluol”, fel y'i diffinnir yn Adran 142 (2)(b) o'r Mesur, yr ystyr a roddir iddo gan Ran 2 o'r Mesur ac a gynhwysir yn y Rheoliadau sy'n ymwneud â hynny.
- Mae ystyr “Lwfans Colled Ariannol” mewn perthynas â chynghorau cymuned neu dref fel y nodir yn Rhan 5 o'r Rheoliadau.
- Ystyr “awdurdod tân ac achub” yw awdurdod a sefydlwyd gan gynllun o dan adran 2 o Ddeddf Gwasanaethau Tân ac Achub 2004 neu gynllun y mae adran 4 o'r Ddeddf honno yn gymwys iddo.
- Ystyr “Pennaeth gwasanaeth cyflogedig” yw fel y dynodwyd o dan adran 4(1) Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989.
- Ystyr Cydbwyllgor Trosolwg a Chraffu yw pwyllgor neu is-bwyllgor a sefydlwyd gan ddau brif gyngor neu fwy o dan Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Cyd-bwyllgorau Trosolwg a Chraffu) (Cymru) 2013.
- Ystyr “grŵp yr wrthblaid fwyaf” yw grŵp gwleidyddol ac eithrio grŵp rheoli sydd â nifer uwch o aelodau nag unrhyw grŵp gwleidyddol arall yn yr awdurdod.
- Ystyr “awdurdod lleol” yw cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol.

- “Ystyr “aelod”, mewn perthynas ag awdurdod lleol neu gyngor cymuned neu dref, yw unigolyn sydd wedi'i ethol i wasanaethu fel cynghorydd i'r awdurdod hwnnw; yn achos awdurdod Parc Cenedlaethol yr ystyr yw aelod a benodwyd gan awdurdod cyfansoddol a hefyd unigolyn a benodwyd gan Weinidogion Cymru; yn achos awdurdodau tân ac achub yr ystyr yw aelod a benodwyd gan awdurdod cyfansoddol.
- Ystyr “awdurdod Parc Cenedlaethol” yw awdurdod Parc Cenedlaethol a sefydlwyd o dan adran 63 o Ddeddf yr Amgylchedd 1995.
- Mae i “busnes swyddogol” yr ystyr a nodir yn Adran 142 (10) o'r Mesur mewn perthynas â thalu lwfansau i ad-dalu costau gofal, teithio a chynhaleithoeth yr aethpwyd iddynt yn anochel gan aelodau ac aelodau cyfetholedig awdurdod perthnasol (ac eithrio cynghorau tref a chymuned) wrth:
  - a. Fynychu cyfarfod o'r awdurdod neu unrhyw un o bwyllgorau'r awdurdod neu unrhyw gorff y mae'r awdurdod yn gwneud penodiadau neu enwebiadau iddo neu unrhyw un o bwyllgorau corff o'r fath.
  - b. Mynychu cyfarfod unrhyw gymdeithas o awdurdodau y mae'r awdurdod yn aelod ohoni.
  - c. Mynychu cyfarfod yr awdurdod ei gynnal gan yr awdurdod neu gan un o bwyllgorau'r awdurdod neu gan un o gydbwyllgorau'r awdurdod ac un neu fwy o awdurdodau eraill.
  - d. Mynychu unrhyw ddigwyddiad hyfforddi neu ddatblygu a gymeradwyir gan yr awdurdod neu ei bwyllgor gweithredol.
  - e. Dyletswydd yr ymgwymerir â hi at ddibenion cyflawni swyddogaethau gweithrediaeth neu mewn cysylltiad â'u cyflawni o fewn yr ystyr a nodir yn Rhan 2 o Ddeddf 2000, fel y'i diwygiwyd.
  - f. Dyletswydd yr ymgwymerir â hi yn unol â rheol sefydlog sy'n ei gwneud yn ofynnol i aelod neu aelodau fod yn bresennol pan fydd dogfennau tendro yn cael eu hagor.
  - g. Dyletswydd yr ymgwymerir â hi mewn cysylltiad â chyflawni unrhyw swyddogaeth sydd gan yr awdurdod i archwilio safle neu awdurdodi archwiliad o safle.
  - h. Dyletswydd yr ymgwymerir â hi gan aelodau prif gynghorau mewn cysylltiad â chyfrifoldebau etholaeth neu ward sy'n deillio o gyflawni swyddogaethau awdurdod lleol.
  - i. Unrhyw ddyletswydd arall a gymeradwyir gan yr awdurdod, neu unrhyw ddyletswydd o ddsbarth a gymeradwyir felly, ac yr ymgwymerir â hi at ddibenion cyflawni swyddogaethau'r awdurdod neu unrhyw un o'i bwyllgorau neu mewn cysylltiad â'u cyflawni.
- Ystyr “grŵp gwleidyddol arall” yw grŵp gwleidyddol ac eithrio grŵp rheoli neu grŵp yr wrthblaid fwyaf (os o gwbl) sy'n cynnwys dim llai na 10 y cant o aelodau'r awdurdod hwnnw

- Ystyr “pwyllgor trosolwg a chraffu” yw pwyllgor yn yr awdurdod sydd â’r pwerau a nodir yn adran 21(2) a (3) o Ddeddf 2000, fel y’u diwygiwyd gan Ran 6 o’r Mesur.
- “Ystyr “Panel” yw Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol fel y nodir yn adran 141(1) ac atodlen 2 o’r Mesur.
- Ystyr "datganiad polisi cyflog" yw datganiad a gynhyrchir gan awdurdod perthnasol o dan adran 38 o Ddeddf Lleoliaeth 2011.
- Ystyr "Aelod llywyddol" yw aelod o brif gyngor sydd wedi ei ddynodi gan y cyngor hwnnw i gyflawni swyddogaethau mewn perthynas â chadeirio ei gyfarfodydd a’i drafodion.
- Ystyr “prif gyngor” yw cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol.
- Mae i “swyddog priodol” yr un ystyr ag yn adran 270(3) o Ddeddf 1972.
- Ystyr "corff cyhoeddus" yw corff fel y’i diffinnir yn adran 67(b) o Ddeddf 2013.
- “Ystyr "darpariaeth gymwys" yw darpariaeth sy’n gwneud amrywiad i benderfyniad blaenorol y Panel (adran 65 (c) o Ddeddf 2013).
- "Awdurdod cymwys perthnasol" yw awdurdod o fewn ystyr adran 63 o Ddeddf 2013, y mae’n ofynnol iddo gynhyrchu datganiad polisi cyflog.
- Diffinnir “awdurdod perthnasol” yn Adran 144(2) o’r Mesur (fel y’i diwygiwyd) ac yn adran 64 o Ddeddf 2013, ac, at ddibenion y Rheoliadau hyn, mae’n cynnwys awdurdod lleol/prif gyngor, cyngor tref neu gymuned, awdurdod Parc Cenedlaethol ac awdurdod tân ac achub yng Nghymru.
- Mae i “materion perthnasol” yr un diffiniad ag a nodir yn Adran 142(2) o’r Mesur.
- Ystyr “rhestr” yw rhestr sy’n nodi penderfyniadau'r awdurdod mewn perthynas â thaliadau sydd i’w gwneud yn ystod y flwyddyn (fel y maent yn ymwneud â’r awdurdod hwnnw) i holl aelodau ac aelodau cyfetholedig yr awdurdod hwnnw.
- Mae i “Uwch Gyflog” yr un ystyr ag a nodir ym mharagraff 11 o’r Rheoliadau hyn a gellir ei amodi fel “Uwch Gyflog Awdurdod Lleol/Prif gyngor” i gyfeirio at uwch gyflog aelod o brif gyngor; “Uwch Gyflog Parc Cenedlaethol” i gyfeirio at uwch gyflog aelod o awdurdod Parc Cenedlaethol; neu “Uwch Gyflog awdurdod Tân ac Achub” i gyfeirio at uwch gyflog aelod o awdurdod Tân ac Achub.
- Mae “absenoldeb oherwydd salwch” yn golygu’r trefniadau a nodir yn yr Adroddiad Blynyddol.
- Mae i “adroddiad atodol” yr ystyr a nodir yn adran 146(4 i 8) o’r Mesur
- Mae i “Iwfans teithio a chynhaliaeth” yr un ystyr ag a nodir ym mharagraff 25 o’r Rheoliadau hyn.
- Mae i “blwyddyn” yr ystyron canlynol:

“blwyddyn ariannol” – cyfnod o ddeuddeng mis sy'n dod i ben ar 31 Mawrth;

“blwyddyn galendr” – y cyfnod o ddeuddeng mis sy'n dod i ben ar 31 Rhagfyr;

“blwyddyn ddinesig” – y flwyddyn sy'n dechrau ar ddyddiad cyfarfod blynyddol yr awdurdod lleol ac yn dod i ben ar y diwrnod cyn y cyfarfod blynyddol y flwyddyn ganlynol; yn achos awdurdodau Parciau Cenedlaethol ac awdurdodau Tân ac Achub dyma'r cyfnod o 12 mis sy'n dilyn cyfarfod blynyddol yr awdurdod.

Rhan 2: Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol i Aelodau/ Aelodau Cyfetholedig

Dechrau cyfnod swydd

3. Mae cyfnod swydd:

- Aelod o awdurdod lleol yn dechrau ar y dyddiad y mae'r aelod hwnnw yn gwneud datganiad ei fod yn derbyn y swydd honno o dan adran 83(1) o Ddeddf 1972.
- Aelod o awdurdod Parc Cenedlaethol sy'n gynghorydd yn dechrau ar y dyddiad y penodir yr aelod hwnnw fel y cyfryw gan awdurdod cyfansoddol ac mae cyfnod swydd aelod a benodwyd gan Lywodraeth Cymru yn dechrau ar ddyddiad y penodiad hwnnw. Mae cyfnod swydd Cadeirydd a Dirprwy Gadeirydd yr awdurdod Parc Cenedlaethol yn dechrau ar y dyddiad y'u hetholir gan yr awdurdod hwnnw i'r swydd honno.
- Aelod o awdurdod Tân ac Achub yng Nghymru sy'n gynghorydd yn dechrau ar y dyddiad y penodir yr aelod hwnnw fel y cyfryw gan awdurdod cyfansoddol ac mae cyfnod swydd Cadeirydd a Dirprwy Gadeirydd yr awdurdod tân ac achub yn dechrau ar y dyddiad y'u hetholir gan yr awdurdod hwnnw i'r swydd honno.
- Aelod cyfetholedig o awdurdod perthnasol yn dechrau ar y dyddiad y'i penodir gan yr awdurdod perthnasol.

Rhestr o Gydabyddiaeth Ariannol Aelodau (y Rhestr) (Nid yw'n berthnasol i gynghorau cymuned neu dref – gweler Rhan 5)

4. Mae'n rhaid i awdurdod lunio rhestr o'r taliadau y mae'n bwriadu eu gwneud i'w aelodau a'i aelodau cyfetholedig bob blwyddyn. Mae'n rhaid i swm y taliadau hynny gyd-fynd â'r penderfyniadau a wnaeth y Panel ar gyfer y flwyddyn honno yn ei Adroddiadau Blynyddol neu Atodol. Mae'n rhaid llunio'r rhestr cyn pen pedair wythnos yn dilyn cyfarfod blynyddol yr awdurdod.

Diwygio'r Rhestr

5. Gall awdurdod ddiwygio'r Rhestr unrhyw bryd yn ystod y flwyddyn (fel y mae'n ymwneud â'r awdurdod) ar yr amod bod y cyfryw ddiwygiadau yn cyd-fynd â phenderfyniadau'r Panel ar gyfer y flwyddyn honno.

Cyflog Sylfaenol

6. Mae'n rhaid i awdurdod ddarparu ar gyfer talu cyflog sylfaenol, fel y'i pennwyd gan y Panel yn ei Adroddiadau Blynyddol neu Atodol, i bob un o'i aelodau. Mae'n rhaid talu'r un cyflog i bob aelod. Yn achos prif gynghorau yn unig, mae'r cyflog hwn yn parhau'n daladwy yn ystod cyfnod o absenoldeb teuluol.
7. Ni all aelod dderbyn mwy nag un Cyflog Sylfaenol gan awdurdod perthnasol, ond gall aelod o un awdurdod perthnasol dderbyn cyflog sylfaenol pellach trwy gael ei benodi'n aelod o awdurdod perthnasol arall (ac eithrio yn yr achos a nodir ym mharagraff 16).
8. Pennir y Cyflog Sylfaenol yn unol ag adran 142(3) o'r Mesur a bydd yn un o'r canlynol:
  - Y swm y mae'n rhaid i'r awdurdod ei dalu i aelod o'r awdurdod.
  - Yr uchafswm y gall yr awdurdod ei dalu i aelod o'r awdurdod.
9. Os bydd cyfnod swydd aelod yn dechrau neu'n dod i ben rywbryd heblaw ar ddechrau neu ar ddiwedd blwyddyn (fel y mae'n ymwneud â'r awdurdod), bydd gan yr aelod hwnnw hawl i gyfran o'r cyflog sylfaenol sy'n cyfateb i'r gyfran o nifer y diwrnodau yn y flwyddyn honno y mae'r aelod yn ei swydd.
10. Os caiff aelod ei atal dros dro neu ei atal dros dro yn rhannol rhag bod yn aelod o awdurdod (gweler Rhan 3 o Ddeddf 2000) mae'n rhaid i'r awdurdod wrthod talu'r rhan o'r cyflog sylfaenol sy'n daladwy i'r aelod hwnnw mewn perthynas â'r cyfrifoldebau neu'r dyletswyddau y mae'r aelod hwnnw wedi'i atal dros dro neu ei atal dros dro yn rhannol rhag eu cyflawni (Adran 155(1) o'r Mesur).

Uwch Gyflog

11. Yn amodol ar baragraffau 12 i 18 gall awdurdod dalu uwch gyflog i aelodau y mae wedi rhoi cyfrifoldebau penodol iddynt. Mae'n rhaid i'r cyfryw daliadau gyd-fynd â phenderfyniad y Panel ar gyfer y flwyddyn honno (fel y mae'n ymwneud â'r awdurdod) y gwneir y taliadau mewn perthynas â hi ac mae'n rhaid eu nodi yn Rhestr yr awdurdod hwnnw. Yn achos prif gynghorau yn unig, bydd uwch gyflog yn parhau'n daladwy yn ystod absenoldeb teuluol deiliad y swydd.
12. Bydd y Panel yn pennu'r canlynol yn ei Adroddiadau Blynyddol neu Atodol:

- Y categorïau o aelodau sy'n gymwys i gael uwch gyflog na fyddant, o bosibl, yr un fath ar gyfer pob awdurdod neu categori o awdurdod
  - Y disgresiwn sydd ar gael i awdurdodau o ran talu uwch gyflogau na fyddant, o bosibl, yr un fath ar gyfer pob awdurdod neu categori o awdurdod.
13. Bydd yr uwch gyflogau sy'n daladwy yn cydymffurfio ag adran 142(3) o'r Mesur a byddant yn nodi:
- Y swm y mae'n rhaid i awdurdod perthnasol ei dalu i aelod o'r awdurdod.
  - Yr uchafswm y gall awdurdod perthnasol ei dalu i aelod o'r awdurdod.
14. Bydd yr uwch gyflog yn gyfuniad o'r cyflog sylfaenol a swm ychwanegol ar gyfer y cyfrifoldeb penodol perthnasol a bennwyd gan y Panel yn ei Adroddiadau Blynyddol neu Atodol. Mae'n bosibl na fydd y swm hwn yr un fath ar gyfer pob awdurdod neu categori o awdurdod.
15. Bydd y Panel, yn ei Adroddiadau Blynyddol neu Atodol, yn pennu naill ai'r gyfran uchaf o'i aelodaeth neu gyfanswm yr aelodau y gall awdurdod dalu uwch gyflogau iddynt. Ni all y ganran fod yn uwch na hanner cant y cant heb ganiatâd penodol Gweinidogion Cymru (Adran 142(5) o'r Mesur). Yn achos prif gynghorau yn unig gellir mynd y tu hwnt i'r gyfran neu'r nifer uchaf i gynnwys talu uwch gyflog i aelod ychwanegol a benodir i ddirprwyo dros dro yn ystod absenoldeb teuluol deiliad swydd ag uwch gyflog (yn amodol ar y terfyn o 50%).
- 15(a). Yn achos prif gynghorau, Awdurdodau Tân ac Achub ac Awdurdodau Parciau Cenedlaethol gellir mynd y tu hwnt i'r gyfran neu'r nifer uchaf i gynnwys talu uwch gyflog i aelod ychwanegol a benodir i ddirprwyo dros dro yn ystod absenoldeb oherwydd salwch deiliad swydd ag uwch gyflog fel y pennwyd yn yr Adroddiad Blynyddol neu mewn Adroddiad Atodol.
- 15(b). Mae taliadau i gadeiryddion Cydbwyllgorau neu Is-bwyllgorau i Gydbwyllgorau Trosolwg a Chraffu yn ychwanegol at y gyfran uchaf o'i aelodaeth y gall awdurdod dalu uwch gyflogau iddynt yn amodol ar yr uchafswm cyffredinol o hanner cant y cant sydd wedi'i gynnwys yn Adran 142(5) o'r Mesur. Bydd y Panel yn pennu symiau taliadau o'r fath mewn Adroddiad Blynyddol neu Atodol.
16. Ni ddylai awdurdod dalu mwy nag un uwch gyflog i unrhyw aelod. Ni all aelod o brif gyngor sy'n cael uwch gyflog fel arweinydd awdurdod lleol neu aelod o weithrediaeth awdurdod lleol (y mae'r Panel wedi pennu ei fod yn llawn-amser) gael ail gyflog fel aelod a benodir i wasanaethu ar awdurdod parc cenedlaethol neu awdurdod tân ac achub yng Nghymru.
- 16(a). Nid yw paragraff 16 yn berthnasol i daliadau a wneir i gadeirydd Cydbwyllgor neu Is-bwyllgor i Gydbwyllgor Trosolwg a Chraffu sy'n cael uwch gyflog am rôl nad yw wedi'i dosbarthu fel un sy'n gyfwerth ag amser llawn. Mae'n parhau i fod yn berthnasol i arweinwyr neu aelodau gweithrediaeth.

17. Os nad oes gan aelod, trwy gydol y flwyddyn, gyfrifoldebau penodol sy'n rhoi hawl iddo gael uwch gyflog, bydd tâl yr aelod hwnnw'n gyfran o'r cyflog sy'n cyfateb i'r gyfran o nifer y diwrnodau yn y flwyddyn honno y mae'r aelod hwnnw'n ysgwyddo'r cyfryw gyfrifoldeb.
18. Os caiff aelod ei atal dros dro neu ei atal dros dro yn rhannol rhag bod yn aelod o'r awdurdod (gweler Rhan 3 o Ddeddf 2000) ni ddylai'r awdurdod dalu uwch gyflog yr aelod tra bydd wedi'i atal dros dro (Adran 155(1) o'r Mesur). Os bydd y penderfyniad i'w atal dros dro yn ymwneud â'r elfen o'r taliad sy'n ymwneud â'r cyfrifoldeb penodol yn unig, gall yr aelod gadw'r cyflog sylfaenol.

Talu i Aelodau Cyfetholedig

19. Mae'n rhaid i awdurdod perthnasol ddarparu ar gyfer talu ffi i aelod cyfetholedig fel y'i pennwyd gan y Panel yn ei Adroddiadau Blynyddol neu Atodol. Mewn perthynas â'r rheoliad hwn ystyr aelod cyfetholedig yw aelod fel y'i diffinnir yn Adran 144(5) o'r Mesur ac y'i nodir ym mharagraff 2 o'r Rheoliadau hyn.
20. Os caiff aelod cyfetholedig ei atal dros dro neu ei atal dros dro yn rhannol rhag bod yn aelod o awdurdod (gweler Rhan 3 o Ddeddf 2000) ni ddylai'r awdurdod dalu ffi aelod cyfetholedig tra bydd wedi'i atal dros dro (Adran 155(1) o'r Mesur).

Lwfansau

Costau Gofal

21. Mae'n rhaid i awdurdodau ddarparu ar gyfer gwneud ad-daliad i aelodau ac aelodau cyfetholedig awdurdod mewn perthynas â'r cyfryw gostau sy'n gysylltiedig â threfnu gofal ar gyfer plant neu ddibynnyddion neu ar gyfer yr aelod unigol yr aethpwyd iddynt yn anorfod wrth gyflawni busnes swyddogol fel aelod neu aelod cyfetholedig o'r awdurdod hwnnw. Ni ddylid gwneud taliadau o dan y paragraff hwn:
  - Mewn perthynas ag unrhyw blentyn dros bymtheg oed neu ddibynnydd oni bai fod yr aelod/aelod cyfetholedig yn bodloni'r awdurdod bod angen goruchwyliaeth ar y plentyn neu ddibynnydd a achosodd i'r aelod fynd i gostau angenrheidiol ar gyfer gofal y plentyn neu'r dibynnydd hwnnw wrth gyflawni dyletswyddau aelod neu aelod cyfetholedig.
  - I fwy nag un aelod/aelod cyfetholedig o'r awdurdod mewn perthynas â gofal ar gyfer yr un plentyn neu ddibynnydd.
  - I roi mwy nag un ad-daliad ar gyfer gofal i aelod neu aelod cyfetholedig o'r awdurdod na all ddangos er bodd yr awdurdod bod yn rhaid i'r aelod/aelod cyfetholedig wneud trefniadau ar wahân ar gyfer gofalu am wahanol blant neu ddibynnyddion.
22. Mae'r Panel yn pennu'r uchafswm o ran costau gofal sy'n daladwy gan awdurdod yn ei Adroddiadau Blynyddol neu Atodol.

23. Os caiff aelod/aelod cyfetholedig ei atal dros dro neu ei atal dros dro yn rhannol rhag bod yn aelod neu'n aelod cyfetholedig o'r awdurdod (gweler Rhan 3 o Ddeddf 2000) mae'n rhaid i'r awdurdod beidio â thalu'r rhan o'r ad-daliad costau gofal sy'n daladwy i'r aelod/aelod cyfetholedig hwnnw mewn perthynas â'r cyfrifoldebau neu'r dyletswyddau y mae'r aelod/aelod cyfetholedig wedi'i atal dros dro neu wedi'i atal dros dro yn rhannol rhag eu cyflawni (Adran 155(1) o'r Mesur).
24. Mae'n rhaid i Restr awdurdod nodi uchafswm yr ad-daliadau costau gofal sy'n daladwy bob mis a'i drefniadau ar gyfer cyflwyno hawliadau, gan roi sylw llawn i benderfyniadau'r Panel yn hyn o beth.

Lwfansau teithio a chynhaliaeth

25. Yn amodol ar baragraffau 26 a 27 isod mae gan aelod neu aelod cyfetholedig hawl i gael taliadau gan yr awdurdod ar ffurf lwfansau teithio a chynhaliaeth yn ôl cyfraddau a bennwyd gan y Panel yn ei Adroddiadau Blynyddol neu Atodol. Bwriedir i'r cyfryw lwfansau dalu costau yr aed iddynt gan aelod neu aelod cyfetholedig wrth gyflawni busnes swyddogol yr awdurdod.

(Dim ond i Brif Gyngorau mae paragraffau 26 a 27 yn berthnasol)

26. Dim ond os yw'r awdurdod yn fodlon y gellir cyfiawnhau hynny am resymau economaidd y dylid talu lwfans cynhaliaeth i aelod o awdurdod lleol am gyflawni busnes swyddogol o fewn ffiniau sir neu fwrdeistref sirol lle mae'n aelod. Nid yw hyn yn berthnasol i aelodau cyfetholedig awdurdod lleol sy'n byw y tu allan i'r awdurdod hwnnw.
27. Gall awdurdod lleol wneud darpariaeth, yn amodol ar unrhyw gyfyngiadau yr ystyria'n briodol, i aelodau hawlio costau milltired ar gyfer busnes swyddogol mewn cysylltiad â chyfrifoldebau etholaeth neu ward lle maent yn deillio o gyflawni swyddogaethau'r sir neu'r fwrdeistref sirol.
28. Os caiff aelod neu aelod cyfetholedig ei atal dros dro neu ei atal dros dro yn rhannol rhag bod yn aelod neu'n aelod cyfetholedig o'r awdurdod (gweler Rhan 3 o Ddeddf 2000) mae'n rhaid i'r awdurdod wrthod talu'r lwfans teithio a chynhaliaeth sy'n daladwy i'r aelod/aelod cyfetholedig hwnnw mewn perthynas â'r cyfrifoldebau neu'r dyletswyddau y mae'r aelod wedi'i atal dros dro neu wedi'i atal dros dro yn rhannol rhag eu cyflawni (Adran 155(1) o'r Mesur).

Rhan 3: Darpariaethau pellach

Pensiynau

29. O dan Adran 143 o'r Mesur, gall y Panel wneud penderfyniadau o ran y

trefniadau pensiwn ar gyfer aelodau awdurdodau lleol yn ei Adroddiadau Blynyddol neu Atodol. Gall penderfyniadau o'r fath:

- Nodi'r disgrifiad o aelodau y bydd yn ofynnol i awdurdod lleol dalu pensiwn iddynt.
- Disgrifio'r materion perthnasol y bydd yn ofynnol i awdurdod lleol dalu pensiwn mewn cysylltiad â hwy.
- Gwneud penderfyniadau gwahanol ar gyfer prif gynghorau gwahanol.

Lwfansau i gefnogi swyddogaeth aelod o awdurdod lleol

30. Mae'n rhaid i awdurdod lleol ddarparu ar gyfer gofynion aelod i gyflawni ei rôl a'i gyfrifoldebau yn fwy effeithiol. Y Panel fydd yn pennu sut y dylid darparu'r cymorth hwn yn ei Adroddiadau Blynyddol neu Atodol.

Talu treuliau ymweliadau swyddogol ac ymweliadau cwrteisi

31. Bydd y trefniadau sydd wedi'u cynnwys yn Adran 176 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 yn parhau i fod yn gymwys, ond ni ellir gwneud unrhyw daliad i unigolyn o dan y trefniant hwnnw pan fo taliad wedi'i wneud i'r unigolyn hwnnw yn unol ag unrhyw daliad o weir o dan y Rheoliadau hyn.

Trefniadau mewn perthynas ag absenoldeb teuluol

32. Mae Rhan 2 o'r Mesur yn nodi hawliau aelodau awdurdodau lleol o ran absenoldeb teuluol. Bydd y Panel yn nodi ei benderfyniadau a'r trefniadau gweinyddol ar gyfer talu cyflogau a lwfansau gan brif gynghorau yn hyn o beth yn ei Adroddiadau Blynyddol neu Atodol.

Absenoldeb oherwydd salwch

- 32(a) Bydd trefniadau mewn perthynas ag absenoldeb hirdymor oherwydd salwch gan ddeiliaid uwch gyflogau prif awdurdodau, Awdurdodau Tân ac Achub ac Awdurdodau Parciau Cenedlaethol fel y nodir yn Adroddiad Blynyddol neu Adroddiad Atodol y Panel.

Rhan 4: Cyflogau, lwfansau neu ffioedd

Ad-dalu cyflogau, lwfansau neu ffioedd

33. Mae'n rhaid i awdurdod fynnu bod y cyfryw ran o gyflog, lwfans neu ffi yn cael ei had-dalu pan fydd taliad eisoes wedi'i wneud ar gyfer unrhyw gyfnod pan fydd yr aelod neu'r aelod cyflogedig dan sylw:
- wedi'i atal dros dro neu wedi'i atal dros dro yn rhannol rhag cyflawni dyletswyddau neu gyfrifoldebau'r aelod/aelod cyfetholedig hwnnw yn unol â Rhan 3 o Ddeddf 2000 neu Reoliadau a wnaed o dan y Ddeddf honno.

- yn peidio â bod yn aelod neu'n aelod cyfetholedig o'r awdurdod.
- neu heb fod â hawl, mewn unrhyw ffordd, i gael cyflog, lwfans neu ffi mewn perthynas â'r cyfnod hwnnw.

Peidio â derbyn cyflogau, lwfansau neu ffioedd

34. O dan Adran 154 o'r Mesur gall unrhyw aelod neu aelod cyfetholedig, ddewis drwy hysbysu swyddfa briodol yr awdurdod yn ysgrifenedig, peidio â derbyn unrhyw ran o'i hawl i gael cyflog, lwfans neu ffi a bennwyd gan y Panel ar gyfer y flwyddyn benodol honno (fel y mae'n ymwneud â'r awdurdod).

Rhan 5: Darpariaethau penodol sy'n ymwneud â chynghorau tref a chymuned ("y cyngor")

Dehongli

35. At ddibenion y Rhan hon, ystyr aelod yw aelod etholedig ac aelod cyfetholedig.

Lwfansau

36. Lwfansau:
- Gall y cyngor, os yw'n penderfynu, wneud taliad blynyddol i aelodau mewn perthynas â'r costau a gaiff eu gwario wrth gyflawni rôl aelod. Nodir yr uchafswm sy'n daladwy yn Adroddiad Blynyddol neu Atodol y Panel.
  - Gall y cyngor, os yw'n penderfynu, wneud taliadau i aelodau mewn perthynas â chostau teithio i fynychu dyletswyddau cymeradwy y tu mewn neu'r tu allan i ardal y cyngor. Nodir y swm y gellir ei hawlio yn Adroddiad Blynyddol neu Atodol y Panel.
  - Gall y cyngor, os yw'n penderfynu, ad-dalu treuliau cynhaliaeth i'w aelodau pan fyddant yn mynychu dyletswyddau cymeradwy y tu mewn neu'r tu allan i ardal y cyngor. Nodir y trefniadau ar gyfer ad-dalu yn Adroddiad Blynyddol neu Atodol y Panel.
  - Gall y cyngor, os yw'n penderfynu, dalu iawndal am Golled Ariannol i'w aelodau lle mae colled o'r fath wedi digwydd trwy fynychu dyletswyddau cymeradwy y tu allan i ardal y cyngor. Nodir y Lwfansau yn Adroddiad Blynyddol neu Atodol y Panel.
  - Gall y cyngor, os yw'n penderfynu, dalu lwfans i gadeirydd neu faer y cyngor at ddibenion cyflawni swyddogaethau'r swydd honno. Nodir y lwfans yn Adroddiad Blynyddol neu Atodol y Panel.
  - Gall y cyngor, os yw'n penderfynu, dalu lwfans cyfrifoldeb i nifer o'i aelodau fel y nodir yn Adroddiad Blynyddol y Panel.
  - Gall y cyngor, os yw'n penderfynu, ad-dalu costau gofal i aelod fel y nodir yn Adroddiad Blynyddol y Panel.

37. Gall aelod ddewis peidio â derbyn unrhyw ran o'i hawl i gael lwfans dan y Rheoliadau hyn trwy hysbysu swyddog priodol y cyngor yn ysgrifenedig.
38. Mae'n rhaid i aelod sy'n hawlio iawndal am Golled Ariannol lofnodi datganiad nad yw'r aelod wedi gwneud, nac yn bwriadu gwneud, unrhyw hawliad arall mewn perthynas â'r mater y mae'r hawliad yn ymwneud ag ef.
39. "Ystyr "Dyletswydd Gymeradwy" dan y Rhan hon yw
- i. Mynychu cyfarfod o'r cyngor neu unrhyw un o bwyllgorau neu is-bwyllgorau'r cyngor neu unrhyw gorff arall y mae'r cyngor yn penodi neu'n enwebu pobl iddo neu unrhyw un o bwyllgorau neu is-bwyllgorau corff o'r fath.
  - ii. Mynychu unrhyw gyfarfod arall a awdurdodir gan y cyngor neu gan un o bwyllgorau neu is-bwyllgorau'r cyngor, neu un o gydbwyllgorau'r cyngor ac un neu fwy o gynghorau, neu is-bwyllgor i gydbwyllgor o'r fath, ar yr amod bod o leiaf ddau aelod o'r cyngor wedi cael eu gwahodd a, lle caiff y cyngor ei rannu'n grwpiau gwleidyddol, bod o leiaf ddau grŵp o'r fath wedi'u gwahodd.
  - iii. Mynychu cyfarfod unrhyw gymdeithas ar gyfer cynghorau y mae'r cyngor yn aelod ohoni.
  - iv. Mynychu unrhyw ddigwyddiad hyfforddi neu ddatblygu a gymeradwyir gan y cyngor.
  - v. Unrhyw ddyletswydd arall a gymeradwyir gan y cyngor neu ddyletswydd o fath a gymeradwyir gan y cyngor i gyflawni ei swyddogaethau neu swyddogaethau unrhyw un o'i bwyllgorau neu is-bwyllgorau.

Rhan 6: Amrywiol

Trefniadau ar gyfer taliadau

40. Mae'n rhaid i Restr awdurdod nodi'r trefniadau ar gyfer talu cyflogau, lwfansau a ffioedd i holl aelodau ac aelodau cyfetholedig yr awdurdod hwnnw. Gellir gwneud y taliadau hynny ar yr adegau ac mor reolaidd ag a bennir gan yr awdurdod.

Hawliadau

41. Mae'n rhaid i awdurdod nodi terfyn amser rhwng y dyddiad y mae hawl i lwfans teithio neu gynhafiaeth yn digwydd a phan fydd yn rhaid i gais am y lwfansau hynny gael ei wneud gan y sawl y maent yn daladwy iddo. Fodd bynnag, nid yw hyn yn rhwystro awdurdod rhag gwneud taliad os na hawlir y lwfans o fewn y cyfnod a nodwyd.
42. Mae'n rhaid cyflwyno derbynebaw priodol sy'n profi costau gwirioneddol gydag

unrhyw hawliad am lwfans teithio neu lwfans cynhaliaeth yn unol â'r Rheoliadau hyn (ac eithrio ceisiadau am gostau teithio mewn cerbyd modur preifat.

Osgoi dyblygu

43. Mae'n rhaid i hawliad am lwfans teithio neu lwfans cynhaliaeth gynnwys datganiad wedi'i lofnodi gan yr aelod neu'r aelod cyfetholedig yn nodi nad yw'r aelod/aelod cyfetholedig wedi gwneud ac na fydd yn gwneud unrhyw hawliad arall mewn perthynas â'r mater y mae'r hawliad yn ymwneud ag ef neu mae'n rhaid anfon datganiad o'r fath gyda'r hawliad.

Cofnodion o gyflogau, lwfansau a ffioedd

44. Mae'n rhaid i awdurdod gadw cofnod o'r taliadau a wnaed yn unol â'r Rheoliadau hyn. Mae'n rhaid i'r cofnod:
- Nodi enw'r derbynnnydd a swm a natur pob taliad.
  - Bod ar gael, ar bob adeg resymol, i'w archwilio (am ddim) gan unrhyw etholwr llywodraeth leol (o fewn ystyr adran 270(1) o Ddeddf 1972) yn ardal yr awdurdod.
  - Alluogi unigolyn sydd â hawl i archwilio'r cofnod wneud copi o unrhyw ran ohono ar ôl talu unrhyw ffi resymol y gall yr awdurdod ofyn amdani.

Gofynion o ran cyhoeddusrwydd

(Mae cynnwys gofynnol gofynion o ran cyhoeddusrwydd wedi'i gynnwys mewn atodiad wrth yr Adroddiad Blynyddol)

45. Mae'n rhaid i awdurdod, cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl penderfynu ar ei Restr Cydnabyddiaeth Ariannol ar gyfer y flwyddyn o dan y Rheoliadau hyn ac unrhyw Adroddiad gan y Panel, a heb fod yn hwyrach na 31 Gorffennaf yn y flwyddyn y mae'r Rhestr yn cyfeirio ati, wneud trefniadau ar gyfer cyhoeddi'r Rhestr yn ardal yr awdurdod. **(Nid yw'r adran hon yn berthnasol i gynghorau tref a chymuned).**
46. Cyn gynted ag y bo'n ymarferol, a heb fod yn hwyrach na 30 Medi ar ôl diwedd blwyddyn, mae'n rhaid i awdurdod wneud trefniadau ar gyfer cyhoeddi, yn ardal yr awdurdod, y cyfanswm a dalwyd ganddo i bob aelod/aelod cyfetholedig mewn perthynas â chyflog sylfaenol, uwch gyflog, ffi aelod cyfetholedig, ad-daliadau costau gofal, lwfansau teithio a chynhaliaeth. **(Mae'r adran hon yn berthnasol i bob awdurdod perthnasol.)**
47. O fewn yr un terfyn amser ac yn yr un modd, mae'n rhaid i awdurdod lleol wneud trefniadau ar gyfer cyhoeddi unrhyw gydnabyddiaeth ariannol ychwanegol a dderbyniodd aelod a enwebwyd neu a benodwyd i awdurdod perthnasol arall. **(Mae'r adran hon yn berthnasol i'r prif gynghorau yn unig).**

Cyhoeddusrwydd i Adroddiadau'r Panel

48. O dan Adran 146(7) (a) a (b) o'r Mesur, bydd y Panel yn anfon drafft ymgynghori o'i Adroddiad Blynyddol neu Adroddiad Atodol i bob awdurdod perthnasol i'w ddsbarthu i aelodau ac aelodau cyfetholedig yr awdurdod, er mwyn i aelodau/aelodau cyfetholedig gyflwyno sylwadau arno i'r Panel, o fewn cyfnod o wyth wythnos fel arfer.
49. Yn ei Adroddiadau Blynyddol neu Atodol bydd y Panel yn nodi'r trefniadau ar gyfer cyhoeddi ei Adroddiadau yn unol ag Adran 151 ac Adran 152 o'r Mesur.

Monitro Cydymffurfiaeth â Phenderfyniadau'r Panel

50. Mae Adran 153 o'r Mesur yn nodi bod yn rhaid i awdurdodau perthnasol gydymffurfio â'r gofynion a osodir gan y Panel yn ei Adroddiadau Blynyddol. Mae hefyd yn rhoi pŵer i'r Panel fonitro'r taliadau a wneir gan awdurdodau perthnasol a'i gwneud yn ofynnol i'r wybodaeth a nodir gan y Panel gael ei darparu. Nodir y gofynion o dan yr adran hon yn Adroddiad Blynyddol y Panel.

Atodiad 3: Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol Aelodau

1. Mae'n rhaid i brif gynghorau, awdurdodau parciau cenedlaethol (APCau) ac awdurdodau tân ac achub (ATAau) yng Nghymru (ond nid cynghorau tref a chymuned) gynnal Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol flynyddol ('y Rhestr') sy'n cyd-daro â phenderfyniadau'r Panel ynghylch cyflogau i aelodau a thaliadau i aelodau cyfetholedig ac y mae'n rhaid iddi gynnwys yr wybodaeth ganlynol:

Mewn perthynas â phrif gyngor:

Enwau aelodau a fydd yn cael y cyflog sylfaenol yn unig a'r swm i'w dalu.

- a. Enwau'r aelodau a fydd yn cael uwch gyflog Band 1 a Band 2, y swydd a'r portffolio sydd ganddynt a'r swm i'w dalu.
- b. Enwau'r aelodau a fydd yn cael uwch gyflog Band 3, Band 4 a Band 5, y swydd a'r portffolio sydd ganddynt a'r swm i'w dalu.
- c. Enwau'r aelodau a fydd yn cael cyflog dinesig a'r swm i'w dalu.
- d. Enwau'r aelodau a fydd yn cael ffi aelod cyfetholedig a ph'un a ydynt yn gadeirydd ynteu'n aelod cyffredin a'r swm i'w dalu.
- e. Enwau'r aelodau a fydd yn derbyn uwch gyflog fel cadeirydd Cydbwyllgor neu Is-bwyllgor i Gydbwyllgor Trosolwg a Chraffu a'r swm i'w dalu.
- f. Enwau'r aelodau a fydd yn cael uwch gyflog penodol neu ychwanegol a gymeradwywyd gan y Panel a'r swm i'w dalu.

Mewn perthynas ag Awdurdodau Parciau Cenedlaethol ac Awdurdodau Tân ac Achub:

- a. Enwau'r aelodau a fydd yn cael y cyflog sylfaenol yn unig a'r swm i'w dalu
  - b. Enw'r Aelod a fydd yn cael uwch gyflog fel cadeirydd yr awdurdod a'r swm i'w dalu.
  - c. Enwau'r aelodau a fydd yn cael uwch gyflog fel is-gadeirydd pwyllgor a'r swm i'w dalu.
  - d. Enwau'r aelodau a fydd yn cael ffi aelod cyfetholedig a pha un a ydynt yn gadeirydd neu'n aelod cyffredin a'r symiau i'w talu.
2. Mae'n rhaid hysbysu'r Panel ynghylch diwygiadau a wneir i'r Rhestr yn ystod blwyddyn y cyngor cyn gynted ag y bo'n ymarferol.
  3. Mae'n rhaid i brif gynghorau gadarnhau yn eu Rhestr flynyddol nad ydynt wedi mynd dros uchafswm yr uwch gyflogau a bennwyd ar gyfer y cyngor.
  4. Mae'n rhaid i brif gynghorau, APCau ac ATAau gynnwys datganiad o dreuliau y gellir eu caniatáu a'r dyletswyddau y gellir eu hawlio mewn perthynas â hwy

ar gyfer gofal, teithio a chynhaliaeth yn eu Rhestr flynyddol sy'n cyd-daro â phenderfyniadau'r Panel.

5. Mae'n rhaid i'r Rhestr nodi'r trefniadau ar gyfer talu cyflogau, lwfansau a ffioedd i holl aelodau ac aelodau cyfetholedig yr awdurdod perthnasol (Rheoliad 35 Pwyllgor Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol); y trefniadau ar gyfer hawlio costau gofal, treuliau teithio a chynhaliaeth (Rheoliadau 24 a 36-37 Pwyllgor Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol); y trefniadau ar gyfer osgoi dyblygu (Rheoliad 38 Pwyllgor Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol); a'r trefniadau ar gyfer ad-dalu cyflogau, lwfansau a ffioedd (Rheoliad 33 Pwyllgor Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol). Mae'n rhaid i'r rhestr hon hefyd gynnwys y dyletswyddau y gall aelodau ac aelodau cyfetholedig hawlio treuliau teithio, cynhaliaeth ac ad-daliadau costau gofal mewn perthynas â hwy.
6. Mae'n rhaid i brif gynghorau ddatgan y canlynol yn y Rhestr:
  - A oes datganiad o gyfrifoldeb sylfaenol cynghorydd wedi'i wneud.
  - A oes disgrifiadau o rôl deiliaid swyddi ag uwch gyflog wedi'u llunio.
  - A gedwir cofnodion o bresenoldeb cynghorwyr.
  - A gaiff adroddiadau blynyddol eu llunio gan gynghorwyr a'u cyhoeddi ar wefan y cyngor.
7. Mae'n rhaid i brif gynghorau, APCau ac ATAAu wneud trefniadau ar gyfer cyhoeddi'r Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol i Aelodau cyn gynted ag y bo'n ymarferol a heb fod yn hwyrach na 31 Gorffennaf yn y flwyddyn y mae'n berthnasol iddi. Dylid anfon hon at y Panel heb fod yn hwyrach na'r dyddiad hwn. Dylid cyhoeddi'r Rhestr mewn modd sy'n rhoi mynediad hawdd i aelodau'r cyhoedd.
8. Mae'n rhaid anfon y Rhestr at ysgrifenyddiaeth y Panel erbyn 31 Gorffennaf bob blwyddyn.

Atodiad 4: Cyhoeddi Cydnabyddiaeth Ariannol – Gofynion y Panel

Yn unol ag Adran 151 o'r Mesur, mae'r Panel yn gwneud y canlynol yn ofynnol:

1. Mae'n rhaid i awdurdodau perthnasol gyhoeddi Datganiad o Daliadau a wnaed i'w aelodau (gan gynnwys cadeiryddion Cydbwyllgorau Trosolwg a Chraffu neu is-bwyllgorau i Gydbwyllgorau Trosolwg a Chraffu). Mae'n rhaid cyhoeddi'r wybodaeth hon ar ffurf ac mewn lleoliad sy'n hygyrch i aelodau'r cyhoedd fan bellaf erbyn 30 Medi yn dilyn diwedd y flwyddyn y mae'r taliadau'n berthnasol iddi a'i darparu ar gyfer y Panel hefyd o fewn yr un terfyn amser. Mae'n rhaid darparu'r wybodaeth ganlynol:
  - a. Swm y cyflog sylfaenol, yr uwch gyflog, y cyflog dinesig a'r ffi aelod cyfetholedig a dalwyd i bob aelod/aelod cyfetholedig o'r awdurdod perthnasol a enwir gan gynnwys achosion lle dewisodd yr aelod beidio â chael y cyfan neu ran o'r cyflog, neu'r ffi ar gyfer blwyddyn y Cyngor sydd dan sylw. Lle talwyd uwch gyflog, dylid darparu teitl yr uwch swydd a ddelir.
  - b. Y taliadau a wnaed gan gynghorau tref a chymuned i aelodau a enwir fel:
    - Taliadau mewn perthynas â defnyddio'r ffôn, technoleg gwybodaeth, deunyddiau traul a.y.b.
    - Taliadau cyfrifoldeb
    - Lwfansau a dalwyd i faer/cadeirydd a dirprwy faer/dirprwy gadeirydd
    - Iawndal am Golled Ariannol
    - Costau a ysgwyddwyd mewn perthynas â theithio a chynhaliaeth
    - Ad-daliadau costau gofal (gweler paragraff f isod)
  - c. Yr holl dreuliau teithio a chynhaliaeth, ad-daliadau costau gofal (gweler paragraff f isod) a thaliadau eraill a gafodd pob aelod ac aelod cyfetholedig a enwir o'r awdurdod perthnasol, gyda phob categori wedi'i nodi ar wahân.
  - d. Swm unrhyw daliadau pellach a gafodd unrhyw aelod a enwir a oedd wedi'i enwebu i, neu'i benodi gan awdurdod perthnasol arall neu gorff cyhoeddus arall yn ôl y diffiniad yn Adran 67 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013, sef:
    - bwrdd iechyd lleol
    - panel heddlu a throseddu
    - awdurdod perthnasol
    - corff a ddynodwyd yn gorff cyhoeddus mewn gorchymyn a wnaed gan Weinidogion Cymru.
  - e. Enwau'r aelodau na chawsant y cyflog sylfaenol neu'r uwch gyflog am eu bod wedi'u hatal dros dro am y cyfan neu ran o'r cyfnod blynyddol y mae'r Rhestr yn berthnasol iddo.

f. Mewn perthynas â chyhoeddi ad-daliadau costau gofal, mae'r Panel wedi penderfynu rhoi dau ddewis i awdurdodau perthnasol.

- 1) Manylion y symiau a ad-dalwyd i aelodau a enwir; neu'r
- 2) Cyfanswm a ad-dalwyd gan yr awdurdod yn ystod y flwyddyn ond heb briodoli'r taliadau i unrhyw aelod a enwir.

Mater i bob awdurdod yw penderfynu pa un o'r dewisiadau hyn ar gyfer cyhoeddi sy'n briodol yn ei dyb ef.

Cyfrifoldeb pob awdurdod yw penderfynu ar ei safbwynt ei hun o ran sut i ymateb i unrhyw geisiadau Rhyddid Gwybodaeth y mae'n eu cael mewn perthynas ag ad-dalu costau gofal hefyd.

2. Mae'n ofynnol cyhoeddi ffurflenni heb gofnodion o daliadau a'u darparu ar gyfer y Panel erbyn 30 Medi.

**Panel Annibynnol Cymru ar Gynabyddiaeth Ariannol
Ystafell N03
Llawr Cyntaf
Adeiladau'r Goron
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ**

**Ffôn: 0300 0251047
E-bost: irpmailbox@gov.wales**

Mae'r Adroddiad a gwybodaeth arall ynglŷn a gwaith y Panel ar gael ar ein gwefan yn:
www.remunerationpanelwales.org.uk

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd
Dyddiad y Cyfarfod:	20 Hydref 2017
Swyddog Arweiniol:	Steve Price (Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd)
Awdur yr Adroddiad:	Rhian Evans (Cydllynydd Archwilio)
Teitl:	Archwilio'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn y Dyfodol

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Gofynion statudol sy'n ymwneud â gwaith archwilio'r awdurdod lleol ar y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a sut i ddatblygu'r trefniadau hynny yn y dyfodol.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Hwyluso trafodaeth y Pwyllgor am drefniadau archwilio presennol ac yn y dyfodol yn unol â chylch gorchwyl y Pwyllgor i adolygu a chefnogi'r swyddogaeth Archwilio. Mae fersiwn o'r adroddiad hwn yn cael ei ystyried gan y Grŵp Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion Archwilio (GCIGA) ar 12 Hydref. Bydd sylwadau'r Grŵp Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion Archwilio yn cael eu hadrodd ar lafar yng nghyfarfod heddiw.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod y Pwyllgor: yn trafod trefniadau archwilio presennol a threfniadau posibl y dyfodol ar gyfer y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yng ngoleuni sylwadau'r BGC a'r Grŵp Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion Archwilio.

4. Manylion yr adroddiad

Cefndir

4.1 Mae Adran 35 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn ei gwneud yn ofynnol bod pwyllgor archwilio llywodraeth leol yn cael ei ddynodi i archwilio gwaith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer yr ardal honno. Y bwriad yw rhoi cyfrifoldeb am herio ac atebolrwydd yn lleol yn hytrach nag ar Weinidogion Cymru.

4.2 Mae'r Ddeddf yn dweud:

Dylai pob Awdurdod Lleol sicrhau bod gan ei bwyllgor trosolwg a chraffu y pŵer i:

a) Adolygu neu graffu ar y penderfyniadau a wnaed neu gamau a gymerwyd gan y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus;

b) Adolygu neu graffu ar drefniadau llywodraethu'r bwrdd;

c) Cyflwyno adroddiadau neu argymhellion i'r bwrdd ynghylch ei swyddogaethau neu drefniadau llywodraethu;

d) Ystyried materion sy'n ymwneud â'r bwrdd gan y gall Gweinidogion Cymru gyfeirio ato ac adrodd i Weinidogion Cymru yn unol â hynny; ac

e) Chynnal swyddogaethau eraill mewn perthynas â'r bwrdd a orfodir arno gan y Ddeddf.

- 4.3 Yn benodol, disgwylir i archwilio:
- Dderbyn yr Asesiad Lles a'r Cynllun Lles gan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus
  - Gweithredu fel ymgynghorai statudol ar gyfer yr Asesiad Lles a Chynllun Lles
  - Adolygu'r Cynllun Lles os gofynnir gan Weinidog Cymru (sydd â phŵer i Atgyfeirio ond nid i gymeradwyo)
- 4.4 Yn gynnar yn 2016, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru (LIC) ganllawiau ar Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, y Ddeddf a sefydlodd Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus. O ran y trefniadau craffu ar gyfer y Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus mae'r cyfarwyddyd yn dweud:

Er mwyn sicrhau atebolrwydd democrataidd mae gofyniad i bwyllgor craffu llywodraeth leol dynodedig yr awdurdod lleol perthnasol graffu ar waith y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus. Mater i'r awdurdod lleol unigol fydd ei drefniadau ar gyfer craffu ar y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus y mae'n aelod ohono. Er enghraifft, gellir defnyddio pwerau deddfwriaethol sy'n bod eisoes i roi trefniadau ar y cyd ar waith, fel 'cyfethol' pobl nad ydynt yn aelodau o'r awdurdod i eistedd ar y pwyllgor a lle bo'n briodol, penodi cydbwyllgorau sy'n rhychwantu ffiniau mwy nag un awdurdod lleol.

Er y bydd yn parhau i fod yn hollol gyfreithlon i bwyllgor craffu pwnc (megis pwyllgor craffu plant a phobl ifanc) graffu ar waith y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus mewn perthynas â mater penodol, mae'n bwysig fod gan un pwyllgor drosolwg cyffredinol ar effeithiolrwydd y bwrdd. Dyma pam fod yn rhaid i un pwyllgor gael ei ddynodi i ymgymryd â'r gwaith hwn.”¹

Trefniadau presennol

- 4.5 Yn unol â deddfwriaeth, mae awdurdodau Conwy a Sir Ddinbych wedi dewis pwyllgor archwilio fel eu pwyllgor archwilio Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Yn ystod tymor y cynghorau blaenorol, roedd y ddwy sir wedi dynodi eu Pwyllgorau Archwilio Partneriaethau fel eu pwyllgor archwilio Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus.
- 4.6 Er mai'r Pwyllgor Archwilio Partneriaethau yw pwyllgor dynodedig Sir Ddinbych ar gyfer craffu'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy, yn dilyn adolygiad o'i bwyllgorau craffu, wedi chwalu ei Bwyllgor Trosolwg a Chraffu Partneriaethau ac wedi dynodi ei Bwyllgor Trosolwg a Chraffu Cyllid ac Adnoddau newydd fel ei bwyllgor ar gyfer craffu ar waith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus.
- 4.7 Dan ei drefniadau blaenorol ar gyfer craffu ar Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus, roedd Conwy wedi cyfethol cynrychiolwyr o sefydliadau partner y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus i fod ar ei bwyllgor Trosolwg a Chraffu Partneriaethau pan oedd y Pwyllgor yn archwilio gwaith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Penderfynodd Sir Ddinbych yn erbyn cyfethol cynrychiolwyr sefydliadau partner y

¹ <http://gov.wales/docs/desh/publications/160225-spsf-3-collective-role-en.pdf> Shared Purpose: Shared Future Statutory guidance on the Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015, SPSF3: Collective role (public services boards) Welsh Government, 2016

Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus i fod ar ei bwyllgor wrth drafod materion Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Nid yw Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cyllid ac Adnoddau newydd Conwy wedi trafod a fydd yn cyfethol cynrychiolwyr Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus i'r pwyllgor at y diben hwn eto.

- 4.8 Ym mis Ionawr 2016 gwnaeth Pwyllgor Archwilio Partneriaethau Sir Ddinbych drafod trefniadau archwilio posibl ar gyfer y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus newydd yn dilyn ei sefydlu. Bryd hynny penderfynodd barhau gyda'r "*trefniadau archwilio presennol ar gyfer y BGLI/BGC... yn amodol ar benderfyniad ar ad-drefnu llywodraeth leol*".
- 4.9 Mae deddfwriaeth LIC wedi rhoi statws statudol i BGC, mae hyn yn golygu bod angen i Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ymgysylltu â phwyllgorau craffu llywodraeth leol yn rheolaidd. Er mwyn cynorthwyo llywodraeth leol gyda'r gwaith o ddal BGC i gyfrif mae'r Llywodraeth wedi comisiynu Llywodraethu Cyhoeddus Cymru i gynnal prosiect ymchwil a datblygu canllawiau ar graffu ar Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus. Cyhoeddwyd y Canllawiau hynny ym mis Awst 2017 ac mae wedi'i atodi yn Atodiad A er gwybodaeth. Mae'r Canllawiau yn nodi swyddogaeth strategol a phwrpas craffu ar Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus. Mae hefyd yn amlinellu dulliau gwahanol a fabwysiadwyd ar draws Cymru ar gyfer craffu ar Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus.

Edrych Ymlaen

- 4.10 Cadarnhawyd craffu presennol ar drefniadau Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ar adeg pan oedd uno awdurdodau lleol i'w weld yn sicr o ddigwydd. Mae etholiadau llywodraeth leol wedi'u cynnal ac mewn cyfarfod diweddar ystyriodd y BGC ei drefniadau ei hun o ran mynediad i'w ddogfennau a'i gyfarfodydd. Felly mae adolygiad o drefniadau Craffu yn y dyfodol yng ngoleuni canllawiau LIC i'w weld yn briodol.
- 4.11 Gyda golwg ar sicrhau bod dyletswyddau statudol sy'n ymwneud â chyhoeddi Cynllun Lles y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn cael eu cyflawni, mae pwyllgorau archwilio dynodedig y ddau awdurdod lleol eisoes wedi trefnu bod ystyriaeth o'r Cynllun Lles drafft ar raglenni gwaith eu pwyllgorau ar gyfer cyfarfodydd mis Tachwedd 2017. Bydd hyn yn sicrhau y bydd pwyllgorau'r ddau gyngor yn cael digon o amser i ystyried opsiynau ar gyfer craffu ar y Bwrdd gwasanaethau Cyhoeddus yn y dyfodol a gwneud darpariaethau addas i sefydlu eu trefniadau a ffafrir yn iawn.

Sylwadau'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar drefniadau craffu yn y dyfodol

- 4.12 Yn ei gyfarfod ar 28 Medi trafododd BGC Conwy a Sir Ddinbych fynediad y cyhoedd at ei adroddiadau a chyfarfodydd yn ogystal â'r hyn fyddai orau ganddynt o ran trefniadau craffu yn y dyfodol. Ar ddiwedd y trafodaethau hynny, cytunwyd lle bo'n bosibl dylai ei adroddiadau a'i gyfarfodydd fod ar agor i'r cyhoedd.
- 4.13 O ran y trefniadau ar gyfer craffu ei waith yn y dyfodol, daeth y Bwrdd i'r casgliad mai ei ddewis fyddai iddo gael ei graffu gan gydbwyllgor a oedd yn cynnwys cynrychiolwyr craffu cynghorau Conwy a Dinbych. Cydnabu hefyd efallai bydd eithriadau pan fo agweddau penodol o'i waith yn destun craffu neu archwilio gan un o'r cynghorau unigol.

4.14 O gofio pwyslais Llywodraeth Cymru ar yr angen yn y dyfodol i ddarparu mwy o wasanaethau yn rhanbarthol, a fydd yn ei dro yn golygu trefniadau craffu rhanbarthol, bydd gofyn i'r Grŵp Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion Archwilio drafod y manteision posibl o lunio trefniadau craffu/archwilio ar y cyd â Chonwy ar gyfer y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (gall hyn fod yn ymarfer defnyddiol wrth graffu ar y cyd cyn craffu rhanbarthol aml-gyngor a allai fod yn fwy cymhleth ac y mae'n debygol y bydd ei angen yn y dyfodol). Os yw'r Grŵp Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion Archwilio o'r farn bod trefniadau o'r fath angen archwiliad pellach, bydd swyddogion yn cysylltu â chydweithwyr yng Nghyngor Bwrdeistref Sirol Conwy a'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar fodelau posibl ar gyfer cyd-graffu cyn cyflwyno opsiynau ar gyfer ystyriaeth aelodau. Gofynnir am farn y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd ynglŷn â hyn.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Dim cyfraniad uniongyrchol ond mae Archwilio/Craffu'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn ofniad statudol.

6. Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Nid oes unrhyw gostau uniongyrchol sy'n gysylltiedig â'r adroddiad hwn. Bydd unrhyw gostau yn y dyfodol yn ymwneud ag adnoddau swyddogion yn ogystal â thaliad ychwanegol posibl o gyflog uwch ar gyfer dyletswyddau cadeirio.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

Nid oes angen Asesiad o Effaith ar gyfer yr adroddiad hwn.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gydag Archwilio ac eraill?

Ymgynghorwyd â Grŵp Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion Archwilio a Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Conwy a Sir Ddinbych ar y materion a godwyd yn yr adroddiad hwn.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Dim angen.

10. Pa risgiau sydd yna ac oes yna unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Gallai ymateb annigonol i'r defnydd cynyddol o weithgareddau rhanbarthol ac is-ranbarthol arwain at fesurau atebolrwydd a thryloywder gwael. Mae'r adroddiad hwn yn amlinellu ymateb posibl.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Adran 35 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Adran 58 Deddf Llywodraeth Leol (Cymru) 2011.

Rheoliad 3 Rheoliadau Awdurdod Lleol 2013 (Cyd-Bwyllgorau Trosolwg a Chraffu)
(Cymru)

Swyddog Cyswllt:

Rhian Evans

Cydlynnydd Archwilio, Cyngor Sir Ddinbych

Rhif ffôn: 01824 712554

e-bost: rhian.evans@denbighshire.gov.uk

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Annex A

Guidance for Local Authority Scrutiny Committees on the scrutiny of Public Services Boards

---

August 2017

We have been delighted to have produced the Guidance to Local Authorities on Scrutiny of Public Service Boards on behalf of Welsh Government and would like to thank all those that have been involved in its production, particularly the Welsh Scrutiny Officers' Network for their input, analysis and refinement.

Ministerial Foreword

I am pleased to introduce this Guidance for Local Authority Scrutiny Committees on the scrutiny of Public Services Boards.

The key message of the Well-being of Future Generations Act 2015 is for public bodies to come together to deliver improvements in the well-being of people and communities in Wales. An important part of this is for public bodies to account for their contribution to achieving the well-being goals.

This guidance is intended to help local authority scrutiny committees both to provide this accountability and support the development and improvement of Public Services Boards through the sharing of learning and experiences.

This new collaborative way of working is challenging for us all but the rewards, in the form of taking collective responsibility for improving and enhancing the lives of the citizens in Wales are immense.

I would like to thank Rebecca David Knight for her diligent and thorough work on this guidance and I hope it provides a useful and instructive guide for the scrutiny community.

A handwritten signature in black ink that reads "Mark Drakeford". The signature is written in a cursive, slightly slanted style.

Professor Mark Drakeford

Cabinet Secretary for Finance and Local Government

Ariennir gan
Lywodraeth Cymru
Funded by
Welsh Government

Introduction

The Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015 is aimed at improving the social, economic, environmental and cultural well-being of Wales. The Act became law on 29th April 2015 and became a requirement for public bodies in Wales from 1st April 2016. It puts long-term sustainability at the forefront of how public services are designed and delivered, and places emphasis on public bodies to work in partnership with each other and the public to prevent and tackle problems.

The Act defines public bodies doing something “in accordance with the sustainable development principle” as the body needing to act in a manner which seeks to ensure that the “needs of the present are met without compromising the ability of future generations to meet their own needs”. It is a notable piece of legislation in placing emphasis on organisational behaviour in the context of partnership working as a key driver of longer-term change in localities.

The Act sets seven national well-being goals which are to be achieved by public bodies acting in accordance with the sustainable development principle. The goals represent the shared vision for the public bodies listed in the Act to work towards. Moreover, the Act makes it clear the listed public bodies must work to achieve **all** of the goals, not just one or two.

The Welsh Government has issued comprehensive statutory guidance on the Act “Shared Purpose: Shared Future” which describes in detail the well-being duties on public bodies. This guidance may be found [here](#).

In wishing to support models of local government scrutiny that facilitate effective collaborative working, the Welsh Government has commissioned Centre for Public Scrutiny (CfPS) to develop guidance detailing the contribution scrutiny may make to Public Services Board governance and delivery arrangements.

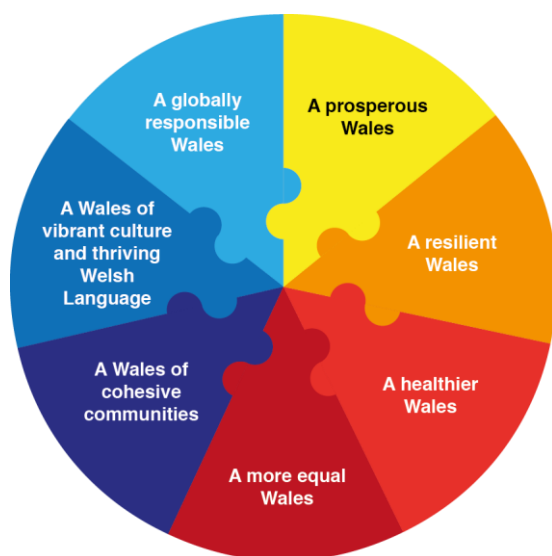
Public Services Boards

The Act establishes Public Services Boards (PSBs) for each local authority in Wales, consisting of representatives from local authorities, health boards, the Natural Resources Body for Wales and the Welsh Fire and Rescue Authority. Each PSB must undertake a local well-being assessment to inform a local well-being plan, detailing how their area will achieve the sustainable development principle in working towards the seven national well-being goals. Furthermore, PSBs must invite relevant voluntary organisations along with Welsh Ministers, the local Police and Crime Commissioner and the local Chief Constable to participate on the board.

To ensure PSBs are democratically accountable, the Act places a requirement on councils to designate an overview and scrutiny committee to scrutinise the work of the PSB. Under the provisions contained in the Act, overview and scrutiny committees have extensive powers to review the PSB's governance arrangements as well as any decisions made or actions taken by the PSB. In addition, overview and scrutiny committees are provided with considerable reporting powers as they are required to share copies of any reports or recommendations made in connection with the board's functions or governance arrangements with the Welsh Ministers, the Future Generations Commissioner for Wales and the Auditor General for Wales.

A pre-requisite to effective local government scrutiny is a deep understanding of the legal definition of the goals and the sustainable development principle (sometimes described as "the five ways of working"). The well-being goals are reproduced below.. A discussion of the sustainable development principle as it relates to the practical work of overview and scrutiny committees is provided later on in the document.

What is the purpose of the guidance? Who is it for?

The guidance sets out practical advice for overview and scrutiny practitioners based on evaluations of previous local service board (LSB) accountability mechanisms, emerging practice of public services board overview and scrutiny arrangements, and research on partnership governance more generally.

It also aims to provide practitioners with an understanding of the purpose of strategic partnership scrutiny more generally by suggesting a series of outcomes it should work towards. It can be the case that elected members, council officers or partners may not understand the utility or validity of local authority led accountability which is why efforts have been made to identify what positive

---

impact local government scrutiny in particular can result in. To be effective, it is important that everyone involved understands and welcomes the value of scrutiny.

It is important therefore, to highlight that each local authority should develop arrangements that best meet local circumstance. This is important given the Act's focus on utilising **place**-based resources in achieving **place**-based change.

This guidance is not statutory guidance. However, failure to consider principles informed by good practice is likely to result in scrutiny mechanisms which lack impact and inadequately supports the PSB as a strategic partnership. The risks associated with poor collaborative governance arrangements include weakened decision making, additional complexity, fragmented accountability, lack of transparency and poorer well-being outcomes.

Clarifying the strategic function of public services board scrutiny

The statutory guidance "Shared Purpose: Shared Future 3 – Collective role (public services boards)" identifies that the Well-being Act relies predominantly on local government overview and scrutiny committees to secure **continuous improvement** in local integrated planning¹. It specifies that local authority overview and scrutiny is the means by which the Act assures democratic accountability for partnership working in a locality².

As such the purpose of PSB overview and scrutiny is to take an overview of the board's overall effectiveness through the provision of democratic challenge. However, to assist councils in the development of individual arrangements, it is important to provide some explanation regarding how local government overview and scrutiny can add value to collaborative working to better understand the factors underpinning effective practice.

What is the purpose of PSB overview and scrutiny? What is it meant to achieve?

Research into different forms of partnership governance and area based change programmes identify that capitalising on the representational value of elected members' community leadership role can result in the following beneficial effects for partnerships:

- 1. Provision of a supportive space for reflection and self-analysis:** In exploring the extent to which PSB activity may be said to result in 'collaborative advantage' as it relates to the seven well-being goals and five ways of working, local government overview and scrutiny arrangements can provide a supportive space in which attention can be paid to partnership relationships. Impartial, evidence based scrutiny can encourage reflexivity and reflection on the impact of different behaviours upon the PSB's overall performance, encouraging feedback and open discussion at all levels.

---

¹ "Shared Purpose: Shared Future 3 – Collective role (public services boards)" paragraph 173.

² "Shared Purpose: Shared Future 3 – Collective role (public services boards)" Paragraph 174.

-
- 2. Enhanced democratic accountability and improved transparency:** Councils derive their 'Local Authority' from the democratic legitimacy of elected members. The closer accountability gets to citizens, the more credible and valid it becomes in seeking public account from those with power. Partnership scrutiny provides a grounded check and balance to collective decision making by testing assumptions, examining risks and challenging how resources are prioritized. Improving transparency in this way can help the PSB identify how to better align resources, services and institutions around the needs of people and places.
  - 3. A stronger focus on improving local citizen's lives:** In clarifying different contributions to delivery and seeking to improve services from the citizen's perspective, overview and scrutiny can help PSBs stay focused on joint outcomes. Local challenge can help determine whether PSBs are facilitating whole-system approaches to shared problems or whether partners experience constraints that are counterproductive to working as one Welsh public service. A deeper understanding of these issues can assist the development of more 'networked' forms of accountability at local and national level which better supports implementation of the Act.
  - 4. Place based transformation through deeper public engagement:** Elected members are able to channel a wide range of community intelligence into decision making processes. Through their role they are able to invite, authorise and legitimise stakeholder contributions as a horizontal rather than vertical form of accountability. This can help refocus the balance of power between services and the citizens they serve. Not only is this able to help the PSB ensure services are more responsive to local need and aspiration but, in enabling shifts in perspective to occur, so too can new assets and resources be identified.

Research tells us that accountability within partnership environments is complex and that failure to properly understand how different accountability agents work together may lead to situations which hamper effective collaboration³. Conversely, 'softer' forms of accountability such as local overview and scrutiny which are grounded in local context and which seek to use exploratory challenge to strengthen partnership working, can help PSBs embed a 'culture of responsibility' in its activities and ways of working.

What are public services boards accountable to overview and scrutiny for?

Public services boards (PSB) are accountable to overview and scrutiny committees in respect of how they work jointly to improve the economic, social, environmental and cultural well-being of their area by contributing to the achievement of the well-being goals in accordance with the sustainable development principle.

In developing PSB overview and scrutiny arrangements however, it is important to acknowledge the overlaps that exist between the functions of board members as public bodies under the provisions contained in Part 2 of the Act, and the functions public bodies carry out jointly as members of the

---

³ Office for Public Management, [Total Place – Lessons Learnt](#), 2009, p 3.

---

public services board contained in Part 4 of the Act. This is unsurprising given the requirement placed on public bodies and PSBs to act in accordance with the sustainable development principle which regards deeper collaboration and integration as central to the achievement of local well-being goals.

This is most clearly demonstrated within the Act in section 7(2) which provides that the well-being objectives of a public body that is also a member of a public services board may be included in that board's local well-being plan. In determining what overview and scrutiny committees can hold the PSB to account against, however, important questions are raised regarding who has ownership of 'joint' well-being objectives and who is ultimately responsible for delivery. Partners have multiple responsibilities but these shared responsibilities should not mean diminished accountability.

In considering the roles of the Auditor General in Wales and the Future Generations Commissioner for Wales as they relate to ensuring the statutory duties of public bodies are being met, it is crucial that local government overview and scrutiny form part of an 'accountability eco-system' that offers a mutually supportive approach to governance. These issues will be discussed in more detail when we consider the powers overview and scrutiny committees have in examining the performance of PSBs and the methodological implications of determining the 'added value' brought about by the PSB as a statutory partnership.

Functions and responsibilities of public services boards

Chapter 2, section 36 of the Act sets out the functions of public services boards which are to;

- Assess the state of economic, social, environmental and cultural well-being in their area,
- Set local objectives designed to maximise the board's contribution to the achievement of the well-being goals,
- Publish local well-being plans setting out their local objectives and how members of the board (in exercising their collective function) intend to take all reasonable steps to meet local objectives.

Section 36 (3) specifies that public services boards are required to carry out its functions in accordance with the sustainable development principle sometimes referred to as the which is defined in section 5 of the Act and summarised in the following table:

The sustainable development principle

1. The importance of balancing short term needs with the need to **safeguard the ability to meet long term needs**, especially where things done to meet short term needs may have detrimental long term effect;
2. The need to take an **integrated** approach, by considering how—
  - (i) the body’s well-being objectives may impact upon each of the well-being goals;
  - (ii) the body’s well-being objectives impact upon each other or upon **other public bodies’** objectives, in particular where steps taken by the body may contribute to meeting one objective but may be detrimental to meeting another;
3. The importance of **involving other persons** with an interest in achieving the well-being goals and of ensuring those persons reflect the diversity of the population;
4. How acting in **collaboration** with any other person (or how different parts of the body acting together) could assist the body to meet its well-being objectives, or assist **another body** to meet its objectives;
5. How deploying resources to prevent problems occurring or getting worse may contribute to meeting the body’s well-being objectives, or **another body’s** objectives.

From an accountability perspective, the Act is unique in emphasising that the process of partnership working via the sustainable development principle is **central** to the PSB’s progress in working towards well-being goals. The actions partners take as ‘public bodies’ under the requirements of the Act have a direct bearing on the PSB’s effectiveness as a corporate body. This may make it difficult at times for overview and scrutiny committees to determine the added value brought about by collaborative working.

As such, in discharging its accountability functions, committees should not lose sight of the need to explore the contribution of individual PSB members as it relates to the overall performance of the PSB itself. This approach will take into account levels of partnership commitment to working in accordance with the sustainable development principle and necessitate co-ordinating activities with evidence from the Future Generations Commissioner’s office.

Examining the powers of local government overview and scrutiny committees

The Act provides the legislative basis by which local government overview and scrutiny committees can act as a powerful driver of place-based collaborative working. It places a requirement on local authorities to ensure a designated overview and scrutiny committee has power to;

- a) **review or scrutinise the decisions made or actions taken by the public services board;**
- b) **review or scrutinise the board's governance arrangements;**

---

c) make reports or recommendations to the board regarding its functions or governance arrangements;

d) consider matters relating to the board as the Welsh Ministers may refer to it and report to the Welsh Ministers accordingly; and

e) carry out other functions in relation to the board that are imposed on it by the Act.

In exercising its powers, overview and scrutiny committees can **require** members of the PSB (or a designated representative) to attend committee meetings to provide explanation in response to committee lines of inquiry.

Whilst committees can require any statutory member of the board to give evidence, the capacity in which they do so must relate to the exercise of joint functions conferred on them as a statutory member of the board. This does not preclude overview and scrutiny committees interviewing individual partners to assess their contribution to collaborative delivery. This power includes any person that has accepted an invitation to participate in the activity of the PSB.

Furthermore, the Act stipulates that an overview and scrutiny committee **must** send a copy of any report or recommendation made in connection to its functions to the Welsh Ministers, the Future Generations Commissioner and the Auditor General for Wales.

Roles for overview and scrutiny committees

There are three main roles overview and scrutiny committees may engage in providing democratic accountability to the PSB.

1. Reviewing the PSBs governance arrangements;
2. Acting as statutory consultees on the well-being assessment and well-being plan;
3. Monitoring progress on the PSBs implementation of the well-being plan and engagement in the PSB planning cycle;

Overview and scrutiny committees have a variety of methods at their disposal in carrying out these roles ranging from consideration of issues at full committee, to undertaking investigation via a sub-committee or task and finish group.

(i) Reviewing the PSBs governance arrangements

In providing committees with the power to review the board's governance arrangements, elected members have the means to examine the systems and processes by which the PSB functions, as well as the ability to review its activities and outputs. In this way, committees are empowered to develop a more rounded analysis of how the quality of partnership working affects the economic, social, environmental and cultural well-being of their area.

A review of the PSBs governance arrangements may include examination of the PSBs terms of reference (as described in statutory guidance), and may consider:

Decision making and forward work planning

- The board's terms of reference and how it plans and manages its forward work programme.
- How the board makes decisions as a strategic partnership.

Membership and Engagement

- What change needs to happen within the PSB and wider partnership framework to embed the sustainable development principle?
- How the board involves people who are interested in the improvement of well-being in an area and how it is ensured that those persons reflect the diversity of the population of the area served by the board.
- The procedure for resolving disagreements between members relating to the board's functions.
- How the board manages its membership to include examination of statutory member representatives, invited participants and the extent to which designated representatives have the authority to make decisions on behalf of the organisation they represent.
- How the board seeks to engage in a purposeful relationship with the people and communities in the area, including children and young people, Welsh-speakers and those with protected characteristics, in all aspects of its work.

Performance management arrangements

- How the board monitors and reports progress, to include consideration of performance indicators and standards for public service boards (where they have been set).
- The functions and performance of any sub-groups established by the board.
- How the board identifies and manages risk.
- How the board interrelates with the Auditor General in Wales, the Future Generations Commissioner and the Welsh Ministers with regard to discharging its statutory functions.
- How the PSB assesses and learns from its own performance.

Resources and relationship building

- How the board resources the functions it must undertake which are a responsibility of all the statutory members equally. For example, the undertaking of the local well-being assessment and the development of the local well-being plan.
- The level of investment the PSB think necessary to make in strengthening relationships between different members to help the board function effectively as a team.

-
- The level of resource the PSB thinks necessary to support effective governance practices including preparation of evidence for overview and scrutiny.

In addition to reviewing the PSB's governance arrangements, overview and scrutiny committees have wide-ranging powers to review or scrutinise the decisions made or actions taken by the public services board.

These investigative powers serve to enable overview and scrutiny fulfil two additional roles; firstly, as a statutory consultee regarding the draft well-being assessment and well-being plan, and secondly to monitor how effective the PSB performs collectively in implementing the well-being plan and reflecting on performance to better contribute to the PSB's planning cycle.

(ii) Scrutiny as statutory consultee

The Act identifies that the public services board must consult with overview and scrutiny committees (in addition to other named consultees) regarding the preparation of both its assessment of local well-being and its local well-being plan.

- Well-being Assessment

In being consulted upon the PSBs draft well-being assessment, overview and scrutiny committees may wish to explore the following as a means to help strengthen its process and content:

1. Whether locally determined outcomes have been developed. If so, what is their relationship to the well-being goals?
2. The extent to which the process of developing the assessment has been undertaken according to the sustainable development principle. For example, how have different organisations worked together using the five ways of working to develop a comprehensive assessment of economic, social, environmental and cultural well-being of the area?
3. The way in which information from the population assessment required under the 2014 Social Services and Well-being Act has been triangulated with the well-being assessment. Does the assessment provide some analysis as to how identified needs correspond to conditions of well-being and place?
4. Does the assessment include in its analysis the well-being of categories of persons such as people considered to be vulnerable, people possessing a protected characteristic, children (including looked after children, those in foster care and care leavers), carers and people who may have need for care and support?
5. How well have the enablers and barriers to well-being been identified over the short, medium and long term?
6. The extent to which the assessment has identified the area's strengths and assets and how these might be utilised to help prevent problems occurring or getting worse in future.

-
7. How robust is the evidence base underpinning the assessment? Do different types of evidence contradict each other? What gaps in evidence have been identified as a result of the assessment and how these are intended to be addressed?
  8. Whether attempts have been made to identify what improvement would look like as it relates to economic, social, environmental and cultural well-being in the area. What would indicate that improvements were being made or not?
  9. Have attempts been made to provide some comparison of well-being within Wales and with other high performing areas across the UK?
  10. Does collaborative working encourage deeper integration across public bodies and organisations, and is this likely to result in better experiences for citizens when undergoing transition between service providers?

- **Well-being Plan**

In being consulted upon the PSBs draft well-being plan (or any changes made to an amended well-being plan), overview and scrutiny committees may wish to divide their consideration into two components:

- How local objectives have been set,
- the steps the board proposes to take to meet identified objectives.

Setting objectives

In considering how the PSB has set collective objectives, an important role for overview and scrutiny is to determine the relationship between the **individual** well-being objectives that have been set by PSB Members as public bodies, and the well-being objectives that have been **collaboratively** identified by the PSB.

To assist them to strengthen the overall quality of the plan, overview and scrutiny committees will have access to the advice the Future Generations Commissioner will have provided to the PSB. This will provide information on how the PSB may take steps to meet their local objectives in a manner which is consistent with the sustainable development principle.

It is also important to highlight that the Act provides for the Welsh Ministers to refer a PSB's well-being plan to the relevant local authority scrutiny committee if it is not considered sufficient; for example, due to an adverse report by the Future Generations Commissioner for Wales or a Ministerial concern that statutory duties are not being met.

In evaluating the quality of the plan, overview and scrutiny committees may wish to explore the following issues with members of the PSB:

-
1. How has the well-being assessment been used to identify well-being objectives?
  2. How responsive are the objectives to addressing the issues arising from analysis of the well-being assessment? What evidence is there to show this?
  3. What is the 'theory of change' behind the formulation of well-being objectives? Is the PSB able to describe and illustrate how and why a desired change is expected to happen **over time** within the local context.
  4. How do the objectives link to the well-being goals, and how do the objectives relate to one another?
  5. How is it possible to see the extent to which the objectives have been set in accordance with the sustainable development principle?
  6. Can it be said that the well-being plan reflects where the board has decided that collective action can be taken to have a positive impact on well-being in the area?
  7. How do the PSB's well-being objectives correspond to the individual well-being objectives of the partners constituting the PSB? To what extent have they been reproduced in the well-being plan?
  8. What evidence is there to show that the PSB have set objectives that maximise the 'collaborative advantage' that can be brought about by partnerships? How is the PSB able to show it is aiming to create new value through its well-being objectives?
  9. How far do the objectives reflect the PSB's level of ambition for improving the well-being of people and place?
  10. How far has advice from the Future Generations Commissioner and other Welsh Government Commissioners been taken into account when developing the plan?

Action planning

Paragraph 97 of the statutory guidance identifies that the board must take all **reasonable** steps to meet the local objectives they have set, to deliver on collectively. However, the guidance specifies that it is for the board to:

"...form its own judgement of what steps it would be reasonable to take, on the basis of its own knowledge and consideration of the circumstances and characteristics of its area."

As statutory consultees, overview and scrutiny committees can help strengthen the quality of the overall well-being plan by exploring how identified actions⁴ relate to ownership, the sustainable development principles, time-frames and their likely impact on delivery. Committees may wish to consider the following questions:

1. How likely is it that the actions identified relate to the achievement of the well-being objectives?
2. How can it be evidenced that the actions identified represent the maximum agency and influence able to be committed by the PSB working collectively?
3. How well are the time frames in which actions are intended to take place specified? Does the plan provide for opportunities to review and reflect on whether actions are resulting in desired impact, or whether a change in approach is needed?
4. Who is responsible for delivering on the actions leading to the achievement of objectives?
5. How do the actions identified in the plan link to the actions of partners that are engaged in the work of the PSB?
6. How has advice and guidance provided by the Future Generations Commissioner been used to enhance the quality of the action plan?
7. How will the PSB be able to assess whether identified actions are resulting in measurable change in the short, medium and longer term?
8. To what extent will user experience be used to determine the impact actions are having upon different aspects of well-being in different parts of the area?
9. What flexibility does the PSB have in changing actions contributing to local well-being objectives if needed?

Assessing delivery of the Well-being Plan

A PSB is required to prepare and publish a report detailing the progress made towards meeting local well-being objectives no later than 14 months after the publication of its first local well-being plan. This is intended to enable the board to report on the full year's activity. Subsequently, an annual report must be published no later than one year after the publication of each previous report. The PSB must send a copy of its annual report to overview and scrutiny.

---

⁴ The actions referred to in the questions may be interpreted as the 'steps' taken by the PSB to meet local objectives.

An important role for overview and scrutiny is to monitor and assess how well the PSB has delivered as a collaborative partnership on the actions intended to achieve local well-being objectives. It may wish to explore the following issues with members of the PSB:

1. To what extent have intended actions been delivered within the timescales specified? How much progress has been made towards meeting the well-being objectives? How far have the PSB's expectations been met?
2. What lessons has the PSB learnt as a result of progress to date? How will these lessons be incorporated into the PSBs planning cycle and how the PSB operates as a partnership?
3. What have been the resource implications of delivering on the well-being plan?
4. How has delivering as a collective impacted on the delivery of individual well-being objectives in accordance with the sustainable development principles?
5. What unintended consequences have arisen from delivering against the well-being plan? What are the main factors that have impacted upon delivery?
6. What gaps in data have been identified as a result of delivery? How have these gaps been identified?
7. To what extent has service user experience been used to assess collaborative performance delivery? What other methods have been used to evaluate effectiveness and impact?

Exploring what makes for 'effective' PSB overview and scrutiny practice

An important role for overview and scrutiny committees in providing democratic accountability is its ability to monitor and scrutinise the performance of the PSB both in terms of how it operates as a board, and how it delivers on its strategic requirements. However, research on partnership scrutiny identifies that whilst local government models can be effective in helping deepen integration, failure to develop good quality relationships with partners at the outset can be counterproductive to the delivery of shared outcomes.

In developing PSB accountability arrangements, it is worth highlighting that the language associated with scrutiny has the potential to be unhelpful in creating an environment in which challenge is welcomed as an opportunity for enhanced learning and self-reflection. For example, the term 'holding to account' may suggest an uneven and oppositional relationship between PSB partners and overview and scrutiny committees.

This can have the effect of creating unnecessary tension and misunderstanding about the aims and intent of elected members involved in reviewing the PSB's collective performance. As the style of scrutiny and methods adopted by committees have a direct effect on the quality of interaction between themselves and PSBs, care should be taken to develop partnership scrutiny in a way that

---

shows commitment to the sustainable development principle. For scrutiny to be effective, it needs to lead by example.

Research into the practice of collaborative or joint scrutiny in England and Wales identifies that arrangements are effective when they demonstrate the following characteristics:

Characteristics of effective partnership scrutiny

- Scrutiny regards itself as a form of ‘critical friendship with positive intent’ in which scrutiny practitioners act as advocates for the success of joint working.
- Collaborative performance is evaluated from the citizen’s perspective.
- Strong efforts are made to understand the complexity of partnership arrangements and to facilitate learning about the culture and assumptions of different organizations.
- Scrutiny creates positive expectations by focussing on issues regarded as useful to the partnership or where there is consensus that ‘things need to change’.
- Scrutiny demonstrates intellectual independence and investigative rigour in all of its activities.
- Scrutiny demonstrates a positive impact by developing clear, timely, evidence-based recommendations aimed at enhancing collaborative performance.
- Scrutiny critically evaluates its own performance utilising partnership perspectives.

The above characteristics are complementary to the ‘Characteristics of Effective Scrutiny’ framework developed by the Welsh Scrutiny Officers’ Network and referenced within the Williams’ report on Public Service Governance and Delivery in Wales. In recognition of their utility, it is worth highlighting that the Williams report advocated the framework be developed further to ensure a ‘best practice approach to scrutiny, not least required’ was embedded in Welsh public service delivery⁵.

Developing effective relationships with the PSB

Given that the performance of democratic accountability rests on effective working relationships with the PSB, it is important that councils give thought to the nature of scrutiny’s interaction with partners when establishing scrutiny arrangements.

Working in partnership with the PSB, local government scrutiny functions may wish to co-produce a shared vision for PSB scrutiny arrangements which provides clear direction on the outcomes scrutiny are meant to achieve and the guiding principles that shape its work.

---

⁵ The Williams report can be found here: <http://wales.gov.uk/topics/improvingservices/public-service-governance-and-delivery/report/?lang=en>. References to the ‘Characteristics of Effective Scrutiny’ may be found on page 133.

The main levers by which relationships can be influenced include approaches to co-option and the methods by which scrutiny interacts and communicates with the PSB, namely how it handles partner invitations to scrutiny meetings, requests for information and reporting arrangements for scrutiny's reports and recommendations.

As a means to clarify responsibilities, expectations and behaviours, councils may wish to consider developing a guide or protocol for the benefits of the PSB membership. This might provide a useful opportunity for communicating to the PSB a positivist approach demonstrating how scrutiny contributes to local place-based leadership. Wrexham County Borough Council has used its previous Local Service Board scrutiny protocol as the basis of a new protocol for governing its relationships with the Public Services Board.

The protocol is notable for detailing PSB partner's 'commitment to co-operate' with the Council's scrutiny committees. For example, it provides that:

- PSB Partners are provided with information on how to access the Scrutiny process, for example they may request that an issue is presented for scrutiny and have access to relevant information on the Scrutiny Committee timetables and work programmes.

And,

- Explains how the committee's views/recommendations will be communicated following scrutiny and how the PSBs views will be fed back to scrutiny.

In support of the protocol's application, the Council's scrutiny facilitators adopt a pro-active approach to working with the PSBs support officer in co-ordinating the PSB and scrutiny's forward work programmes.

A copy of the protocol may be found at Appendix 1.

- **Overview and scrutiny structures**

Whilst it is a requirement of the Act that councils must designate an overview and scrutiny committee to scrutinise the work of the public services board, it is up to each local authority to determine its own arrangements. Emerging practice of PSB scrutiny arrangements identify distinct models which include:

1. Utilising an existing overview and scrutiny committee to comply with the requirements of the Act. Usually this committee also undertakes scrutiny of local Community Safety Partnerships under the provisions made in the 1998 Crime and Disorder Act. Examples include Caerphilly County Borough Council's [Partnerships Scrutiny Committee](#)
2. Establishing a dedicated committee specifically for scrutinising the work of the local PSB such as Monmouthshire County Council's [Public Services Board Select Committee](#)

-
3. Establishing a dedicated scrutiny panel as a sub-committee of the council's designated public services board overview and scrutiny committee. For example, see Swansea City Council's [Public Services Board Performance Panel](#)
  4. Establishing a dedicated joint overview and scrutiny committee to undertake collaborative scrutiny of a merged public services board. For example, the [Cwm Taf Public Services Board Joint Overview and Scrutiny Committee](#) has recently been established by Merthyr Tydfil and Rhondda Cynon Taf County Borough Councils, representing the first formal joint overview and scrutiny committee in Wales. The joint committee comprises equal membership of councillors from each participating council and was established in accordance with requirements of the Well-being of Future Generations (Wales) Act, 2015 taking into consideration the requirements of Section 58 of the Local Government (Wales) Measure, 2011 and associated statutory guidance. Further details may be found [here](#).

Although the structures might look dissimilar, the activities intended to be undertaken are broadly the same. However, regarding the membership of PSB scrutiny arrangements, research from previous joint scrutiny models identifies that co-option can make a big difference to the positive contribution able to be made to partnership governance arrangements.

Co-option and collaborative working

"The partnership approach to the scrutiny of the work of the LSB has brought great value to the outcomes. Partners bring differing perspectives that broaden the constructive challenge, and also lead to scrutiny being informed and truly probing.

I do believe that the LSB's partnership delivery of services around domestic abuse will improve as a result of our work."

(Co-opted Member, Rhondda Cynon Taff's LSB Scrutiny Working Group, April 2011).

The evidence from overview and scrutiny committees in Wales is that the contribution of co-opted members on committees can significantly strengthen their effectiveness. In thinking about how scrutiny arrangements may seek to work in accordance with the sustainable development principles, co-option offers opportunities to enhance collaborative working.

Existing statutory provision under section 76 of the 2011 Local Government (Wales) Measure enables the co-option of persons that are not members of local authorities onto overview and scrutiny committees in accordance with section 21 of the Local Government Act 2000. **Statutory guidance accompanying the 2011 Measure provides additional advice and detailed case studies.**

Evidence from those councils utilising multi-agency approaches to Local Service Board scrutiny identified the following four benefits from adopting an integrated approach to partnership working. These have been summarised as follows:

Findings from multi-agency scrutiny arrangements

- The inclusion of partner representatives into democratic scrutiny processes was found to break down organisational fragmentation when analysing joint delivery of cross-cutting themes.
- Greater democratic influence within partner organisations was considered as helping reduce the 'democratic deficit' within public organisations.
- Reports and recommendations from scrutiny were considered to be more palatable to local strategic partnerships due to integration of partners within the scrutiny process. This was considered important in reinforcing scrutiny's credibility and integrity and allaying partnership concerns regarding undue 'political interference'.
- Greater innovation and engagement: a strong culture of accountability was considered supportive of transformational change and improvement in promoting wider dialogue from which creative solutions may be found. It was found that embracing different points of view enabled shifts in perspective to occur as demonstrated by Rhondda Cynon Taff's use of 'experts by experience' when considering joint approaches to the reduction of domestic violence.

In wishing to work collaboratively with the PSB, Swansea City Council's Public Services Board's Performance Panel sought to invite (rather than co-opt) non-executive members of partner organisations comprising the PSB. This included the following:

Public Services Board Statutory Members / Invited Participants	PSB Performance Panel Invitee
Abertawe Bro Morgannwg University Health Board (Statutory Member)	Non-executive Board Member
Mid and West Wales Fire and Rescue Service (Statutory Member)	Member of the Performance, Audit and Scrutiny Committee , Mid and West Wales Fire Authority
Natural Resources Wales (Statutory Member)	Non-executive Board Member
The Chief Constable of South Wales Police (Invited Participant)	Member of the South Wales Police and Crime Panel
The South Wales Police and Crime Commissioner (Invited Participant)	
Probation Service Representative (Invited Participant)	Non-executive

Swansea Council of Voluntary Services (Invited Participant)	Non-executive management Committee Member
--	--

The PSB Performance Panel also identified its ability to co-opt additional members on a temporary basis the length of which to be determined by the Panel. The Panel further stipulated that co-optees should not be acting in an executive capacity for any of the Public Services Board partner agencies and may only be invited to join the Panel with the unanimous agreement of Panel members.

The important point to highlight is the ability of local government overview and scrutiny arrangements to pro-actively engage partners more deeply in its work. In doing so elected members can send powerful messages to the PSB regarding its commitment to effective partnership working through their own structures and practice. This can lead to the creation of enhanced trust and mutual respect in creating accountability relationships that promote dialogue and learning as the key drivers underpinning performance improvement.

However, approaches to partner engagement in the work of scrutiny is **specific to each local authority** and that what “works” for one Council may not directly transfer to another. The crucial issue here is the degree of commitment scrutiny shows in ensuring partners can influence and inform its investigative work.

In evaluating the added value brought about by strategic partnership working, scrutiny can boost its credibility in leading by example.

Reports and Recommendations

Section 35 (2) of the Act requires overview and scrutiny committees to send a copy of any report or recommendation with respect to the board’s functions or governance arrangements to the Welsh Ministers, the Future Generations Commissioner (FGC) for Wales and the Auditor General for Wales.

This requirement has been regarded by some as detracting from scrutiny’s ability to develop ‘softer’ styles of accountability where power relies on its ability to persuade, advise and influence. This can give rise to anxiety that widespread reporting of partnership performance by scrutiny, particularly given the long-term timescales associated with achieving improved well-being, can place unhelpful pressure on PSBs to skew activity towards what is immediately measurable rather than foster more innovative and creative behaviour.

An alternative point of view is that the provision compels local government overview and scrutiny to more proactively correspond with other accountability agents such as the Auditor General in Wales and the Future Generations Commissioner as part of a networked model of accountability. In sharing intelligence about different aspects of partnership performance, scrutiny can add to a wider body of knowledge aimed at better understanding and supporting drivers of collaborative performance. In addition, regarding the role of the Future Generations Commissioner in guiding and advising PSBs to work in accordance with the sustainable development principle, analysis and recommendations arising from local scrutiny may help better focus support and assistance.

Consequently, local government scrutiny arrangements may wish to give thought to how to match the most appropriate method of communication with the degree of intended formality best suited to local circumstance. For example, some councils may wish to utilise Chair’s letters rather than formal reports in providing the PSB with spontaneous feedback as opposed to ‘escalating’ formative

---

observations to national level. Adoption of a more flexible approach has been reported as having the effect of partners perceiving scrutiny's formal reporting mechanisms as influential 'backstop powers' which in turn has encouraged greater co-operation and a more collegiate relationship with local government scrutiny.

In thinking about how scrutiny wishes to engage the PSB in developing lines of inquiry, requesting evidence, scoping future work items and establishing ways of working it might be the case that the use of Chair's letters or presentations at meetings of the PSB may be most appropriate methods of communication. Similarly, less prescriptive ways of exchanging information may be more suitable when communicating with the PSB informal feedback regarding scrutiny's initial analysis, findings and draft conclusions relating to collaborative performance.

Regarding utilising more formal powers of reporting, it is suggested that scrutiny take appropriate steps to ensuring reports and recommendations are evidence based and describe a suggested course of action to be taken to solve a shared problem. Moreover, to have impact and credibility, recommendations to the PSB should have a clear rationale and be written as statements indicating a directional change of action. In thinking about the validity of conclusions made about the PSB's performance by scrutiny, these should clearly link to scrutiny's original research focus and methods of inquiry in accordance with practice detailed in the 'Characteristics of effective scrutiny' framework.

In accordance with the Act, copies of reports and recommendations should be sent to the Future Generations Commissioner, the Auditor General in Wales and the Welsh Ministers. Given that the minister with lead responsibility for PSBs is currently the Cabinet Secretary for Finance and Local Government, copies of formal reports and recommendations should be sent to the Local Government Partnership team who may arrange that any additional ministers are briefed according to their areas of responsibility.

References

Centre for Public Scrutiny (2012) *Sub-regional and Supra-local Scrutiny*, Centre for Public Scrutiny.

Downe, J. and Ashworth, R. (2013) *Developing a Culture of Collaborative Scrutiny? An Evaluation of Practice and Potential*, Welsh Government.

Downe, J. and Ashworth, R. (2015) *Step by Step to Joint Scrutiny: A Handbook for Scrutineers*, Welsh Government.

Horton, K. (2013) *Establishing a Baseline for Local Service Board (LSB) Scrutiny in Wales*, Welsh Government.

Office for Public Management (2009) *Total Place – Lessons Learnt*.

Wales Audit Office (2014) *Good Scrutiny? Good Question! Auditor General for Wales Improvement Study: Scrutiny in Local Government*, Wales Audit Office.

Welsh Government (2014) *The report of the Commission on Public Service Governance and Delivery*.

Welsh Local Government Association (2014) *Overview and Scrutiny Member and Chair Specifications*, WLGA.

WLGA and CfPS (2010) *Scrutiny of Multi-Agency Partnerships*, WLGA.

Wrexham Public Service Board **Arrangements for Accountability and Scrutiny**

Wrexham Public Service Board (PSB) is a statutory public body consisting of a number of statutory and invited public bodies that operate within the area of Wrexham County Borough.

The PSB must work in partnership to improve the economic, social, environmental and cultural well-being of Wrexham to achieve its Well being goals. Initially this will mean the PSB will undertake a well being assessment of Wrexham assessing the state of economic, social, environmental and cultural well-being and then by agreeing and setting priorities that will maximise the PSB's contribution to well-being goals.

In line with the requirements within the Well-being of Future Generations (Wales) Act 2014 a plan setting out the objectives and the steps that will be taken to meet them will be required to be published by the PSB. This is referred to as the "Local Well - being Plan".

The Local Well-being Plan referred to above will be completed and agreed in approximately March 2018.

During this interim period the PSB will continue to oversee its predecessor, Wrexham Local Service Board's plan, "Our Wrexham Plan.

Scrutiny of the PSB through the Council's existing Scrutiny Arrangements

General Information about Scrutiny Committees

In Wrexham, 52 Councillors are elected by the public to represent the 47 wards of the County Borough. They meet a minimum of four times a year as Full Council and form the ultimate decision making body for the Authority on the Council's major plans and strategies.

The Full Council annually elects an Executive Board, which consists of 10 Councillors. This meets, approximately, every month and makes the majority of the day to day management decisions for the Council.

Scrutiny Committees are each made up of 13 of the 42 Councillors who are eligible to sit on them, i.e. not on the Executive Board. Their purpose is to scrutinise the decisions made by the Executive Board, together with the operation of the Authority. They also consider issues that affect the local community and make recommendations for improvements to the Executive Board.

There are currently five scrutiny committees, each responsible for reviewing and improving different areas of the Council's work:

- Customers, Performance, Resources & Governance Scrutiny Committee
- Safeguarding, Communities and Wellbeing Scrutiny Committee
- Lifelong Learning Scrutiny Committee
- Homes & Environment Scrutiny Committee
- Employment, Business and Investment Scrutiny Committee

More detail on the specific terms of reference of the committees is available in the Council's constitution.

(<http://moderngov.wrexham.gov.uk/mgListCommittees.aspx?bcr=1>)

Scrutiny committees meet each month and publish work programmes which list their work commitments for the coming months. Any organisation or member of the public can request that a scrutiny committee schedule an issue for consideration on its work programme. The decision as to whether to scrutinise an issue rests with the scrutiny committee and items will be scheduled according to relative priority.

These work programmes are available on the Council's website, at:-

http://www.wrexham.gov.uk/english/council/forward_work_programme/scrutiny.htm

All scrutiny committee meetings are open to the public. Members of the public may contribute to a Scrutiny Committee meeting, in line with the Council's constitution and at the Chair's discretion. On occasion the committee will consider issues of a confidential nature (listed as 'Part 2' on the work programmes and agendas) and on such occasions any members of the public present will be asked to leave whilst consideration of that item takes place.

Agendas and papers for meetings are available to the public 3 working days in advance of the meeting. These can be also be accessed via the Council's website

<http://moderngov.wrexham.gov.uk/mgListCommittees.aspx?bcr=1>

Hard copies can be provided on request.

Contact details for the Council's scrutiny section, are as follows:

Suzanne Price, Scrutiny Facilitator Suzanne.price@wrexham.gov.uk 01978 292179

Tracy Davies, Scrutiny Facilitator Tracy.davies@wrexham.gov.uk 01978 292258

Craig Stevens, Scrutiny Facilitator Craig.stevens@wrexham.gov.uk 01978 292253

Arrangements for scrutinising the work of the PSB

PSB Partners have made a 'commitment to co-operate' with the Council's scrutiny committees. This 'commitment' requires:

- PSB Partners are provided with information on how to access the Scrutiny process, e.g. request that an issue is presented for scrutiny and have access to relevant information on the Scrutiny Committee timetables and work programmes
- PSB Partners may attend and contribute to a Scrutiny Committee meeting, in line with the Council's constitution
- A Scrutiny Committee may require the PSB or one or more of the members of the board as the committee may specify, to attend the scrutiny committee and provide it with explanations of such matters as it may specify.

To meet the requirements of the Well Being of Future Generations (Wales) Act it is expected that scrutiny of Wrexham PSB will take place at least once per year, after the PSB Annual Report has been published, and that this scrutiny will be carried out by the Customers, Performance, Resources and Governance Scrutiny Committee.

Process to be followed

General enquiries about the work of the PSB or requests for information should be directed to Helen Odunaiya, Partnerships Lead, PIPS (Performance, Improvement, Partnerships and Scrutiny) team at Helen.odunaiya@wrexham.gov.uk or telephone: 01978 292273.

It has been agreed that Wrexham County Borough Council's Scrutiny Committees will be used to review and challenge the PSB:

Step1 – Contacting Scrutiny at the Council

- Any officer/member of the PSB partner organisations, Local Authority Councillor or member of the public may contact the Scrutiny Facilitator (by phone or in writing by letter or email) to raise a PSB-related issue which they believe should be scrutinised. The Scrutiny Facilitator will work with this party (the 'originator') and the PIPS Partnerships Lead, or the relevant PDB facilitator, to develop a topic selection form that briefly outlines the key issues and concerns. The purpose of the proposal is to help the scrutiny committee decide whether to schedule the issue in its work programme. (Enquiries of a more general nature will be signposted to the LSB Co-ordinator).
- The Scrutiny Facilitator will present the topic request form to the appropriate Scrutiny Committee at its next meeting. The Scrutiny Facilitator will contact the Partnerships Lead, or the relevant PDB facilitator, and the originator to advise them of the date of the meeting so they can attend, as required..

- The Scrutiny Facilitator will advise the Partnerships Lead, or the relevant PDB facilitator, and the originator of the Committee's decision, as to whether to scrutinise the issue or not.

Step 2 - The Scrutiny Committee meeting

- If a scrutiny committee has agreed to accept the topic request form, the Scrutiny Facilitator and the Partnerships Lead, or the relevant PDB facilitator will liaise to:
  - Commission the production and presentation of a report from the PSB Executive Group or the relevant Partnership Delivery Board. This report will need to be signed off by the PSB Executive Group Chair and the relevant PDB Chair as appropriate.
  - Agree a mutually suitable date for the issue to be scrutinised, taking into account the scrutiny committee's work programme and the PSB partner's commitments.

The scrutiny committee may also require the attendance of other PSB partners.

- The Scrutiny Facilitator will inform the originator of the date and time of the meeting when the issue is to be considered and will invite them to attend.

Step 3 - Follow –Up

- The Scrutiny Facilitator will prepare a short report on the views and recommendations of the scrutiny committee for the Partnerships Lead to present to the PSB at its' next meeting, or the PDB facilitator to present to the PDB at its next meeting. The Partnerships Lead or PDB facilitator will report back any subsequent actions or responses to the scrutiny committee via the Scrutiny Facilitator.
- The Scrutiny Facilitator will be responsible for advising the originator of the views and recommendations of the decision of the scrutiny committee and the response of the PSB or relevant PDB.
- The views and recommendations of the scrutiny committee and the response of the PSB will be reported in the PSB annual report together with any subsequent actions taken by the PSB.

Step 4 – External notification

- Following a meeting that has carried out scrutiny of the PSB/PDB the Scrutiny Facilitator must send a copy of any relevant report or recommendation made to the relevant Welsh Ministers, the Well being of Future Generations Commissioner and the Auditor General for Wales. This will not be required

until March 2018 onwards, or when the new Well Being Plan for Wrexham has been agreed.

Review

This protocol will be reviewed as required, to reflect any relevant changes with regard to the PSB or the Local Authority.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Gwasanaethau Democraataidd
Dyddiad y Cyfarfod:	20 Hydref 2017
Aelod / Swyddog Arweiniol:	Gary Williams (Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, Adnoddau Dynol a Democraataidd)
Awdur yr Adroddiad:	Steve Price (Rheolwr Gwasanaethau Democraataidd)
Teitl:	Ymgynghoriad ar Ddiwygio Etholiadol

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Dyma adroddiad gwybodaeth am ymgynghoriad diweddar Llywodraeth Cymru ar ddiwygio etholiadol.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

I ddwyn sylw'r Pwyllgor at gynigion Llywodraeth Cymru i ddiwygio etholiadol.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod y Pwyllgor yn ystyried y cynigion.

4. Manylion yr adroddiad

4.1 Mae Deddf Cymru 2017 yn cynnwys darpariaethau ar faterion etholiadol a chofrestru a fydd yn dod i rym yn 2018. Bydd y darpariaethau hyn yn trosglwyddo cymhwysedd i'r Cynulliad Cenedlaethol i ddeddfu mewn cysylltiad â gweinyddu etholiadau llywodraeth leol Cymru a'r Cynulliad Cenedlaethol. Yn ogystal, bydd cymhwysedd deddfwriaethol i gofrestru etholwyr sy'n gymwys i bleidleisio yn yr etholiadau hynny a'r etholfraint sy'n gymwys iddynt yn cael eu trosglwyddo i'r Cynulliad hefyd. Eithriad i hyn yw'r system cofrestru ddigidol sy'n cael ei weithredu gan Lywodraeth y DU.

4.2 Ar 18 Gorffennaf, fe agorodd Lywodraeth Cymru ymgynghoriad cyhoeddus i ymgynghori ar:

- sut mae democratiaeth yn gweithio yng Nghymru
- sut mae pobl yn dod yn gymwys i bleidleisio
- sut maen nhw'n arfer eu hawl i bleidleisio
- sut mae etholiadau'n cael eu trefnu.

4.3 Mae rhagymadrodd eglurhaol gan Mark Drakeford, Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid a Llywodraeth Leol ynghlwm yn Atodiad 1.

4.4 Gweler ynghlwm ymateb gan Aelod Arweiniol ar ran Sir Ddinbych i Lywodraeth Cymru yn atodiad 2, er gwybodaeth. Roedd yr ymateb hwn yn ystyried barn gweinyddwyr etholiadol ar draws Gogledd Cymru. Cafodd arweinwyr grŵp y

wybodaeth briodol ar yr ymgynghoriad a chynigion eu grwpiau neu eu haelodau unigol er mwyn cyflwyno sylwadau'n uniongyrchol i Lywodraeth Cymru.

- 4.5 Mae fersiwn 'hawdd i'w ddarllen' o ddogfen ymgynghori Llywodraeth Cymru ynghlwm yn Atodiad 3. Mae'r fersiwn llawn i'w weld yn;

<https://ymgyngoriadau.llyw.cymru/ymgyngoriadau/diwygio-etholiadol-ym-maes-llywodraeth-leol-yng-nghymru>

5. **Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?**

Dim cyfraniad uniongyrchol.

6. **Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?**

Nid oes yna unrhyw gostau yn gysylltiedig â'r ymarfer ymgynghori.

7. **Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?**

Nid oes angen Asesiad o Effaith ar gyfer yr adroddiad hwn.

8. **Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gydag Archwilio ac eraill?**

Mae arweinwyr grŵp wedi cael gwybod am ymarfer ymgynghori Llywodraeth Cymru.

9. **Datganiad y Prif Swyddog Cyllid**

Dim angen.

10. **Pa risgiau sydd yna ac oes yna unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?**

Mae yna ystod eang o gynigion yn yr ymgynghoriad a petaent yn cael eu gweithredu fyddai'n golygu newid sylweddol i'r system etholiadol. Mae ymateb i'r ymgynghoriad yn cael ei drefnu.

11. **Pŵer i wneud y Penderfyniad**

Nid oes angen penderfyniad.

Rhagair

Mae'r darpariaethau perthnasol yn Neddf Cymru ar faterion etholiadol a chofrestru yn dod i rym y flwyddyn nesaf. Felly, dyma gyfle newydd i Lywodraeth Cymru a'r Cynulliad fynd ati o ddifrif i adolygu'r ffordd y mae democratiaeth yn gweithredu yma, sut mae pobl yn dod yn gymwys i bleidleisio, sut y maent yn arfer eu hawl i bleidleisio a sut y caiff etholiadau eu trefnu.

Yn ein hetholiadau lleol fis diwethaf roedd y profiad o bleidleisio i'r rhan fwyaf o bobl, heblaw am rai eithriadau, yr un fath â'r profiad y byddai eu teidiau a'u neiniau wedi'i gael: cerdded i'r orsaf bleidleisio leol a llenwi papur pleidleisio gyda phensil yn sownd wrth linyrn. Rwyf innau, fel sawl un arall, yn mwynhau'r profiad hwnnw, ond gellir hefyd ei ystyried yn rhywbeth hen ffasiwn iawn ac yn gwbl anghyson â gweithgareddau tebyg eraill y mae pobl yn eu profi yn eu bywydau bob dydd.

Mae'r papur ymgynghori hwn yn delio'n bennaf â'r trefniadau ar gyfer cofrestru a phleidleisio a sut y gallem eu newid, ond bydd Llywodraeth Cymru hefyd yn parhau â'i hymdrechion i gynyddu'r diddordeb mewn cyfranogaeth ddemocrataidd, gyda'r nod o leihau nifer y seddi un ymgeisydd a chael mwy o bobl i bleidleisio mewn etholiadau.

Yn unol â hyn, rwy'n awyddus i bwysu a mesur ffyrdd y gallwn eu defnyddio i alluogi mwy o bobl i gymryd rhan mewn etholiadau. Bydd hyn yn cynnwys estyn yr etholfraint i bobl ifanc, gwneud y trefniadau cofrestru yn haws ac yn fwy awtomatig, ei gwneud yn haws pleidleisio drwy ddefnyddio gwahanol ddulliau, a sicrhau bod pobl yn gwybod yn iawn pwy sy'n sefyll i gael eu hethol.

Rwy'n ymwybodol iawn o bryderon am ddiogelwch a thwyll etholiadol. Mae'r rhain yn ystyriaethau pwysig, ond rhaid dod o hyd i ffyrdd o fynd i'r afael â nhw heb beryglu hawl ddemocrataidd sylfaenol dinasyddion i gymryd rhan mewn etholiadau.

Rwy'n gobeithio y gwnewch chi ymateb i'r ymgynghoriad hwn. Mae'n ymarferiad gwirioneddol i ganfod yr hyn sy'n bosibl, yn ymarferol ac yn ddymunol cyn inni symud tuag at unrhyw newid deddfwriaethol. Fy ngobaith yw y bydd y 12 wythnos nesaf yn ychwanegu syniadau newydd a phosibiliadau ffres, yn ogystal ag yn rhoi ymatebion i'r syniadau a'r posibiliadau sydd wedi'u nodi yma. Wedyn, pan ddaw'r amser i bobl ifanc 16 oed bleidleisio yn yr etholiadau lleol nesaf, bydd yn haws iddynt gofrestru a phleidleisio a bydd nifer fawr ohonynt yn cael eu hysbrydoli i fynd ati i wneud hynny.

Mark Drakeford,
Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid a Llywodraeth Leol

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Consultation response form

Consultation on Electoral Reform

Please return this form to reach the Welsh Government no later than 10 October 2017

If you have any questions, please email:

RLGProgramme@wales.gsi.gov.uk

Consultation on Electoral Reform	
Date	9 October 2017
Name	Councillor Mark Young, Lead Member for Corporate Standards
Organisation	Denbighshire County council <i>This response is an official response on behalf of Denbighshire County Council</i>
Address	County Hall, Ruthin Denbighshire
Email address	Mark.young@denbighshire.gov.uk
Telephone	c/o 01824 712589

Consultation questions

Q1 – Do you agree that the qualifying age for voting in Welsh local government elections should be lowered to 16?

Comments: The age should be the same for all elections and referendums. There could be significant problems at polling stations should for example parliamentary or Police and Crime Commissioner elections be held on the same day as a local government election.

Not enough information has been provided on how the verification of under 16 year olds works in Scotland.

Q2 – Should EU citizens who move to Wales once the UK has left the EU continue to acquire the right to vote?

Comments: No comment.

Q3 – Should voting rights be extended to all legal residents in Wales, irrespective of their nationality or citizenry?

Comments: No comment.

Q4 – EU and Commonwealth citizens can stand for election to local government in Wales, Should this continue and be extended to all nationalities made eligible to vote?

Comments: Our electoral officers have noted that this may have implications as to the use of the gov.uk registering website if any changes were implemented to the current situation on a Wales only basis.

Q5 – Should Electoral Registration Officers have a greater range of sources available to them to assist citizens to be added to the register?

Comments: Yes, this would be beneficial.

Q6 – Which data sources do you think should be used by Electoral Registration Officers?

Comments: Data sharing agreements with appropriate external agencies or central government would be useful. These might include the DVLA or Passport Office.

Q7 – Should a wider range of local authority staff be empowered to assist citizens to obtain registration through access to the local government register and have the ability to amend it?

Comments: No. Local authority staff do not require access to the register of electors to promote or facilitate registration via the gov.uk website. Widening the access to the register and the ability to amend it are not necessary.

Q8 – What controls should be put in place to ensure the Electoral Registration Officer maintains overall control of the register?

Comments: Please see the response to Q7.

Under the current arrangements the controls in place are sufficient and appropriate.

Q9 – Should the individual registration rules be relaxed to allow for block registrations in certain circumstances, protecting the right to vote for populations otherwise at risk of exclusion?

Comments: Any proposed changes must be carefully assessed to ensure that they did not detrimentally affect the integrity of the registration system.

Q10 – Should we place a duty on Electoral Registration Officers to consider whether any individual groups within their electoral area should be specifically targeted in registration campaigns?

Comments: The duty to target and promote registration already exists with individual electoral registration officers responsible for directing these activities within their areas.

Q11 – Should we introduce arrangements so that agencies who are aware of people moving have a duty to inform the Electoral Registration Officers?

Comments: This depends on the practical aspects of the measures being introduced and the avoidance of duplicating existing processes. The electoral registration officer already has access to such information through council tax records.

Q12 – What are your views on the development of a single electronic register for Wales?

Comments: There are no clear benefits for this proposal and it is likely to introduce unnecessary problems regarding the production of different registers for parliamentary and local government and the hosting arrangements for the single electronic register. Electors move addresses to various parts of the UK and a single Welsh register appears to be unnecessary.

Q13 – Do you agree that individual principal councils should be able to choose their voting system?

Comments: No – using different voting systems will cause confusion amongst the electorate.

Q14 – Do you agree that a constitutional change such as this should be subject to a two-thirds majority?

Comments: Any major change such as this should have a high level of support, but as the comments for Q13 show, this proposal should not be introduced.

Q15 – Do you agree that the term of local government in Wales should be set at five years?

Comments: Yes, and having standard terms of office for the different democratic institutions would assist the public's understanding of the election cycles.

Q16 – Do you agree in principle with the desirability of reforming the voting system to encourage greater participation?

Comments: Maintaining the integrity of the voting system and the public's faith in it is the primary consideration and any reforms should be measured against these first and foremost.

Q17 – Are there other initiatives not covered below which might be taken to enable greater participation in elections in Wales?

Comments: No.

Q18 – Should councils be able to choose to use all-postal voting at council elections?

Comments: No. For many electors casting a vote in person is an important part of their duties as electors and this choice should remain. Postal voting requires additional security measures such as signatures and it is not feasible to expect to obtain these from all electors on the register who therefore would be unable to register a vote.

Q19 – Should it be subject to pilot exercises first?

Comments: If it is introduced, yes.

Q20 – Should councils be able to operate all-postal voting in an individual ward or a number of wards within a council area?

Comments: No. See the comments to Q18. Applying different arrangements to different areas will again cause confusion amongst the electorate.

Q21 – Should electronic voting be enabled at local elections?

Comments: Not at this time. The existing voting and counting arrangements are well-known, respected and trusted whilst the security and integrity of electronic voting systems elsewhere have been called into question. The validity of election results are of paramount importance.

Q22 – Should remote voting be enabled at local elections?

Comments: No, please see the comments to Q21.

Q23 – Should electronic counting be introduced for local elections in Wales?

Comments: No – please see the comments to Q21. In addition the costs of electronic counting are thought by electoral administrators to be particularly high.

Q24 – Should mobile polling stations be enabled at local elections?

Comments: Polling stations are equipped with the registers for the areas they are covering. Does this option rely on electronic registers and electronic voting (please see comments on these)?

Mobile polling stations could become a cause of confusion.

Q25 – Should we enable returning officers to make use of polling places in addition to fixed polling stations?

Comments: There have been pilot studies that appear not to have increased overall turnout. This option appears to rely on electronic registers and voting.

Q26 – Should we enable local elections to be held on more than one day and on days other than a Thursday?

Comments: No. The current arrangements benefit greatly from being well-known and understood. Supplemented by existing provisions for postal and proxy voting there is no significant benefit to extend the period that would outweigh the problems created in trying to maintain the security of the elections and the costs and availability of polling stations.

Q27 – Should consideration be given to simplifying postal voting procedures and literature?

Comments: The primary concern should be to ensure that the postal voting procedures are as robust as possible. There have been significant cases of election offences relating to postal voting in the UK.

Q28 - How do you think the process could be simplified?

Comments: The current arrangements requiring a signature and the elector's date of birth are straightforward and do not appear to be a barrier to electors accessing a postal vote.

Q29 – Should electors attending a polling station be required to produce ID before they are allowed to vote? If so, what types of identification should be accepted?

Comments: It is understood that there will be trials in England in 2018 and the evidence produced should be considered.

Q30 – Do the advantages of requiring ID outweigh the risk of deterring voters?

Comments: Please see the comments to Q29.

Q31 – Do you agree that it should no longer be necessary to publish a candidate’s home address in election literature, including anything published electronically?

Comments: Sufficient information should be given on where candidates live as this is an important consideration for many voters.

Q32 – Do you agree that each candidate should be required to provide a personal statement for inclusion on a website provided by the authority to whom they are seeking election?

Comments: This is unlikely to be particularly effective as evidenced by the process used for the police and crime commissioner elections. Most electors prefer candidates to approach them through leaflets etc.

Q33 – Do you agree that it should not be permissible to serve both as an Assembly Member and councillor?

Comments: No comment.

Q34 – Do you agree that candidates should be required to disclose a party affiliation if they have one?

Comments: No comment.

Q35 – What sort of evidence should be required to suggest there is an undisclosed party affiliation?

Comments: No comment.

Q36 – Should any council staff below senior level be able to stand for election to their own authority?

Comments: No. There should be a clear distinction between an authority’s employees and office holders.

Q37– Is there still justification for councils to keep a list of those other than senior officers who should be politically restricted?

Comments: Yes. Certain officer posts need to be politically restricted.

Q38 – Do you agree that the statutory chief executive role should include that of returning officer?

Comments: The returning officer needs to be able to direct that appropriate resources are made available for elections. The chief executive is best placed to do this. However, the role of returning officer must remain an independent one to retain the trust of all candidates and the electorate.

Q39 – Do you agree that any addition to salary in recognition of returning officer duties should be a matter for the local authority to determine?

Comments: Yes, and this is the current position.

Q40 – Should Welsh Government move to a system of calculating Assembly election costs on an agreed formula, based on the size of electorate?

Comments: No. A standard formula based on electorate size is unlikely to correctly assess the actual costs of Assembly elections in different types of constituencies.

Q41 – Should Welsh prisoners be allowed to register to vote and participate in Welsh local government elections? If so, should it be limited to those sentenced to less than twelve months, four years, or any sentence length?

Comments: No comment.

Q42 – By what method should prisoners cast a vote?

Comments: No comment.

Q43 – At what address should prisoners be registered to vote?

Comments: No comment.

Q44 - We would like to know your views on the effects that electoral reform would have on the Welsh language, specifically on opportunities for people to use Welsh and on treating the Welsh language no less favourably than English.

What effects do you think there would be? How could positive effects be increased, or negative effects be mitigated?

Comments: certainly in Denbighshire the electoral arrangements are bilingual and aim to treat both Welsh and English on an equal basis and we would support an assessment of any advanced proposals for reform.

Q45 - Please also explain how you believe the proposed options could be formulated or changed so as to have positive effects or increased positive effects on opportunities for people to use the Welsh language and on treating the Welsh language no less favourably than the English language, and no adverse effects on opportunities for people to use the Welsh language and on treating the Welsh language no less favourably than the English language.

Comments: The Welsh Government's assessment of any proposals would be the process to ensure that both languages were treated equitably and electors were able to use their preferred language.

Q46 - We have asked a number of specific questions. If you have any related issues which we have not specifically addressed, please use this space to report them:

Comments: None.

Responses to consultations may be made public. To keep your response anonymous (including email addresses) tick the box.

Keep my response anonymous

Newid y ffordd rydyn ni'n gwneud etholiadau yng Nghymru

**Mae ar Lywodraeth Cymru eisiau gwybod beth
rydych chi'n ei feddwl**

Fersiwn Hawdd ei Ddeall yw hwn o 'Ymgynghoriad ar Ddiwygio
Etholiadol Llywodraeth Cymru'.

Awst 2017

Sut i ddefnyddio'r ddogfen hon

Fersiwn hawdd ei ddeall yw hwn. Mae'r geiriau a'r hyn maen nhw'n feddwl yn hawdd i'w darllen a'u deall.

Efallai na fedrwch chi ddarllen a deall y ddogfen hon heb help. Gofynnwch i rywun rydych chi'n ei adnabod i'ch helpu.

Efallai bydd rhai geiriau yn anodd i'w deall. Mae'r rhain wedi cael eu hysgrifennu mewn glas trwm a dywedir beth maen nhw'n feddwl mewn bocs o dan y gair.

Pan fydd y ddogfen yn dweud 'ni', mae hyn yn meddw **Llywodraeth Cymru.**

I gael mwy o gopiâu o'r fersiwn Hawdd ei Ddeall hwn, cysylltwch â:

Fairer Futures Division, Welsh Government, Cathays Park, Cardiff. CF10 3NQ

Ffôn: 0300 060 3300

E-bost: SEPMailbox@wales.gsi.gov.uk

Cafodd y ddogfen hon ei gwneud yn Hawdd ei Deall gan Hawdd ei Ddeall Cymru gan ddefnyddio Photosymbols.

Cynnwys

Tudalen

Sut i ddefnyddio'r ddogfen hon	2
Beth y mae'r gweinidog Mark Drakeford yn ei ddweud	4
Am beth mae hyn yn sôn	6
Pwy sy'n cael pleidleisio?	8
Oedran pleidleisio	8
Pobl o'r Undeb Ewropeaidd	9
Cael mwy o bobl i gofrestru i bleidleisio	12
Pawb mewn tŷ yn cofrestru gyda'i gilydd	13
Y ffordd rydyn ni'n pleidleisio	15
Gorsafoedd pleidleisio	15
Pawb yn postio eu pleidlais	17
Pleidleisio ar eich cyfrifiadur	18
Pleidleisio ar eich cyfrifiadur neu ffôn clyfar	19
Defnyddio manau eraill ar gyfer gorsafoedd pleidleisio	20
Sefyll mewn etholiad	21
Beth y mae ymgeiswyr yn ei feddwl	22
Pleidiau gwleidyddol	23
Geiriau anodd	25

Beth y mae'r gweinidog Mark Drakeford yn ei ddweud

Rydyn ni wedi bod yn pleidleisio yn yr un ffordd am lawer o flynyddoedd. Mae gennym ni nawr gyfle i benderfynu a ydyn ni am newid y ffordd rydyn ni'n rhedeg etholiadau.

Rydyn ni'n gobeithio y bydd gwneud newidiadau i etholiadau yn ei gwneud hi'n haws i bawb bleidleisio.

Mae arnon ni eisiau i fwy o bobl sefyll mewn etholiad ac eisiau i fwy o bobl bleidleisio mewn etholiad.

Mae arnon ni eisiau meddwl am:

- wahanol ffyrdd o gofrestru i bleidleisio

cofrestru i bleidleisio – dyma pryd y mae gennych chi eich enw ar restr o bobl sydd yn cael pleidleisio.

- gwahanol ffyrdd o bleidleisio

- gadael i bobl ifainc bleidleisio

- ffyrdd i chi ddod i wybod am y bobl sy'n sefyll mewn etholiad.

Gobeithio y byddwch yn ateb y cwestiynau sydd gennym yn y papur hwn.

Mae arnon ni wir eisiau gweld beth sy'n ddefnyddiol a beth yn eich meddwl chi sy'n edrych yn dda.

Mark Drakeford,
Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid a
Llywodraeth Leol

Am beth mae hyn yn sôn

Mae'n bwysig eich bod chi'n pleidleisio mewn etholiadau. Mae arnon ni angen i chi fod eisiau pleidleisio. Ac mae arnon ni eisiau gwneud pleidleisio yn hawdd i chi.

Daeth deddf newydd i mewn y flwyddyn yma. Mae'n cael ei alw'n **Ddeddf Cymru 2017**. Mae'r ddeddf hon yn meddwl y gallwn ni ddewis sut i redeg etholiadau yng Nghymru.

Mae'r ddeddf hon yn cynnwys etholiadau ar gyfer:

Cynulliad Cenedlaethol Cymru

cyngorau sir

cyngorau tref a chymuned

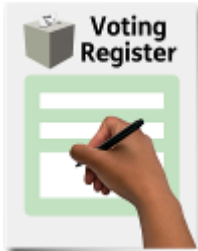
Ni allwn ni newid etholiadau cyffredinol ar gyfer senedd y DU yn San Steffan.

Mae'r llyfryn hwn ynglŷn â newid:

pwy sy'n cael pleidleisio

sut rydych chi'n [cofrestru i bleidleisio](#)

sut rydych chi'n pleidleisio

beth sydd arnoch chi angen ei wneud i sefyll
mewn etholiad.

Pwy sy'n cael pleidleisio?

Oedran pleidleisio

18

Gallwch bleidleisio ym mhob etholiad os ydych chi dros 18 mlwydd oed.

Mae arnon ni eisiau i bobl ifainc 16 ac 17 mlwydd oed fedru pleidleisio mewn etholiadau lleol. Mae arnon ni eisiau iddyn nhw bleidleisio ar gyfer:

cynghorau sir

cynghorau cymunedol

cynghorau tref

Mae hwn yn newid mawr. Rydyn ni'n meddwl bod pobl ifainc yn gwybod mwy am wleidyddiaeth nawr trwy'r ysgol a gwefannau fel Facebook.

Ein gobaith ni yw, os byddwch chi'n pleidleisio pan ydych chi'n ifanc, y byddwch chi'n dal i bleidleisio. Fe fydd gennych chi ddiddordeb mewn gwleidyddiaeth yng Nghymru ac efallai'n fwy tebygol o sefyll mewn etholiad.

Cwestiwn 1. Ydych chi'n cytuno y dylai oed pleidleisio mewn etholiadau lleol fod yn 16?

Ydw

Nac ydw

Ddim yn siŵr

Pobl o'r Undeb Ewropeaidd

Gall pobl o'r **Undeb Ewropeaidd (UE)** sy'n byw yng Nghymru bleidleisio mewn etholiadau lleol.

Mae'r **Undeb Ewropeaidd** yn grŵp o wledydd y mae eu llywodraethau yn gweithio gyda'i gilydd. Yn aml mae'n cael ei alw'n **UE**.

Dydyn ni ddim yn gwybod beth fydd yn digwydd i'w pleidlais pan fyddwn ni'n gadael yr **UE**. Mae arnon ni eisiau iddyn nhw fedru parhau i bleidleisio.

Ni all pobl o wledydd eraill sydd ddim yn y **Gymanwlad** bleidleisio. Er enghraifft ni all pobl o America neu Tsieina bleidleisio.

Mae'r **Gymanwlad** yn grŵp o wledydd y byddai'r DU yn arfer eu rheoli. Fel Jamaica ac India.

Ar ôl i ni adael yr **UE**, ni fydd pobl sy'n symud yma yn gallu pleidleisio.

Meddyliwch am bobl sy'n byw yma, sy'n cadw at ein deddfau ac sy'n cael eu heffeithio gan benderfyniadau cyngor.

Ydyn ni'n rhoi pleidlais gyfreithlon i bawb sy'n byw yng Nghymru, ble bynnag y cawson nhw eu geni?

Cwestiwn 2. A oes arnoch chi eisiau i bobl o'r UE, fydd yn dod yma ar ôl i ni adael yr UE, gael pleidleisio?

Oes

Nac oes

Ddim yn siŵr

Cwestiwn 3. A oes arnoch chi eisiau i bawb sy'n byw yng Nghymru fedru pleidleisio ble bynnag y cawson nhw eu geni?

Oes

Nac oes

Ddim yn siŵr

Cael mwy o bobl i **gofrestru i bleidleisio**

Mae'n rhaid i chi fod ar y **gofrestr bleidleisio** i fedru pleidleisio.

Mae'r **gofrestr bleidleisio** yn rhestr o bobl sy'n gallu pleidleisio.

Nid yw pawb yn cael eu **cofrestru i bleidleisio**. Nid yw hyn yn deg oherwydd os nad ydych chi ar y **gofrestr**, dydych chi ddim yn cael pleidleisio.

Rydyn ni'n meddwl y byddai'n dda i adran o'r llywodraeth eich **cofrestru chi i bleidleisio** - fel swyddfa'r budd-daliadau neu swyddfa'r trwyddedau gyrru. Ni fyddai angen i chi wneud unrhyw beth – byddai'r swyddfeydd yn gwneud popeth.

Yr unig beth y byddai arnoch chi angen ei wneud fyddai gwneud yn siŵr bod eich enw yno.

Cwestiwn 4. A oes arnoch chi eisiau i swyddfeydd fel budd-daliadau roi eich enw i ni ar gyfer y gofrestr bleidleisio?

Oes

Nac oes

Ddim yn siŵr

Pawb mewn tŷ yn cofrestru gyda'i gilydd

O'r blaen gallai un person mewn tŷ **gofrestru** pawb oedd yn byw yno. Ond cafodd hyn ei newid.

Weithiau y mae'n haws cael pawb sydd yn byw mewn tŷ i **gofrestru** ar un ffurflen.

Byddai angen i bawb lofnodi'r ffurflen mewn rhyw ffordd.

Bydd hyn yn meddwl y bydd pobl sydd ddim wedi'u **cofrestru** i bleidleisio ar hyn o bryd yn cael eu **cofrestru**.

Mae'n ffordd dda ar gyfer landlordiaid neu gartrefi gofal.

Cwestiwn 5. A oes arnoch chi eisiau i bawb mewn tŷ gofrestru ar yr un ffurflen?

Oes

Nac oes

Ddim yn siŵr

Y ffordd rydyn ni'n pleidleisio

Gorsafoedd pleidleisio

Rydyn ni wedi defnyddio **gorsafoedd pleidleisio** a nodi eich pleidlais ag **X** am lawer o flynyddoedd.

Gorsaf bleidleisio yw'r adeilad ble rydych chi'n mynd i bleidleisio. Mae fel arfer yn rhywle fel ysgol neu ganolfan gymunedol.

Mae arnon ni angen meddwl am ffyrdd eraill o bleidleisio.

Efallai y bydd mwy o bobl yn pleidleisio os byddwn ni'n defnyddio ffyrdd eraill.

Mae'r rhan fwyaf o bobl yn defnyddio cyfrifiaduron neu ffonau clyfar nawr. Yn enwedig pobl ifainc.

Efallai bod arnon ni angen meddwl sut y gallwn ni eu defnyddio i bleidleisio.

Mae arnon ni angen gwneud yn siŵr ei bod hi'n ddiogel gwneud hyn.

Ni ddylai neb chwarae'n wirion gyda phleidleisiau.

Cwestiwn 6. A oes arnon ni angen rhoi cynnig ar ffyrdd eraill o bleidleisio?

Oes

Nac oes

Ddim yn siŵr

Pawb yn postio eu pleidlais

Byddech yn cael eich papurau pleidleisio yn y post.

Fe fydd amlen gyda stamp i anfon eich pleidlais yn ôl.

Maen nhw wedi ceisio gwneud hyn a gwnaeth mwy o bobl bleidleisio y ffordd hon.

Mae'n costio arian i bostio popeth ond byddwn yn arbed ar [orsafoedd pleidleisio](#) a staff.

Fe fyddwn yn ei wneud yn erbyn y gyfraith i ddefnyddio pleidlais bost rhywun arall.

Cwestiwn 7. A oes arnoch chi eisiau postio eich pleidlais ar gyfer etholiadau'r cyngor?

Oes

Nac oes

Ddim yn siŵr

Pleidleisio ar eich cyfrifiadur

Byddai arnon ni angen cyfrifiaduron sydd â sgrîn gyffwrdd ym mhob **gorsaf bleidleisio**.

Mae arnon ni angen gwneud yn siŵr bod eich pleidlais yn cael ei wneud yn breifat. Gall staff helpu os nad ydych chi'n siŵr beth i'w wneud. Mae'n rhaid iddyn nhw wneud yn siŵr bod neb yn dweud wrthyich chi sut i bleidleisio.

Bydd hyn yn arbed arian ar gyfer cyfrif y pleidleisiau.

Byddwn yn dal i fod angen lle gyda rhywun sy'n dweud faint o bleidleisiau mae pawb wedi'i gael.

Cwestiwn 8. A oes arnoch chi eisiau pleidleisio trwy ddefnyddio ein cyfrifiadur?

Oes   Nac oes   Ddim yn siŵr

Pleidleisio ar eich cyfrifiadur neu ffôn clyfar

Byddai gennych chi gôd, fel sydd ei angen arnoch ar gyfer eich cerdyn banc. Bydd hyn yn gwneud yn siŵr mai dim ond chi sy'n cael defnyddio eich pleidlais.

Rydyn ni'n meddwl y bydd mwy o bobl yn pleidleisio trwy ddefnyddio'r ffordd hon.

Cwestiwn 9. A oes arnoch chi eisiau pleidleisio trwy ddefnyddio eich cyfrifiadur eich hun neu ffôn clyfar?

Oes

Nac oes

Ddim yn siŵr

Defnyddio mannau eraill ar gyfer gorsafoedd pleidleisio

Efallai y byddwn ni'n defnyddio mannau fel:

archfarchnadoedd

tafarndai

canolfannau hamdden

gorsafoedd trenau.

Mannau y mae pobl yn ymweld â nhw bob dydd.

Fe fyddai mannau preifat i bleidleisio. A byddai'n rhaid iddyn nhw fod yn hawdd i bawb eu defnyddio.

Cwestiwn 10. A oes arnoch chi eisiau defnyddio mannau eraill fel gorsaf bleidleisio?

Oes

Nac oes

Ddim yn siŵr

Sefyll mewn etholiad

Mae pobl sy'n sefyll mewn etholiad yn cael eu galw'n **ymgeiswyr**.

Weithiau bydd **ymgeiswyr** yn cael triniaeth wael. Mae pobl yn galw enwau arnyn nhw ac yn ymosod arnyn nhw.

Mae'n rhaid i **ymgeiswyr** roi cyfeiriad eu cartref ar eu papurau ac mae pawb yn gallu gweld hyn. Gall hyn wneud iddyn nhw deimlo'n anniogel.

Rydyn ni'n meddwl bod angen ffordd o gysylltu â nhw. Ond gall hyn fod yn gyfeiriad e-bost neu rywbeth o'r cyfryngau cymdeithasol fel Facebook neu Twitter.

Cwestiwn 11. Ydych chi'n meddwl y gallwn ni gymryd cyfeiriad cartref y person sy'n sefyll mewn etholiad oddi ar bopeth?

Ydw

Nac ydw

Ddim yn siŵr

Beth y mae ymgeiswyr yn ei feddwl

Mae'n bwysig eich bod yn gwybod beth y mae pob **ymgeisydd** yn ei gredu ynddo a sut mae arnyn nhw eisiau i bethau ddigwydd.

Gallwn ni ofyn i bob **ymgeisydd** ysgrifennu hyn i lawr mewn ffordd sydd yn hawdd i'w deall.

Rydyn ni'n gallu casglu'r pethau mae pob **ymgeisydd** yn ei ysgrifennu a'u rhoi nhw ar y rhyngwrwyd.

Cwestiwn 12. Ydych chi'n meddwl bod ar bob ymgeisydd angen ysgrifennu beth y mae'n gredu ynddo a sut mae arnyn nhw eisiau i bethau ddigwydd? Yna rhoi hyn i gyd ar un wefan?

Ydw   Nac ydw   Ddim yn siŵr

Pleidiau gwleidyddol

Mae **plaid wleidyddol** yn grŵp sy'n cytuno sut i wneud bywyd yn well i bobl. Maen nhw'n dod at ei gilydd ac yn cael **ymgeisydd** ar gyfer etholiad. Yng Nghymru mae'r pleidiau gwleidyddol yn cynnwys:

- Plaid Cymru
- Llafur
- Ceidwadwyr
- UKIP
- Democratiaid Rhyddfrydol

Nid yw rhai **ymgeiswyr** yn perthyn i **blaid wleidyddol**. Maen nhw'n annibynnol.

Mae'n rhaid i **ymgeiswyr** ddweud o ba **blaid wleidyddol** maen nhw'n dod neu eu bod nhw'n annibynnol.

Ydych chi'n meddwl bod ar ymgeiswyr angen dweud pa blaid wleidyddol maen nhw'n sefyll drosto?

Ydw

Nac ydw

Ddim yn siŵr

Diolch am ateb ein cwestiynau. Anfonwch eich atebion at:

Democratiaeth Llywodraeth Leol
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ

RLGProgramme@wales.gsi.gov.uk

**Mae'n rhaid i chi anfon eich atebion aton ni erbyn
10 Hydref 2017.**

Geiriau anodd

Cofrestr bleidleisio

Mae hwn yn rhestr o bobl sy'n cael pleidleiso.

Cofrestru i bleidleisio

Dyma pryd y bydd gennych chi eich enw ar restr o bobl sy'n cael pleidleisio.

Cymanwlad

Mae'r **Gymanwlad** yn grŵp o wledydd y byddai'r DU yn arfer eu rheoli. Fel Jamaica ac India.

Gorsaf bleidleisio

Gorsaf bleidleisio yw'r adeilad ble rydych chi'n mynd i bleidleisio. Mae fel arfer yn rhywle fel ysgol neu ganolfan gymunedol.

Plaid wleidyddol

Mae **plaid wleidyddol** yn grŵp sy'n cytuno sut i wneud bywyd yn well i bobl. Maen nhw'n dod at ei gilydd ac yn cael ymgeisydd ar gyfer etholiad. Yng Nghymru mae'r pleidiau gwleidyddol yn cynnwys:

- Plaid Cymru
- Llafur
- Ceidwadwyr
- UKIP
- Democratiaid Rhyddfrydol

Undeb Ewropeaidd / UE

Mae'r **Undeb Ewropeaidd** yn grŵp o wledydd y mae eu llywodraethau yn gweithio gyda'i gilydd. Yn aml mae'n cael ei alw'n **UE**.

Ymgeisydd

Mae ymgeisydd yn berson sy'n sefyll mewn etholiad fel AC, AS neu gynghorydd.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd

Cyfarfod	Eitem (disgrifiad / teitl)		Pwrpas yr adroddiad	Awdur - Aelod arweiniol a swyddog cyswllt	Dyddiad y Cyflwynwyd
23 Mawrth 2018	1	Hyfforddiant a Datblygu Aelodau	Adolygu darpariaeth a chyfranogiad hyfforddiant a datblygu	Steve Price	Hydref 2017
	2	Craffu ar Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus	Diweddariad ar gynnydd	Steve Price / Rhian Evans	Hydref 2017
	3	Adroddiad Blynyddol Drafft ar Graffu	Ystyried y drafft cyn ei gyflwyno i Gyfarfod Blynyddol y Cyngor	Steve Price / Rhian Evans	Hydref 2017
	4	Adolygiad Etholiadol o Sir Ddinbych	Ystyriaeth i oblygiadau'r cynigion a gyflwynwyd i'r Comisiwn Democratiaeth Leol a Ffiniau	Gary Williams / Steve Price / Gareth Evans	Hydref 2017
19 Hydref 2018	1	Adroddiad Blynyddol Drafft Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol	Adolygiad o'r cynigion drafft ac ystyriaeth i'r ymateb i'r ymgynghoriad	Steve Price	Hydref 2017

Tudalen 173

Busnes Arall

- Cynigion Llywodraeth Cymru i ddiwygio llywodraeth leol
- Darpariaeth TGCh a chefnogaeth i aelodau
- Adroddiadau Blynyddol yr Aelodau

Nodyn i swyddogion – Terfynau Amser Adroddiadau'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd

Eitem Agenda 8

Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd

<i>Cyfarfod</i>	<i>Dyddiad Cau</i>	<i>Cyfarfod</i>	<i>Dyddiad Cau</i>	<i>Cyfarfod</i>	<i>Dyddiad Cau</i>
<i>Mawrth 2018</i>	<i>9 Mawrth 2018</i>	<i>Hydref 2018</i>	<i>5 Hydref 2018</i>		

Diweddarwyd 10/10/2017 - SP

Democratic Services Committee work programme.doc